

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Atlas minor Gerardi Mercatoris**

**Mercator, Gerhard**

**Amsterodami, 1610**

Britannica insulae, Anglia, Scotia & Hibernia

[urn:nbn:de:bsz:31-118360](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-118360)

cum Insulis circumiacentibus.

Regio.  
Nomina à qui-  
bus & cur indita.

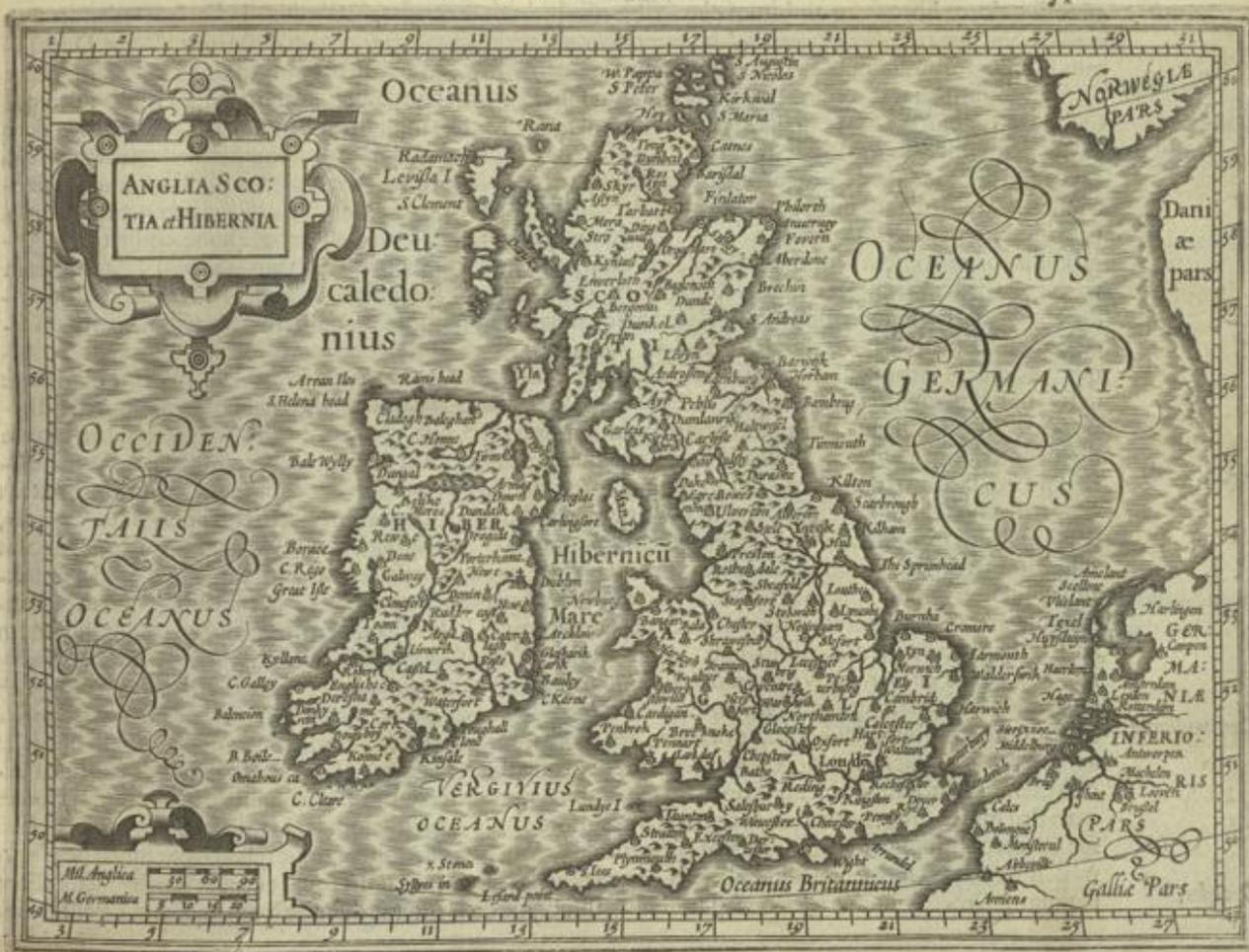


Cœli temperies.

Soli fertilitas.  
Animalium  
varietas.  
Albion Insula.

Figura & situs.

**B**RITANNIA omnes Insulas, quæ inter Hispanias & Germaniam magno terrarum spacio Galliæ prætenduntur, suo nomine complectitur. Eam nuper Lhuyddus Prydaniam, Th. Eliottus Eques Britannus *Prytaniam* dici voluerunt, sed studio magis contentionis, quam veritatis incitati, contra Aristotelis, Lucretii, Iulii Cæsaris, & aliorum veterum scriptorum autoritatem ac fidem. Quia autem olim Britanni omnes se glasto inficerent, quod cæruleum efficiebat colorem, ut hoc horribiliore in pugna aspectu essent: iidemque quicquid depictum & coloratum *Brith* patriâ & antiquâ linguâ appellarent: rectè quidam statuerunt Græcos (qui primùm hoc nomen ita conceperunt) ab Incolis, quos *Brith* & *Briton* appellari accepissent, ad *Brith Tanta*, quod regionem significat, addidisse: & ideo Britanniam regionem *Britonum*, id est, pictorum & coloratorum dici, non aliter atque Mauritania Mauri, Lusitania Lusii, & Aquitania aquarum regio nominatur. Britanniam autem omnibus cœli ac solis bonis natura donavit, in quâ nec rigor est nimius hyemis (ut habet Panegyricus Constantino dictus) nec ardor æstatis: in quâ segetum tanta fecunditas, ut numeribus utriusque sufficiat, & *Cereris* & *Liberi*: in quâ nemora sine innumerabilibus bestijs, terra sine serpentibus noxiis. Contra, pecorum mitium innumerabilis multitudo, lacte distenta & omnia velleribus; certè quod propter vitam diligitur, longissimi dies, & nulla sine aliqua luce noctes, dum illa litorum extrema pluvies non attollit umbras, noctisque metam cœli, & siderum transit aspectus, ut Solipse qui nobis videtur occidere, ibi appareat præterire. Inter omnes Britannicæ Insulas duæ reliquas magnitudine longè præcellunt: *Albion*, sub quâ Anglia & Scotia continentur, & *Hibernia*. Prima magnitudine est *Albion*, quæ nunc sola nomen Britannicæ retinet, quod antea omnibus erat commune. Atque hoc nomen magis è libris eruitur quam in communi sermone usurpatur, nisi quod Scoti se *Albionich* & suam regionem *Albin* adhuc vocent. De nomine autem *Albion* non multum laborandum, quod huic Insulæ imposuerunt Græci ad differentiam, cum circumvicinæ Insulæ omnes Britannicæ vocarentur. A Græcorum enim vanitate, fabulositate & desultoriâ illâ in fingendis nominibus levitate enatum videtur. Cum enim illi Italiam ab Hespero Atlantis filio Hesperiam, Galliam à Polyphemi, Gallatiam &c. fabulosè dixerint: hanc Insulam ab Albione Neptuni filio Albionem etiam fabulosè denominasse, vero non absimile videtur: quod Perottus & Lilius Giralduus prodiderunt. Alii ab *Ἀλφον* malunt deducere, quod teste Festo, album Græcis sonat, unde & Alpes appellata. Figura ejus triquetra est, Siciliæ maximè similis, nam in tres diversos angulos sese cunecat. Promontorium primum Occidentem versus Angli vocant *The cap of Cornwall*. Secundum Cantium quod Orientem prospicit, Angli *Northforland*. Tertium Orcas sive Tarvisium quod longè in Septentrionem extenditur, Scotis *Dunstaffhead* dictum. Livius & Fabius Rusticus eam oblongæ scutulæ sive bipenni assimilavêre. Ab Occasu, qua Hibernia sita est, Vergivus Oceanus irrupit, à Septentrione, vastissimo & apertissimo Hyperboreo Mari pulsatur, ab Ortu qua Germaniæ præteditur, Germanico, à Meridie qua Galliæ opponitur, Britannico urgetur.



getur. Diodorus libro sexto ambitum ejus scribit esse duorum & quadraginta milliū stadiorū. Martianus: *Britannia* inquit, *longa millibus octingentis, lata trecentis, circuitu tricies octies viginti quinque millia tenet.* Nugæ. Doctissimus & accuratissimus scriptor Camdenus hanc rationem inivit, à Tarvisio promontorio ad Belerium, itinere ob sinuosos littorū tractus curvato, millia passuum sunt DCCCXII: inde ad Cantium CCCXX millia: deniq; à Cantio ad Tarvisiū DCCIIII millia. Quæ summa est MDCCXXXVI millium passuum. Hæc Insula olim in duas partes divisa fuit, teste Ptolemaeo magnæ constructionis lib. II: ubi Insulam universam in *Britanniam magnam* & *parvam* dispescit. *Magnam* vocat citeriorem ejus partem ad Meridiem: *Parvam* verò ulteriorem ad Septentriones. Romani verò ulteriore parte neglectâ, quia, ut inquit Appianus, *illis utilis esse non poterat*, citeriorem in provinciam jam redactam primùm duplicem fecerunt, *Inferiorem* & *Superiorem*, ut ex Dione colligitur. Angliæ enim partem citeriorem cum Walliâ *Superiorem*, ulteriorem & Septentrionalem *Inferiorem* vocat. Postea in tres partes descriperunt, ut ex Sexto Rufo liquet, in *Maximam Cæsariensem*, *Britanniam Primam* & *Britanniam Secundam*. Postremò, cum Imperii Romani formula Indies immutaretur, Britanniam quinquepartitam fecere, *Britanniam* nimirum *Primam*, *Secundam*, *Maximam Cæsariensem*, *Valentiam*, & *Floviam Cæsariensem*. Atque hæc quidem fuerunt sub Romanis ipsius Britannia divisiones. Nonnulli universam Insulam olim fuisse in tres partes divisam scripsere, nempe in *Loegrianam*, *Cambriam* & *Albaniam*. Sed hanc recentiore esse divisionem credit Camdenus, ut quæ à tribus populis, Anglis, Cambris & Scotis, qui postremò Insulam inter se diviserunt, videatur enata. Postea in duo Regna, nempe Angliam & Scotiam, divisa est Insula: jam verò felicissimo sub Jacobo 6 unita hæc duo sunt Regna, & tota Insula *Magna Britannia* appellata. Vastissimo autem & apertissimo Oceano, ut supra docuimus, Britannia undiq; circumfunditur, quem B. Basilius *Mare magnum*, & *navigantibus horrendum* dixit. Latè certè modò campos vicinos inundat, modò refugit & nudat, & ut cum Plinio loquar, in magnitudine hac aperta, Lunæ vim laxè grassantis efficacius sentit, tantæque vi semper immititur, ut non solum flumina retrogat, sed aut terrestria deprehendat animalia, aut marina destituat. Tantùmque erat vel hoc mare hyeme navigare, ut Iul. Firmicus in libello de errore prophanarum religionum ad Constantem & Constantium Impp. exclamarit: *Hyeme (quod nec factum est aliquando, nec fiet) tumentes, & sevientes undas calcastis Oceanus Britannici, sub remis vestris incognitis jam nobis parte maris unda contremuit, & insperatam Imperatoris faciem Britannus exævit. Quid amplius vultis? virtutibus vestris victa Elementa cesserunt.* De commoditatibus quas hoc mare præstat, de tepore quo terras fovet, de vaporibus quibus aërem nutrit, & agros irrorat, de piscibus varii generis, Salmonibus, Passeribus, Paguris, Asellis, Halecibus &c. quorum infinita examina alit, nihil attinet dicere: Margarita tamen non sunt silentio prætereunda, quas rotundâ specie mari Britannico gregatim natare duces memore apum Iubas memorat. Meminit & Marcellinus. Harum spe Cæsarem Britanniam petiisse author est Suetonius. Atq; hæc de Albione, nunc reliquas præcipuas percurramus. Inter omnes longe præcellit Hibernia, de quâ nihil hic, de eâ in propriis quas occupat tabulis, dicturi. Eam sequuntur *Orcades*, nunc *Orkney* xxx, plus minus, Insulæ, modicis inter se discretæ spatii, quas ita appellat quædam

*Mare.*

*Commoditates.*

*Orcades.*

dam antiqua membrana, quasi *Argath*, id est, *supra Getas*, ut ibi exponitur: Camdenus malit supra *Cath*, objacet enim *Cath* regioni Scotiae, quam ob promontorium *Cathness* nunc vocant, cujus Incolae *Carini* pro *Cathini* perperam Ptolemæo nominari videntur. Solino ætate homine vacarunt, & junceis herbis inhorruerunt, nunc vero cultæ sunt, sed sine filvis, hordei satis feraces, tritici & arborum omnino indigæ. Serpens in eis nullus aut venenosum animal. Animalium greges numerosissimos nutriunt: Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni hic multi. Copiosa item in his piscatio est, ex qua Incolæ non parum emolumenti capiunt. Iulius Agricola classe primus Britanniam circumvectus Orcadas ad id tempus incognitas, invenit domuitque, tantum abest ut Claudius devicerit, (quod Hieronymi Chronicis asseritur.) Deinde vero cum Romanorum concideret in Britannia Imperium, Pictorum sedes fuerunt. Postea in Norwegorum potestatem & Danorum devenerunt: unde Gothice loquuntur Incolæ: & demum Christiernus Rex Daniæ pacta pecunia, Anno MCCCCLXXIIII omne jus suum in regem Scotiae transfudit. Harum autem præstantissima *Pomonia* Episcopali cathedra celebris; a Solino *POMONA* diutina ob diem prolixitatem vocata, hodie *Mainland* incolis, quasi continens esset. Stanni & plumbi ferax, ac sede Episcopali in *Kirkwale* opidulo, & duobus castris ornata. *Ocetis* etiam inter has a Ptolemæo recensetur, quam *Heb* nunc dici conjectat Camdenus. An vero *Hey*, quæ inter has numeratur Plinii *Dumniæ* dicam, inquit idem Camdenus, nondum statui. Certe si non sit, malim *Faire Yle*, i. *Insula pulchra*, cujus opidum quod habet unicum *Dumo* dicitur, *Dumniæ* existimare, quam cum Becano *Wardbuis* in Lappelandia censere. Hactenus ille. *Zelandiam*, quoque unam earum nominat Ioannes Major, quinquaginta mille passibus in longum expositam. Incolæ porro harum Insularum cum abundantia hordei potentissimum conficiant potum, & omnium mortalium sint bibacissimi, nullum tamen in eis unquam ebrü, aut mente alienatum, nullum amentem aut stolidum visum esse testatur Boëtius. His proximæ *Hebrides* Insulæ numero XLIIII, quas Beda *Mavanas*, Ethicus *Berovicæ*, Giralbus alibi *Inchades* & *Leucades*, Scoti *Westerne Iles*, i. Occiduas Insulas: Ptolemæus cum Plinio & Solino *Ebudæ* vocat. Harum triginta esse Plinius scripsit, sed quinque recenset Ptolemæus. Prima *Ricina* est, Plinio *Rignea*, Antonino *Riduna*, nunc *Racline*. Insula hæc exigua est objecta Hiberniæ. Proxima *Epidium* est nunc *Ila* (teste Camdeno) Insula satis ampla, & campestri planicie ferax. Inter hanc & Scotiam *Iona* interjacet, Bedæ *Hy* & *Hu*, situ plano gaudens, in qua Episcopalis est sedes, in *Sodore* opidulo, unde Insulæ omnes *Sodorenses* etiam dictæ fuerunt, quod in ejus diocesi censentur, celebris autem est Regum Scotiae sepultura. Inde *Maleas* est Ptolemæi, nunc *Mula*, cujus Plin. meminit, cum inquit *Reliquarum Mellæ xxv mill. pass. amplior produitur*. *Hebuda* Orientalior nunc *Skie*, deinde Scotiae littori longe obtenditur, & *Hebuda* Occidentalior magis in Occasum divergens, nunc *Lewes*, cui præest *Mac cloyd*, & in antiquo Manniæ libro *Lodhus* dicitur, monticulis prærupta, saxosa & raro cultore, sed omnium amplissima, a qua exiguo Euripo *Eust* disjungitur. Cæteræ præter Hyrtham ignobiles sunt aut faxis asperæ, aut cautibus in via, & vix virenti cespite vestitæ. Sequuntur *Mona* & *Vectis* de quarum altera, in tertia Tabula Angliæ, de altera in septima agemus.

Soli fertilitas.  
Animalium  
varietas.

Imperium  
m  
jorum.

Hebrides  
nomina.

E

HIBERNIA

HIBERNIA.

34

Regio.  
Nomina prisca  
& recētia, a qui-  
bus & cur mēdita.

Situ.

Celi temperior.

Animalium va-  
rietas.

**H**IBERNIA Insula sequitur, Orpheo, Aristoteli & Claudiano *Ierna*, Iuvenali & Mela *Iuerna*, Diodoro Siculo *Iris*, Eustathio *Vernia* & *Bernia*, incolis *Erin*, Britannis *Iverdhon*, Anglis *Ireland*. Vnde hæc profluxerint nomina, variæ ut in re obscura subinde enatæ sunt opiniones. Hiberniam alii ab Hiberno Duce Hispano, qui primus magna Hominum coacta multitudine, eam occupavit, dictam volunt: ab Ibero fluvio alii, quod illius accolæ primi Insulam habitaverint; alii ab hiberno tempore, quia ad Occidentem vergit: Eulogii author ab Irnalpho Duce. *Hibernia* & *Iuerna*, proculdubio ab Orphei & Aristotelis *Ierna* dimanarunt: *Ierna* autem illa, *Iris*, *Iverdhon*, & *Ireland*, ab Incolarum *Erin*. Ab *Erin* ergo gentis vocabulo etymon petendum. Hic Camdenus quid opinione augurari possit se habere negat: nisi forsan, inquit, sit ab *Hiere* Hibernica voce illis Occasum, sive plagâ Occidentalem sonante, unde *Erin* quasi Occidentalis Regio deducta videatur. Protenditur hæc Insula ab Austro in Aquilonem, forma lenticulari, sive ovali, non viginti dierum navigatione, ut Philæmon apud Ptolemæum tradidit, sed cccc tantum mill. pass. Latitudine vix cc implet. Ab Ortu habet Britanniam, a qua Mari Hibernico & unius tantum diei navigatione discluditur. Ab Occidente vastum Oceanum. A Septentrione, qua Oceanus Deucealedonius quem Ptolemæus vocat *Hyperboreum*, irrumpit, habet Islandiam: ab Austro respicit Hispaniâ. Aër hujus Insulæ est saluberrimus, Cælum mite, clemens, blandum; nam neque æstivo calore Incolæ ad umbras & loca opaca impelluntur: neque frigore ad focos; semina tamen ob Autumni humiditatem rarius maturefcunt. Hinc Mela scribit, Cælum ad maturanda semina iniquum habere. Salubritate tamen & serenitate aëris multum Britannia præstat. Terræ motus hic numquam, vix semel in anno tonitru audies. Regio gleba præpingui, uberique frugum proventu felix est: pascuis tamen quam frugibus, gramine quam grano fecundior. Tritici namque grana sunt hic contracta & minuta, & vix alicujus vanni beneficio purganda. Quod ver gignit, æstas nutrit, vix in messè pluvialis aquositas colligi permittit. Æolicis namque flatibus, & pluvialibus inundationibus præ aliis terris hæc exuberat. Verum (ut inquit Mela) adeo luxuriosa herbis non, laetis modo, sed etiam dulcibus, ut si exigua diei parte pecora se impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant. Quod etiam Solinus de hac Insula testatur. Hinc pecorum infinita multitudo, primæ & præcipuæ Incolarum opes, Ovium etiam greges plurimi, quas quotannis bis tondent. Equi item optimi (*Hobies* vocantur) quibus non idem qui cæteris in cursu gradus, sed mollis alterno crurum explicatu glomeratio. Nullum ibi reptile degit, nullus Serpens, privilegio cum Creta communi: sæpe etiam illuc de Britannia allati Serpentes, mox ut proximantes terris odorem aëris illius attraxerunt, intereunt. Beda testis est, vidisse se, quibusdam a Serpente percussis rasa folia codicum ex Hibernia asportatorum propinata esse, & continuo totam vim grassantis veneni, tumoremque inflati corporis recessisse. Falcones præterea, Accipitres & Nisus, præ aliis regionibus copiose producit. Aquilarum quoque non minor hic copia, quam alibi milvorum. Tanta vero multitudine se Grues ingerunt, ut uno in grege centum frequenter reperias. In Boreali plaga Cygni etiam abundant. Ciconiæ vero per universam Insulam rarissimæ sunt, & illæ nigrae. Perdices, Phasiani, Picæ & Philomela: deesse dicuntur.

Apum



Apum tanta multitudo, ut non solum in alveariis, sed etiam in arborum truncis & terræ cavernis reperiantur. Scribit etiam Giraldus de avibus præ cæteris hoc memorabile, ex lignis quibusdam in mari temere natantibus, gummi primum effluere: hoc gummi postea in crustam indurescere, intus nasci animalcula, quæ primum vitam, postea rostra, pennas, alas concipiant, denique vel in aëre volitent, vel aquis innatent, neque aliter generari hoc animal. Sylvester Giraldus quem dixi, testatur se illiusmodi aves per multas vidisse semiformatas, rostro ex testulis pendentes, quæ si perfectæ fuissent, reliquarum more volitassent. Sunt & aves, eodem teste, biformis naturæ, quas Aurifrifios vocant, plurimæ, Aquila quidem minores, Accipitre majores, quibus alterum pedem unguibus armatum, apertum & rapacem: alterum vero clausum & pacificum, folique natatui idoneum, naturæ ludentis opera contulit admiranda. Sunt & aliæ quas Martinetas vocant, Merula minores, in modum Coturnicum curta, sed albo ventre nigroque dorso degenerant. Mirum de his aviculis, quia si mortuæ in loco sicco servantur, putrescere nesciunt: & inter vestes aliasve res locatæ, eas indemnes a tinea conservant. Et quod longe stupore dignius est: mortuæ quoque in sicco suspensæ, rediiva plumarum renovatione singulis annis immutantur. Ferarum quoque omnia fere genera continet. Habet enim Cervos, qui præ nimia pinguedine parum ad cursum apti sunt: & quanto minores sunt corporum quantitate, tanto præcellentius efferuntur cornuum dignitate. Aprorum magna copia est. Sunt & Lepores multi. Sed omnium animalium ferarum & avium corpora, hic quam alibi minora. Est & Taxus, & Mustela. Sed caret Capris, Damis, & Ericiis. Talpæ nullæ vel rarissimæ: sed Mures infiniti. Lupum item, & Vulpem habet. Sed de his satis, ad alia transeo. Hibernia quomdam multos Regulos habuit, nunc autem sub Anglorum regimine & per Proregem quem Dominum deputatū vocat, administratur. Hibernia vero sub dominio Regis Anglorum incidit circiter annū 1175, quo Rodericus Connacæ Rex, se Regem universæ Hiberniæ nominavit, qui cum totam Insulam subjugare contenderet, bellum continuum cum cæteris Regulis gerebat, ex cuius quidem seditione factum est, ut alii Reguli se sponte, ac sine ulla sanguinis effusione Anglorum Regi Henrico secundo dederint: & inde omnes Hiberniæ Domini dicti sunt usque ad Henricum octavum, qui Rex Hiberniæ ab insulæ Ordinibus & Proceribus declaratus fuit, quia quibusdam seditionis Domini nomen erat in visum. Quatuor in hac civitates præcipuæ, *Dublinia* totius Hiberniæ Metropolis, Sedes Regia & Archiepiscopalis, Comitatusque titulo exornata. Secundas partes tenet *Waterfordia*, tertiæ *Limmericum*, quartas *Corcagia*. Sunt & alia ibi opida ac municipia satis magna, de quibus in particularibus descriptionibus fusius. *Lacus* quoque plurimos hæc terra habet, inter quo lacus est in Hultoniam ab Erno lacu xv mill. distans, de quo suo loco fusius. Super *Armacum* urbem stagnum est haud amplum, in quod si hastam defixam aliquot menses relinquant, pars ea quæ luto in hæsit ferrea, quæ aquæ immersa saxea, extans lignea futura sit. Est & *Erno* lacus, qui xxx mill. pass. in longitudine, xv in latitudine diffunditur, silvis opacis coronatus, & adeo piscosus, ut piscatores nimiam frequentius piscium copiam, retiumque rupturas, potius quam defectus conquerantur. Fluminibus item egregiis scinditur & rigatur Insula: quorum nomina hæc sunt: *Aventisium*, Dubel perfluens. *Boandus*, per Mediam, *Banna* per Vitoniam:

Imperium ma-  
jorum.

Vires.

Lacus.

Flumina.

per Connaciam, *Linnus*; & *Moadus*, per Kenelcunilliam, Slicheiam, & Samairam: *Modurnus* vero & *Fur-*  
*mus* per Keneleoniam, & alia plurima. Inter omnia vero flumina Hiberniæ non immerito principatum *Syme-*  
*mus* obtinet, tam quantitatis suæ majestate longisque terrarum excursibus, quam fecundissima piscositate. Cæ-  
 terum flumina & Lacus suis sibi innatis fecunda sunt piscibus. Terra inæqualis est & montosa, mollis & a-  
 quosa. In summis Montium verticibus stagna reperies & paludes. Pecore Montes, nemora Feris abundant. De  
 mari quod Hiberniam & Britanniam interluit sic scribit Solinus: *Mare quod inter Hiberniam & Britanniam* *Mare.*  
*interluit, undosum & inquietum toto in anno, non nisi æstivis pauculis diebus est navigabile.* Sed errat. Satis enim tran-  
 quillum est, nisi ventorum vi agitetur. Et non solum ætate, sed etiam summa hyeme, vectores ultro citroque  
 navigant. Marinis autem piscibus per omnia latera maritima, satis abundat. Habet Hibernia in universum  
 Comites triginta tres. Archiepiscopos quatuor. *Armachensem* totius Hiberniæ Primatem: *Dublincensem*  
 Hiberniæ Primatem: *Cassiliensem*, & *Toamensem*. Et hi quatuor viginti novem Suffraganeos habent. *Mores.*  
 Hibernia ex Incolarum moribus in duas partes distribuitur. Qui enim legibus teneri reculant & incultius vivunt  
*Irisbric*, & vulgo *Wild Irish*, id est, sylvestres Hibernici vocantur. Qui vero Legum potestatem sanctam habent,  
 & judiciis se siliunt, *Anglo-Hibernici* dicuntur, & eorum regio *The English Pale*: Anglice, naturaliter & incor-  
 rupte loquuntur; Hibernice tamen norunt, propter quotidiana commercia. Hibernici primarios quosdam  
 Tyrannos habent, quorum imperio plures tenentur: sub Anglico jure & imperio, nisi simulate & quamdiu An-  
 gli milites eorum territoria depopulantur, non vivunt. Iudicia tamen propter deprædationes frequentes,  
 & furta nocturna certis temporibus & locis constituunt. Illic reorum qui accusantur, proprium est: Nego. Si  
 convincantur, ad litem æstimandam quosdam arbitros, quos illi *Brethonios* appellant, adhibent. Isti sunt ex una  
 familia profeminati, qui quamvis intelligentiam juris non habeant, vulgo tamen propter arcanam quamdam  
 scientiam ac moribus acceptam, quasi divini habentur. Militia eorum partim equestris, partim pedestris est. E-  
 quites habent Equos valde tractabiles, quos sine ullis adminiculis, etiam loricati insiliunt. Hastas bene ponde-  
 rosas circa medium manibus præhensas supra capita in hostem vibrant. Inter pedites quidam sunt sagati mili-  
 tes valde robusti, quos *Galeglacios* vocant, & tela pedalia securibus similia, eaque gemina, cultris tonforiis acu-  
 tiora, longiusculis hastilibus affixa gerunt, & totius Hibernici belli fundamentum ac robor sunt. Secundum  
 locū obtinent Pedites levis armaturæ machærophori, qui *Karni* dicuntur, & neminem occisum putant nisi capite  
 truncatum. Tertio loco sunt cursores, quos *Daltinos* vocant, qui inermes incedunt & ministros se præbent e-  
 quitibus. Totus autem tam equitatus quam peditatus, quoties ad manus venit, magna voce *Pharro Pharro* *Victus.*  
 inclamat: & tibia utriculari loco tubæ utitur. Canitant Hibernici magnifice & opipare. Nam licet delicatis Ar-  
 tolaganis minime abundent, nec etiam ulla urbana in epulis lautitia adhibeatur, mensas tamen habent, Bove,  
 Porco, & aliis cibariis, prout temporum observatio exigit cumulatissime instructas. In epulis accumbunt lectu-  
 lis positus. Primus in mensa locus tribuitur Matri familias, talari tunica, & sæpe crocota, bene manicata amictæ.

## Hiberniæ II Tab. in qua Ultonia, Cónacia, Media, &amp; pars Lageniæ.

## VLTONIA.

**H**IBERNIA in genere descripta; antequam ad specialio rem singularum partium delineationem me accingam, operæ precium putavi primum, distributionem ejus proponere. Hibernia in quinque partes seu Provincias dividitur. In *Lageniam* quæ ad Orientem est Angliæ proxima: *Connaciam* vel *Connachtiam* quæ ad Occidentem vergit: *Ultoniam* in Septentrionali parte: & *Momoniam*, in Australi plaga sitâ. Quinta pars *Media* appellatur, quæ medio loco sita a cæteris clauditur. In hisce quinque Provinciis alia quædã notabilia territoria ponuntur, ut in *Lagenia* includuntur *Fingalia*, *Offalia*, *Leisia*, *Offiria* & *Ormundia*. In *Media* reponuntur *Slania*, *Fouzia*, & *Delunia*. In *Connacia* comprehenditur *Claria*; In *Ultonia* continetur *Vriha*, *Antrimia*, *Lecalia*, ac *Treconcia*: In *Momoniam* concluduntur *Trippetaria*, *Keria*, *Cosmaia*, *Desmondia*, *Tomondia*, nonnullaque alia. Est & alia Hiberniæ particio quam in Tabula generali etiam attigimus: hæc magna cum cura & diligentia est consideranda, si quis hujus terræ statum cognitum, ac perspectum habere aveat. Quare observare diligenter oportebit, Hiberniam in duas partes distributam esse, in Anglicam & Hibernicam. Hæc Germani & genuini Hiberni, illam Anglorum progenies incolit: eaque portio, plebeio sermone, Anglica Provincia nominatur, quod sit Anglorum territorii, quasi Palis & Septis circumflecta. Etenim posteaquam Angli Dermicium, exactum Regem, Hibernicis hostibus, armis castisque oppressis, in patriam atque adeo in Regnum restituerunt: Angli victores sedem stabilem & domicilia certa, in lectis Hiberniæ locis habuerunt: deinde cum inter se & domitos Hibernos, quædam quasi Insulæ divortia fecissent, illam partem, in qua coloniam collocarunt, Anglicam Provinciam appellaverunt. Hac major Lageniæ & Mediæ pars, ac ea Ultoniæ portio, quæ *Vriha* dicitur, continetur, sed præcipua Lageniæ particula, quæ *Fingalia* vocatur, *Dublinio*, ad Aquilonarem plagam, finitima, primas tenet; *Media* secundas. Mercator autem partes priore distributione a nobis positas, quatuor tabulis luculenter exhibet, ab *Ultonia*, *Connacia*, *Media* & parte *Lageniæ* factio initio. Harum omnium partium, quo ordine ab Authore nostro ponuntur, delineationem, quam potero fidelissime, proponam. Offert se primo loco *Ultonia*. Pars hæc Hiberniæ prima Latine *Ultonia* dicitur, Anglis *Ulster*, Hibernicis *Cui Gully*, id est, Provincia *Gully*, Britannis *Wlsh*. Protenditur ad mare Hyperboreum, & hinc *Bumda* a *Media*, illinc *Erno* Lacu & *Banno* fluvio a *Connacia* dirimitur. Regio ampla, alicubi ferax, alicubi macra, viriditate tamen ad aspectum ubique jucunda, & pecoribus refertissima. Ioannes Curtius primus Anglorum hanc regionem aggressus est, & *Duno*, *Armacha*que expugnatis, universam aut bello, aut deditioe complexus est, primusque *Ultoniæ* Comes est dictus, sed cum illi res prospere gesserit ita invidiam conlassent, ut ex suis virtutibus, aliorumque vitis in exilium ageretur: *Hugo Lacy* qui illum bello persequeretur, datus erat a Rege *Ioanne* successor. *Hugus* unicum filiam *Gualterus de Burgo* Dominus *Connaciæ* uxorem duxit, & uxorio jure creatus est *Ultoniæ* Comes, permanfitque ille honor in *Richardo* filio, & *Guljelmo Muto* hujus *Ioannis* filio ex *Elizabetha* Clara

Regio.  
Nomen.  
Situs.  
Soli qualitas.  
Imperium.



VDRONE.

40

Clara (hærede altera Gilberti *Clare* fratris sui) qui a suis interfectus Elizabetham unicam filiolum reliquit, quæ Leonello Clarentiæ Duci cõptra. Per hujus vero unicam filiam ad Mortuomarios, & ab illis rursum per filiam ad Richardum Ducem Eboracensem Ultoniæ titulus est devolutus, cujus filius Edwardus 1111. Rex Angliæ sacro patrimonio sive Domanio, ut vocant, regio adjuncta. Quo tempore cum Anglia in partes discederet, intestino exardescente bello, & Angli qui hic meruerunt, Ultoniæ relicta, domum profecti partes sequerentur, *O-Neale*, & alii Hibernicæ originis in has regiones involarunt, & ita barbarie eferarunt, ut nihil supra. Dividitur in Citeriorem & Ulteriorem. Citerior tres habet Comitatus, *Louth*, *Down*, & *Antrimme*: Ulterior septem, *Monahan*, *Tiroen*, *Armack*, *Colriane*, *Dunergall*, *Fermanagh*, & *Cavan*. Ptolemæi vero ætate hanc universam incoluerunt *Voluntij*, *Darni*, *Robogdy* & *Erdins*. *Voluntij*, unde *Culy*, & *Vlster* forsitan profluxerunt, tenuerunt tres Comitatus *Down*, *Antrimme*, & *Louth*, qui & *Iriel* dicitur, cujus Comitem primum Ioannem *Brimichon* creavit Rex Edwardus secundus, quod iusto prælio Edwardum Brusium Scorum, qui se Hiberniæ Regem declaraverat, ad *Dundalk* opidum maritimum profugavit, & occidit. Regiones etiam adjunctas infederunt, quarum nomina Latino iermone eloqui vix datur, *Tiroen* scilicet, quam nonnulli *Eugenij terram* latine interpretantur, *Brenny*, *Jueagh*, *Mourne*, & regiones illas quas Anglica *Fitz-Visorum* familia occupat, qui nunc degeneres eodem sensu *Mac Mabon*, i. *Ursi filij* appellantur, cum *Kilwarny*, & *Kilulto* silvis densissimis, & *Cherlonefis* duabus *Lecale* & *Arde*. Nihil in his memoratu dignum occurrit nisi Hibernicos Regulos commemorare velim. Melioris notæ inter urbes solummodo *Armach* sedes Archiepiscopi & totius Hiberniæ Metropolis, ab *Armacha* Regina sic dictam fabulantur Hibernici: sed *Camdeno* eadem esse videtur, quam *Dearmach* vocat *Beda*: & *Ruborum*, *Campion*, ex lingua Scotica sive Hibernica interpretatur. Regio multis & immensis Lacubus interfusa, inter quos *Lacus Eaugh* qui statim ab *Armach*, late diffunditur: & ad Orientem solem *Kilulto*, *Kilwarney*, & *Dyffrin*, silvæ impeditiores usque ad sinum illum pertingunt, qui angusto meatu admittit ita se insinuat, & variis recessibus terram excavat, ut duas faciat *Cherlonefos*, *Lecale* ad Meridiem, & *Arde* ad Aquilonem. *Lecale* totius Hiberniæ longissime in Ortum prominet, extremumque ejus Promontorium, quod nunc nautis *S. Iohis Foreland*, *Ptolemæo* *Isanium* vocatur, forsitan a Britannico *Isa*, quod infimum sonat. In ipsius Isthmo *Dienum* floruit, cujus meminit etiam sed non suo loco *Ptolemæus*, nunc *Down* vetusta sane memoriæ opidum, sedes Episcopalis. *Arde* è regione jacet tenui alveo divisa, quam *Savagi* Anglica familia jam degener olim occupavit, & in quam *Thomas Smith* Eques Auratus, & *Reginæ* a secretis præclaro ausu, sed infesto fato Coloniam non ita pridem duxit: filium enim naturalem, quem præfecerat ex infidiis interceptum canibus objecerunt Hibernici, cujus immanitatis pœnas perditissimi illi rebelles postea gravissimas perolverunt, interfecti, & Lupis in prædam dati. Sunt & alii *Lacus*, de quibus in generali descriptione mentio a nobis facta est. Inter fluvios primum *Vinderius* fluvius occurrit, qui nunc *The Bay of Knockfergus*, ab imposito opido munito & portu tuto, quem Angli *Knockfergus*, Hibernici *Caregfergus* vocant, id est *Fergusi* scopulus, quod nomen a *Fergusio* ibi submerso invenit. Deinde *Banna* eximit, ut inquit *Giraldus*, pulchritudinis fluvius, quod nomen testatur,

Lacus.

Ferri.

ex

ex Lacu *Eaugh* se in Oceanum duplici ostio transfundit, Salmonibus totius Europæ longe sæcundissimus, eo quod ut nonnulli existimant, sit omnium fluviorum limpidissimus, cujusmodi aquis Salmones unice delectantur. Est & *Logia* flu. cujus meminit Ptolemæus, qui nunc *Lough Foile* paulo superius spatioso ostio in mare prorumpit: & alii. Terra insuper immanibus Silvis vmbrosa. *Darni* ultra Voluntios confederunt, ubi nunc *Claneboy*, *Rowte*, *Glymes*, *Krine*, omnemque tractum maritimum usque ad *Loughfoyle* tenuerunt. *Claneboy* lingua Hibernica *Gens flavus*, O-Nealorum fuit possessio, & nequissimi illius rebellis Ioannis O-Neali fato nota, qui inter pocula hic a Scoto-Hibernis ex Hebridibus fuit interfectus: post cuius obitum hunc agrum Gualtero *D'Erveux* Essexiæ Comiti concessit Regina Elizabetha. *Rowte* sedes erat *Mac-Guillmorum*, non obscuræ in hac orâ familia. *Glymes*, id est, *Convallis*, ad Barones Bissetos quondam spectavit, qui cum Patricium Atholiæ Comitum ob privatas similitates sustulissent ex Scotiâ huc exulatum venerunt, ac suæ gentis familiam illustrem reliquerunt. Supra has *Glymes*, ex adverso Insulæ quam Ptolemæus *Rigneam*, Angli *Rachynes* vocant, *Krine* sita est *O Cihani* regiuncula quam *Banna* interluit, & *Logia* nunc *Lough Foile*. Ad quod flumen non obscura supersunt nominis Darniorum vestigia in lacu *Der*. *Robogdii* supra Logiam locati omne Septemtrionale illud Hiberniæ littus tenuerunt, ubi *O'Dougherty*, obscurioris notæ *Regulus* multum valet. Inter hos *Rabogh* viculus Episcopalis antiqui *Robogdiorum* nominis expressâ retinet vestigia, sed quodnam sit *Robogdium* promontorium, nisi sit *Faire Foreland*, plane se nescire inquit Cædenus. Ab hoc scopulosolo tractu extrema reflectuntur littora per *Swilby* Lacus ostium, qui Ptolemæo *Argita* dici videtur. Vterius magis ad Occasum *Vennicni* egerunt in *Tironeil*, ubi *Mac Rynny Fayd*, *Mac Swyny Neioch*, & *Mac Swyny Bannigh* plurimum possident. *Viduum* flumen quod nunc *Chrodagh*, & *Vennicni* Promontorium quod nunc *Rames head*, & *Boreum* promontorium, quod nunc *S. Helens head* inter hos statuit Ptolemæus. A Boreo promontorio unde retrahuntur in Meridiem littora, ubi nunc *O Donel*, *O Buil*, & *Mac Guir* magni nominis *Reguli* habitant, confederunt olim *Erdini*. Hic est *Erno* Lacus de quo in generali descriptione diximus, & alter xv ab hoc milliaribus ad Arcum distans, in quo Insula eminnet, & in ea ad monasteriolum specus obversantium nescio quorum spectrorum terrore, & horrendis visis decantatus. Incolis hodie *Ellanu' Frugadory*: id est, Insula Purgatorii, & Patricii Purgatorium nominatur. Patricium enim Hibernorum Apostolum a Deo ardentissimis precibus impetrasse creduli affirmant, ut pœnæ, & cruciatus qui impios post hanc vitam manent, ob oculos hic proponerentur, ut insita suis Hibernis peccata, & gentilium errores facilius extirparet. Cæterum cum *Regis* hic locus in Patricii vita nominetur, *Regiam* alteram fuisse quam Ptolemæus memorat, existimat Camdenus, cui suffragatur apud Geographum situs. Præter hoc Patricii, etiam aliud in hac Insula Purgatorium fuisse perhibent. Hi sunt antiqui *Vloniæ* Incolæ, quibus tandem permisti Scoti, hinc Scotorum nomen in Borealem Britanniam plagam transvexerunt. Archiepiscopus unus in *Vlonia*, qui sedem suam habet *Armachia*. Hos habet Suffraganeos Episcopos, *Maeth* & *Deren*, *Arduch* forte *Apde*: *Kilmore*, *Clogher*: *Downe*, *Coner*: *Klonchyos*, *Raboo*, forte *Rapo*: *Dromore*. Regio hæc ut sine subactione inhorrescit, ita Incolarum ingenia sine humaniori cultura maxime efferantur.

## Hiberniæ III. Tabula, in qua Momonia & Lageniæ reliqua. CONNACIA.

Regio  
di omnia.

**C**ONNACIA secunda Hiberniæ pars, aliis *Connachtia*, Anglis *Connagh*, & Hibernis *Connaghty* dicitur. Ad Occasum vergit, Seno flumine, *Banna*, & Oceano inclusa. Hanc antiquitus Ptolemæi ætate *Antri* & *Nagnata* totam infederunt. Tam arcta verò cognatio inter *Nagnatas* & *Connaghty* intercedere videtur, ut vel *Connaghty* inde enatum, vel hoc nomen *Nagnata* à *Connaghty* detortum existimare liceat. Nisi quis à *Nagnata* portu cujus meminit Ptolemæus *Connaghty* factum suspicetur, & inde regioni nomen impositum. Portus enim *Cuon* patria lingua dicitur, cui si addas *Nagnata* à *Connaghty* non multum abludet. Cæterum regio ut alicubi lata, & ferax, ita subuvidis quibusdam locis, herbidis tamen, quos à mollitie *Boghes* appellant, ut reliqua passim Insula, periculosa, & sylvis opacioribus & crebrioribus condensa. Ora autem maritima multis sinibus, & navigabilibus alveis peruia accolat ad navigationes quodammodo invitat, & provocat, sed innata desidæ dulcedo ita detinet, ut ostiatim malint victum quarere, quàm honestis laboribus paupertatem repellere. In Hibernicis proditum est historiis *Turloghuan O-mor O-conor* huic regioni cum Imperio olim præfuisse, totamque inter duos filios, Cahelum, & Brienum divisisse. Advenientibus vero in Hiberniam Anglis Rothericus præfuit, qui Hiberniæ Monarcham se dixit, sed ille mole Anglici belli imminentis territus se in Henrici nostri secundi fidem, non tentata Martis alea, contulit. Cum autem statim à fide deficeret, Milo Coganus primus Anglorum Connachtiam, sed irritò incepto, aggressus est. Postea Guilielmus filius Aldelmi, cujus posterius de *Burgo*, & *Bourki* Hibernice vocantur, Gilbertus de *Clare* Comes Glocestrensis, & Guilielmus de *Bermingham*, primi Anglorum hanc regionem perdomuerunt, & ad humanitatem imbuerunt. *Bourkus* vero sive de *Burgo*, & eius posterius totius Connachtie Domini appellati, hanc Provinciã cum Ultonia diu summa tranquillitate administrarunt, & opimos redditus collegerunt, donec unica Richardi de *Burgo* filia Connachtie, & Ultonie ex assè hæres elocata fuerat Leonello Clarentie Duci Regis Edvardi tertii filio. Cum autem ille in Anglia ut plurimum hæreret, & qui illi successerunt Mortuomarii, patrimonium in Hibernia negligentius haberent, *Bourki* affines, quos illi suis terris præfererunt, Dominorum absentia, & turbulentis in Anglia temporibus freti, contempta legû autoritate, inita cum Hibernicis societate, & contractis nuptiis, universam Connachtiam sibi occuparunt, & paulatim degenerantes, Anglico cultu deposito, Hibernicos mores induerunt. Hodie in sex comitatus distribuitur: *Claria*, *Letrimme*, *Galvveia*, *Roscomin*, & *Maio*, *Sligo*. Sunt etiam in hac Baro de *Atteruh*, Baro de *Clare*, & alii. Est hic *Galveia*, opidum ab exteris negotiatoribus valde frequentatum, & opulentis mercatoribus suumque negotium bene gerentibus cumulatam. Ferunt Mercatorem transmarinum qui habuit cum his opidanis commercium, olim percunctatum ex Hiberno quodam, in qua Galveia parte Hibernia consisteret? Opidum pro regione, contraque Insulam pro municipio accepit. Galveia annumerantur *Ameria*, *Claria*, *Sligaia*, *Arctlonia*, & *Alonia*, opidum non contemnendum.

Soli qualitas.

Imperium majoris  
vires.

Opida.

*Antri*

VLTONIA CONNACIA & MEDIA.



ULTONIA  
CONNACIA  
& MEDIA

## CONNACIA & MEDIA.

44

*Auteri* autem quos dixi, Australiorem hujus Connacie partem olim occuparunt, ubi nunc *Twomondia* vel *Claria*, *Clan-Richardi* regio, & Baronia de *Atterith*, quæ *Auterorū* nomē in se planissime prodit. *Twomond*, Giraldo *Thuetmonia* (quæ quamvis ultra Senum jaceat, Momoniae adjudicatur) grandiori Promontorio in mare projicitur, sede Archiepiscopali, quam *Toam* dicunt, & suis Comitibus celebris, *O Brenis* scilicet, qui è veteribus Connacie Regulis oriundi, ab Henrico VI II *Twomondia* Comitum titulo sunt honorati. Hæc regio, vel maxima ejus pars Anglis *Claria* Comitatus appellatur a Thoma Clare juniore filio Gilberti primi, Comitum Glocestria: cui hanc regionem Rex Edwardus primus concessit. *Clan-Richard*, id est, *Terra filiorum Richardi* his est contermina, nomen Hibernico more a Richardo quodam sumpsit ex Anglica familia, *De Burgo*, sive *Burgensis* dicta, quæ postea maximi nominis & potentia: in hoc tractu fuit, & è qua Richardū de Burgo Henricus VI II Comitum *Clan-Richard* creavit. *Atterith* vulgo *Athemy* bellicosum Baronem suum Ioannē *De Bermingham* Anglum in suam laudem rapit, è qua familia Comites *de Loub* sunt prognati. Inter hos *Auteros Aisoba* flu. ostiū a Geographo statuitur, nunc *The bay of Galway* dici videtur: *Galway* enim Hibernice *Gallve*, in ejus recessu cernitur elegans sane & turritum opidum, quod fluminis beneficio diversas opes terræ marisque facili permiscet commercio. *Ravium* item fluvium in Connacia statuit Geographus, sed inversis pro *Baniam* literis, quo etiam nunc nomine innotescit; *Banny* enim accolis nominatur, qui ex Erno lacu emissus Connachtia: & Ultonia: limes dignoscitur. Ad Incolas redeo, Connacia: reliquum ad Boream occuparunt olim *Nagnata* usque ad *Bannum* fluvium, qui Ultoniam & Connaciam interdividit, ubi *O Conor*, *O Rore*, & *Mac Diarmod* sylvestres Hibernici rerum quodammodo potiuntur. Littus vero ab *Aufoba* dorsum agit per Insulas *Arvan*, *Inisceath* *Colmāni* monasterio olim notam, & *Inis Bovind*, quam Beda ex Scotico sermone *Vitula alba Insulam* interpretatur. Retrahatur inde littus ad *Libnii* fluvii ostium, quem exulantem ad suam *Dubliniam* reducit Camdenus, sed locus quem designat Ptolemæus, nunc *The bay of Slegah* vocatur. *Nagnatam* urbem hic ponit Ptolemæus, sed quænam illa sit, eruere non est mei ingenii, inquit idem Camdenus. Archiepiscopus hic unus qui *Tweni* vulgo *Toam* residet & Momoniae adjudicatur, sub quo hi sunt Episcopi suffraganei: *Kilmako*, *Olsine*, *Bishops Helphen*, forte: *Avaghdowne*, *Clenfert*, *Moroo*.

*Regis.*  
*Nomina.*  
*Vnde ducta nomina.*  
*Situs.*  
*Solifertilitas.*  
*Imperium majorum.*

*Media.*

**M**EDIA tertia Hibernia: portio, quam patrio vocabulo *Miyh* dicunt, Angli *Methe*, Giraldo *Midiām* & *Mediam*, forsitan quod sit in ipso Insulæ medio. Umbilicum enim Hibernia: *Killaur*, in hac parte castrum, quod videtur esse Ptolemæi *Laberus*, perhibent, ipsumque nomē non aliud innuit: *Lair* enim lingua Hibernica medium significat. Hæc ab Hibernico mari ad Sineum usque flumen protensa jacet, quod flumen ipsam a Connacia disternit. Aërem habet salubrem aspectumque delectabilem. Fertilis est frumento, pascuis & armentis, affluens carnibus, butyro, caseo, lacte, & similibus: ac propter populi multitudinem, castrorum & opidorum fortitudinem & pacem inde natam vulgo *Camera Hibernia* audit. Scribunt Hibernici regionem hanc suos quosdam habuisse reges, *Slaniumq;* Hibernia: Monarcham postea regali mensa

menſæ appropriaffe. Cum autem Angli pedem in Hibernia fixiffent, Hugo Laccius maximam ejus partem ſubjugavit, illique in feudum conceſſit rex Henricus ſecundus, *Dominumque de Meda dixit*, qui ab Hibernico dum *Derwartha* caſtrum conderet ex improvifo capite truncatus; ille duos filios ſuſcepit Hugonem Comitem Ultoniæ, & Walterum Dominum de *Trim*, qui Gilbertum ſuperſtite patre defunctum genuit. Per Gilberti autem filias Margaretam & Matildem, altera pars per *Jervillos* ex familia Lotharingica, & *Mortuomarios* in domanium Regium, Petrus enim de *Jenevull* ex illa Matilde natus Ioannam Rogero de *Mortuomari* Comiti *Marchie* enuptam genuit: altera per *Verdonos* ad varias in Anglia familias eſt devoluta. Patrum memoria in duas partes publico ordinum conventu diviſa fuit hæc regio, in Mediam ſcilicet Orientalem; & Occidentalem. Orientalem *Boandus* flu. qui Ptolemæo *Buvinda* primum interfluit, & poſtea cum *Droghda* elegans & frequens opidum a ponte ſic dictum alluerit, hanc partem ab Ultonia ſecludit. Occidentalis Media præter *Laberum* jam dictum, & *Delvin*, quæ olim Petrum *Meſer*, nunc clariffimam Nogentorum ex Anglia familiam Baronis honore exornat, nihil memorandum habet. Gilbertus enim *Nogent* ( ut habet Richardus Stanihurſtius, qui de rebus Hibernicis diſerte ſcripfit ) vir cenſus equalitris ob operam bello Hibernico egregie navatâ Delviniæ & Fouriæ coloniis ab Hugone Laccio Mediæ expugnatore donatus erat, è cujus ſtirpe Delviniæ Barones enati ſunt. Hibernicas gentes *O Malaghlen*, *Mac Coghlan*, *O Madden*, *Magoghigan*, quorum vel nomina barbarum quiddam ſtrepunt, libenter aliis relinquimus. In Media autem opida numerantur *Pontana*, quæ vulgariter *Droghe-daia* nominatur, opidum lautiffimum, portum habens navium ſtationi perappoſitum. Sunt tamen qui mediâ hujus opidi partem, nimirum trans flumen, in Ultonia ponant. Inſunt item in Media, *Molingaria*, *Fowria*, *Delvina*, *Trimmia*, *Kelleſia*, *Naxania*, *Aboia*, *Dulekia* & *Scrimia*. Sunt & in hac provincia prope Foneram tres Lacus ab invicem non remoti, quorum quilibet Piſcium ſuum genus continet: ad quem nunquam alii Piſces accedunt, licet tamen fluminis interlabētis beneficio vias commeabiles habeant: quinimo ſi Piſcis uni<sup>o</sup> ad Lacum alterius deferatur; aut moritur aut ad priorem redit. Fluvii hic ſunt *Boandus* de quo ſupra, qui a velocitate nominatus videtur: *Boan* enim tam Hibernico quam Britannico idiomate velocem denotat. *Trim* opidum eſt melioris notæ, & antiqua quaſi Baronia Lacciorum. Eſt & *Sinus* flu. quem inter Mediam & Connaciam interlabi diximus, hic Ptolemæo *Senus*, Oroſio *Sena*, accolis vero *Shannin* dicitur, id eſt, *Flumen antiquum*. E Therne montibus in Ultonia eſfunditur, *Macolicum*, nunc, ( ut Mercator noſter obſervavit ) *Malc* cujus meminit Ptolemæus, in viſit, ſtatimque ab altero ſpatioſo lacu excipitur ( *Lough Regith* appellant ) cujus nomen, & ſitus *Rigium* urbem quam Ptolemæus eo loci ſtatuit, non procul abſuiſſe quodammodo ſubinnuit. Vbi vero Lacum hunc prætervectus anguſtiori alveo intra ripas ſe colligit *Athlon* opidum inſidet, ſub quo flumen ponte è vivo ſaxo pulcherrimo magno ſeditioſorum terrori Dominus Henricus Sidæus laudatiſſimus Hiberniæ Prorex non ita pridem conjunxit. Inde vero Senus maximarum navium capax diducto alveo Limiricum urbem, Hibernicis *Loumneagh*, Anglis *Limerike* amplectitur. Hinc per ſexaginta plus minus milliaria Senus reſtus, grandis que in Occalum properat, demumque in Oceanum Occidentalem vaſto oſtio ad *Knoc Patric*, id eſt, *Patricii collis*, evolvitur.

Opidorū nomi-  
na.

Lacua.

Flumina.

## Hiber. IIII Tab. Orientalem Vltionæ partem continens, & sequentia territoria,

*Clandeboy, Tyrone, Arde, Lecale, Euaugh, Arthule, Newry, Mourne, Fufe, Uriel, & alia plura.*

### L A G E N I A.

*Regio.  
Nomina.*

*Sub fertilitas.*

**M**EDIAM in nostri authoris partitione sequitur *Lagenia* quarta Hiberniæ pars, Incolis *Leighnig*, Britânis *Lein*, Anglis *Leynster*, Scriptoribus Latinis *Lagenia*, in antiquis Sanctorum vitis *Lagen*. Tota maritima ad ortum Hiberniæ jacet, a Momonia *Neoro* fluvio, quem multis tamen in locis trãscendit: a Connacia aliquãndiu *Sineo*, a Media suis limitibus terminata. Ptolemæi ætate sedes erat *Brigantibus*, *Coriondis*, *Menapiis*, *Caucis* & *Blanis*, & ab his *Blanis* fortasse deducta & contracta illa recentiora nomina *Lein*, *Leinigh*, & *Leinster*. Fertilis & frugifera est terra, mitissimo Cælo, nec inclementibus Incolarum ingeniis. Distinguitur nunc in Comitatum *Wexford*, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Dublinensem*, *Kildariensem*, *Comitatum Regis*, *Comitatum Regina*, *Longford*, quibus *Fernes* & *Wicklo* nunc annmerantur. Hoc Comitatus jam ex ordine lustrabimus cum Camdeno, secundum populos quos hanc Hiberniæ partem habitasse scribit Cosmographus. *Brigantes* federunt inter Suiri ostium, confluentemque *Neori* & *Barrowi*, qui *Bigus* Ptolemæo dicitur, sub urbe *Watersfordia*. Quædam exemplaria habent hos Birgantes dictos fuisse, quod si verum est, a *Birgo* flumine quod circumcolunt, nominatos fuisse ipsum nomen fere persuadeat. Inter *Neorum* & *Birgum* habitant *Coriondis*, ubi nunc *Carloo*, sive *Caterlogh* Comitatus, & agri Kilkennienfis pars non minima, atque etiam ulterius ubi *Ossiria* Superior & *Ormondia* quæ Hibernicis *Urrodm*, Anglis *Ormond*, & vulgo corruptissime *Warmewood*. Sub ostio Suiri *Menapii* tenuerunt promontorium ad Lybonotum, ubi nunc Comitatus *Weshfordiæ*, Hibernicæ *Comty Regh*. Hoc ipsum promontorium *Hieron*, i. *Sacrum*, vocat Ptolemæus, & eadem significatione ab Incolis etiam vocatum fuisse non dubitarim. Hujus enim extremum opidum ad quod Angli primam exscensionem in hanc Insulam fecerunt, *Banna*, quod sacrum sonat, lingua patria vocarunt. Ab hoc sacro promontorio litus in Ortum obversum ad Septemtrionem longo tractu procurrit, cui vadosa objacent in mari loca navigantibus infidiosa, quæ nautæ *The grounds* vocant. *Cauci*, qui item gens erat maritima Germaniæ proxime *Menapios* habitant, non eo intervallo quo in Germania disiti. Horum fuit maritima illa regio, quam *O More*, & *O Brim* Hibernicæ familiæ incolunt, una cum Comitatu *Kildariensi*. *Kildariensis* Comitatus ager est letissimus, de cujus pascuis Giraldu illos Virgilio versus usurpat:

*Et quantum longis carpunt armenta diebus,*

*Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.*

Vltra *Caucos* egerunt *Eblani*, ubi nunc ager *Dublinensis*, & *Meth*, altera è quinque Hiberniæ portionibus. Comitatus vero *Dublinensis* ad mare est gleba fertili, pascuis lætis, silvis autem ita nuda, ut cespite bituminoso,

vd



VLTONIA ORIENTAL.

48

vel fossili ex Anglia carbone plerumque utatur. Incolis autem & opidis refertissimus. Vbi *Lifinus* flu. in mare se condit *Houth* mari fere circumfunditur, a qua S. Laurentinorum familia Barones de *Houth* nominantur. Interius Dublinensibus adjacet ad Aquilonem *Fingall*, cultissima regiuncula, & quasi hujus regni horreum: Tantam frumenti vim quotannis suppeditat. Certatque hic quodammodo tellus cum agricolarum laboribus, quæ alibi per hanc Insulam neglecta & inculta de ignava Incolarum desidia gravissime conquæri videtur. Hisce positis ad urbes & opida transitum faciamus. Hic primum occurrit *Kilkenny* Neoro apposita, id est, *Cella*, sive *Fannum Canici*, qui antiquitus ob vitæ solitariae sanctitatem hoc tractu maxime inclaruit. Municipium est nitidum, elegans, copiosum & inter mediterranea hujus Insulæ facile primum. Inferius ad eundem Neorum sedet opidulum munitum Anglice *Thomas town*, Hibernice *Bala mac Andan*, id est, opidum filii Anthonii, utrumque nomen ab exstructore Thoma Fitz-Anthonio Anglo inditum est, cujus hæredes etiamnum hujus Domini agnoscuntur. Est etiam hoc tractu antiqua illa urbs *Rheba*, a Ptolemæo memorata, quæ nomine etiamnum facta tecto *Rheban* dicitur: sed pro urbe sunt pauculæ casulæ cum propugnaculo; Nobilem tamen virum N. de S. Michaelæ Baroneti titulo exornat, qui vulgo *The Baronet of Rheban*, appellatur. Est & *Lechlinia*, Hibernice *Leighlyn*, Regium opidum a Bellinghamo illo nobilissimo Prorege, patrum memoria castro munitum. Floruit & *Rosse* urbs ampla mercimoniis & habitatoribus frequens, ab Isabella Comitissæ Richardi *Strongbow* filia, moenibus magno ambitu armata, quæ solummodo nunc ostendit. Discordia enim inter cives & religiosos flagrante, jam pridem fere in nihilum recidit. Hic etiam *Menapiam* urbem statuit Ptolemæus, ad ostium *Modonæ* flu. Verumenimvero cum unum solummodo flumen hoc loco se effundat, quod nunc *Slane* dicitur, & ad ejus ostium ubi stagnat urbs sit Germanico nomine *Weyford*, totius Comitatus caput: & *Slane Modonam*, quæ *Flemingos* olim Barones habuit, & *Weyford Menapiam* fuisse, confidētius inquit Cam. conjectarim, eoq; magis quod hoc nomen sit recentius & ab illis Germanis impositum, qui *Oustmanni* Hibernis appellantur. Cæterum non primæ magnitudinis urbs est, sed cum primis memoranda, quod primum totius Hiberniæ in Anglorum fidem, Stephanide Duce fortissimo oppugnante se contulerit, Anglorumq; facta fuerit colonia, unde totus hic ager Anglis est refertissimus, qui Anglorum antiquo vestitu, & idiomate etiamnum utuntur, ita tamen ut Anglohibernice plane loquantur. Est præterea in Comitatu Kildariensi *Kildaria* primum & præcipuum opidum, cui honori erat in prima Ecclesiæ Hiberniæ infantia, Brigida virgo sanctitate, & virginitate venerabilis. In agro Dublinensi est non solum *Lageniæ*, sed totius Hiberniæ primaria civitas, quam Ptolemæus *Ebluonam* dixit, Angli *Develin*, Latini *Dublinium*, & *Dubliniam*, Cambrobirtanni *Dinas Dulin*, & Hibernici *Balacleigh*, id est opidum super *cratas*, subjectis enim in palustri loco cratibus, conditam affirmant, uti Hispaniis Hispaniæ, quam sic nominatam tradit Isidorus, quod in palustri solo suffixis pro fundo palis locaretur. Regia hæc Hiberniæ urbs est, Emporium nobilissimum, & primæ justitiæ forum, moenibus validum, ædificiis splendidum, civibus frequens, castello ab Henrico *Loundre* Archiepiscopo firmatum, & quindecim templis exornatum, è quibus sunt. S. Patricii

Urbium nomina.

tricii ædes à Roberto *Cumil* exstructa, seu potius restaurata, quæ sedes Archiepiscopalis; & Christi, in qua Richardus *Strongbow* Penbrochiæ Comes, expugnator ille Hiberniæ splendido sepulchro conditur. Immunitatibus etiã gaudet multis. Olim pro summo magistratu Præpositum habuit, sed anno reparatæ salutis 1409 ut Major, & duo Ballivi quotannis eligerentur, concessit Henricus quartus: Ballivos autem postea in Vicecomites Edwardus VI commutavit. Elizabetha vero Regina ad ingenia mollioribus literis excolenda faultis auspiciis Academiæ posuit fundamenta. Nec quicquam hic deest, quod in florentissima urbe desideres, nisi quod portui plurimum officit arenosus cumulus reciproco maris meatu, in *Aven-lisnii* ostium aggestus, sic enim præfluentem fluvium vocant, id est, *omnis Liffinus*. De vetustate vero Dubliniæ quod dicam, nihil certi occurrit; vetustissimam tamen esse Ptolemæi autoritas persuadet, & eo sane tempore, quo Ptolemæus floruit, ab Avellano conditam civis produnt. Saxo Grammaticus Danicis bellis misere convulsam fuisse tradit: postea in Eadgari Anglorum Regis potestatem devenit, quod Diploma datum confirmat. Deinde occuparunt Norwegi, unde, in vita *Gryffithi ap Cynan* Principis Walliæ legitur, Haraldum Norwegum, cum maximam Hiberniæ partem subjungasset, Dubliniam condidisse. Demum vero in primo Anglorum adventu eorum virtuti concessit, & ab illis fortiter defensa est, cum Aufculphus Dublinensium Princeps, & postea Gottredus Rex Insularum eam acriter undique adorirentur. Iam inde vero deducta in hanc ex Anglis, præcipue ex Britoliensibus Colonia, multis trepidis rebus, & angustiis, præclara suæ fidei in Anglorum reges documenta dedit. Sed de his satis, ad Montes & flumina transeo. Infra Ormondiam *Blieu Blemy*, (Bladiniæ môtes vocat Giraldu,) *Montes et Flumina.* se leviter convexis jugis attollunt, è quorum visceribus quasi maternis *Suirus*, *Neorus*, & *Birgus* eduntur, & divisis alveis decurrentes, priusquam Oceanum adeunt, concordibus se consociant aquis; unde *Tres Sorores* ab antiquis dicte. *Neorus* multa propugnacula & quædam stringit opida. *Birgus* nunc *Barrow*, è Bladina etiã Monte profluens, solitarius multis anfractibus delatus, *Rheban* prætermeat, aliaque opida. Post *Neorus* & *Birgus* aquas commiscet, & pauca milliaria uno alveo emensi *Suro* forori maximæ, & nomen & aquas offerunt suas, qui statim in Oceanum scopuloso ostio immergitur, ubi a sinistra angusta cer vice excurrit promontoriolum, quod editam turriculam navigantibus præterdit, a Rossensibus cum floruerunt, positam, quod tutius ostia subirent. In hac parte *Modonam* flu. statuit Ptolemæus, de quo supra: & *Ovocan* in regione maritima, ad quod *Arcklo* castrum sedet, qui fluvius, ut inquit Giraldu, *non minus influentibus, summumque replentibus quam elapsis omnino marinis aquis, immata dulcedinis saporem, retinens illibationem usque in ipsum mare impermixtas salcedine undas conservat.* Est & *Liffinus* amnis qui Dubliniam præterlabitur, hic raro rapide fertur nisi post ingentem pluvia vim: cæteroquin admodum sedatus fluit. Archiepiscopus unus in Lagenia, qui sedem suam habet Dubliniæ, & Glandelachy, Glandeloylong, & Primas Hiberniæ nominatur, sequentes sub se habens Suffraganeos Episcopos. *Elphine*, *Bishops Helphen*, *Kildare*, *Fernes Ossorie*, *Leighlyn*, aliis *Laghlyn*.

## Hiberniæ v Tabula,

*Continens Ulrona Baroniam, partem Comitatus Regina, ac Domini Fortoneli In Ulronis medio jacet civitas Laghlyn alius Leighlyn, in qua est Episcopalis sedes.*

## MOMONIA.

*Regio.  
Nomina.  
Situs.*

**L**AGENIÆ succedit in nostra Methodo *Momoniam*, Hibernicè *Mown*, Anglice *Monister* quinta & postrema Hiberniæ pars. Ea Vergivio mari ad Austrum exposita jacet, a Connacia Sinco, a Lagenia Nero fluvio alicubi discreta: bifariam quondam divisa in Momoniam Occidentalem & Australem. Occidentalem antiquitus habitaverunt *Ganganii*, *Luceni*, *Velabri* & *Uterini*, Australem, *Udia* sive *Vodia*. Nunc autem in septem Comitatus distribuitur, *Kerryensem*, scilicet, *Limiricensem*, *Corragiensem*, *Triparariensem*, *Sanctæ Crucis*, & *Waterfordensem*, quorum etiam in numerum *Desmoniam* jam accensetur. Hæc Comitatus secundum populos quibus a Cosmographo tribuuntur breviter cum Camdeno percurramus. *Ganganii* primo loco supra positi ex nominis affinitate iidem cum Concanis Hispaniæ fuisse videntur, quos origine Scythas, sanguinemque equinum potasse (quod non insolens jam pridem silvestribus Hibernicis) testatur Silius:

*Et qui Massagetem monstrans feritate parentem,  
Cornipedis fusa satoris Concanæ vena.*

Et præter cum Horatius: *Et latum equino sanguine Concanum.*

*Kerry* (ut nunc vocatur) ad Sinci ostium eorum sedes erat. Regio aviis, & silvestribus montibus ædita, quibus crebræ intersunt valles cavæ nemoribus etiam condensæ. Comitatus Palatini dignitatem, & jura Desmonia Comites in hoc habuere, sed hominum iniquitate, qui libertate uti & noluerunt, & nescierunt, in malorum sentinam, & seditiosorum perfugium jam pridem conversa erat. Hujus regionis mediâ fluviolus nunc anonymus *Trailis* opidulum quodammodo desolatam (ubi Desmonia Comites ædes habuerunt) præterfluens interfecat, quem *Diu* esse Ptolemæi, situs quodammodo innuit. Non procul hinc *Smerwic* statio (sic contracte pro *S. Mari-wic*) cernitur, ad quam ante annos aliquot cum Giraldo Desmonia Comes vir profunda in Principem & patriam perfidia, scelerate assiduis agrorum vastationibus Momoniam attereret, appulsa est tumultuaria Italarum & Hispanorum manus a Gregorio PP. & Hispano in ejus auxilium submissa, qui loco hic stativis munito, quem *Fort del Ore* vocarunt, minis coelum terrebant. Sed illustrissimi & bellicosi Baronis Domini Arthuri Grei Proregis adventus, & primus impetus rem decrevit. Protinus enim se dediderunt, & maximam partem è medio sublata, quod rebus hujus Regni sic ferentibus, & seditiosis undique imminentibus, consultissimum & tutissimum videbatur. Ipseque Desmonius tandem trepida fuga in vicinas silvas conjectus, jam dudum in tuguriolo ab uno & altero milite irruente primum faucibus, postea agnitus, capiteque truncatus, perfidiae & vastatæ patriæ meritis poenas dependit. *Ganganis* subjecta est longe lateque ad Austrum *Desmonia*, Hibernus *Dassowm*, Anglis *Desmond*, quondam a tribus infesta populis, *Lucenis* scilicet, *Velabris*, & *Ibernis*, qui

*Uterini*

HIBERNIAE v. TABULA.



*Uterni* in nonnullis exemplaribus concipiuntur. *Luceni* à Luceniis Hispaniæ qui oppositam oram tenuerunt, & nomen & originem traxisse videatur. *Velabri* ab *Aber*, id est *astuariis*, sic sunt nominati, quod ad astuaria sederunt, unde etiam Artabris, & Cantabris facta appellatio. Hos itauit Orofius ad *Notium Promontorium*, hodie *Blar head* nautis, quod Hispaniam spatioſo intervallo procul ſpectat. Sub Notio hoc promontorio, *Iernu* fluius ab Oceano ebibitur, ad quem *Dunck-eran* ſedes Episcopalis cernitur. *Dunck-eran* hæc quæ Hiberno-Scotis oppidum. *Eran* denotat, non ſolum ſe eſſe *Ivernim* urbem, quam Ptolemaus vocat, ſed flumen etiam eſſe *Iernum* illum expreſſe loquitur: cujus appellatio ut totius Inſulæ ab *Hiv* Hibernicorum facta videtur, quod Occaſum ſignificat. Eſt enim ultimus huius regionis ad Occidentem fluius, ut ipſa Hibernia ultima totius Europæ Inſula. *Iberni* qui etiam *Uterni* id eſt Camdeno Interprete, ſuperiores Hiberni hunc fluium ad alterum promontorii latuſ accoluerunt, ubi *Berchaven*, & *Baltimore*, copioſa Halecum piſcatura portuſ notifiſimi. Iuxta quos habitat *Mac Carti* & *More*, ex Hibernica origine Reguluſ, qui anno 1566, poſſeſſiones & latifundia ſua Elizabethæ Regiæ Angliæ in manuſ tradidit, & ab ea recepit, ut Anglico more, clientelari jure, fiducia nomine teneret. Eodemque tempore Comes de *Glencar*, & Baro Valentia creatuſ eſt, vir in hoc tractu magni nominis, & potentia, Giraldidiſ olim inſenſiſſimuſ, qui majoreſ ſuoſ, ut ille contendit, Deſmonia Reges hiſ avitiſ ſedibuſ exuerunt. Giraldida enim iſti, ſive *Fitz-Giraldus*, ex Kildarienſi familia oriundi, devictiſ Hiberniciſ, ampliſſima hic ſibi latifundia acquiſiverunt, & ex illiſ Mauritiuſ *Fitz-Thomas* primuſ Deſmonia Comiteſ anno ſalutiſ 1355 ab Edwardo tertio creatuſ, hæreditateſ adeo ſtabileſ, & firmuſ reliquit, ut ad decimū ab eo Comiteſ perditiffimuſ hunc rebellem, quem dixi, ille honor quaſi perpetua quadam ſerie deſcenderit. Poſt Ibernoſ *Vodia* qui & *Vodia* habitaruſ, cujuſ nominis veſtigiuſ expreſſiori indicio ſe patefacit in agro Kilkenniſi, parſ enim ejuſ maxima *Idou*, & *Idouh* nominatur. Incoluerunt hi Comitatuſ Corcagienſem, Tripararienſem, Limiricenſem, Kilkenniſem, & Waterfordenſem. In Tripararienſi Comitatuſ, nihil memoratu dignuſ ſe offert, niſi quod ſit ibi Palatinatuſ, & *Holy croſſe* in eo opiduluſ magniſ gaudeat immunitatibuſ, quæ in honorem, ut perſuaſerunt monachi, fragmenti Crucis Dominicæ conceſſa fuerunt. *Suirru* flumen nobile accoliſ *Shoarr* ex hoc Tripararienſi agro in Kilkenniſem deſertur, qui è Bladina monte profuſuſ per *Oſſiriam* inferiorem, quæ Butleriſ Comitiſ, & *Thurleſ* quæ illiſ Vicecomitiſ tituluſ præbet, primuſ Caſſiliam urbem adit Archiepiſcopali dignitate ab Eugenio PP. exornaram, cui novem ſubſunt Suffraganei Epicoſpi. Indeque juxta Waterfordiam aliſ duobuſ fluviuſ adauctuſ in Oceanum exoneratur. Hactenuſ hanc partem Hiberniæ cum Camdeno percurri, reſtat nunc, de urbibuſ & opidiſ huiuſ partiſ pauca explicare. Inter haſ primuſ ſe offert *Waterfordia*, quæ ſecundaſ inter Hiberniæ urbeſ jure ſibi vendicat, imprimiſ honeſta & officiſ fidelis civitaſ, fide & obſequio in Imperiuſ Anglicuſ ſemper ſingulari. Ex quo enim Richarduſ Comiteſ Penbrochiæ expugnavit, Angliſ Hiberniam ſubigentiſ tutam fide ſua, & quiete, ſecuramque a tergo pacem ſemper præſtitit. Vnde Reges Angliæ pluſimaſ, & maximas immunitateſ conceſerunt, quæſ HENRICUſ ſeptimuſ auxit atque conſumavit, eo quod contra ementituſ & iniquuſ illum Principem

Urbe & Opida.

Pet-

Perkinum Warbec qui plenis impudentiæ velis ad summum Regiæ dignitatis gradum enitebatur, cives se fortiter & prudenter gefissent. Hæc a Norwegis Piratis constructa, quamvis celo sit crassiusculo, solo minus lato & angustioribus coarctata vicis, ea tamen portus est oportunitas, ut opulentia & frequentia secundas in Hibernia ferat. Hæc prudentibus & bene moratis civibus referta. Habet tutum & tranquillum portum, atque exterrarum navium sæpenumero plenum. Frequentes etiam Waterfordiæ cives sunt, qui mercaturas faciunt: in quo sane negotio, usque eo prudenter rem familiarem administrant, adeo caute rationes subducunt, ut brevi negotiatione, magnas sibi opes soleant comparare. Nullus ibi vivit mensarius, qui fraudulento collybo aut intolerabili sceneratione (omnium rerum publicarum busto) in civium bonis ac direptionibus versatur. Cives sunt faciles, benigni, frugi, perhospitales, privatis & publicis rationibus utilissimi. Appellavit hanc urbem antiquitas *Menapium*, sicut & Dublinium *Eblunam*. *Amelluna* rectius nuncuparetur, ab Amellano, qui eam urbem condidit, quemadmodum & Sitaracus Waterfordiam, & Ivorus Limmiricum fundasse fertur. Est & in hac regione *Limmiricum* (de qua urbe modo dictum est) in tertius consistens: veruntamen loci situ, fluminis dignitate, huic urbi palma est danda. Alluitur Sannonio fluvio, omnium Hibernorum fluminum absque controversa principe. Ab alto Lx mill. intervallo distat: tamen onerarias naves ad civitatis muros, nauarchi appellant: nec est quod scopulosas cautes, in toto illo cursu offendere, multum pertimescas. Incredibile, quantam piscium ubertatem, & copiam ibi reperias. Hujus urbis amœnitate captus Ioannes, Angliæ Rex, egregium castellum, & pontem illic extruendum curavit. Est etiam *Corcagia* in Corcagiensi Comitatu, *Kerke* Anglis, & *Korcab* Indigenis, à strictiore moenium ambitu conclusa, & una quasi directâ platea protensa, emporiolum tamen frequens, & celebre: portu excellenti & tuto ornatum; sed ita seditiosis vicinis circumfessum, ut perpetuas excubias agitent, quasi perpetua obsidione essent incincti, & in agrum filias elocare non audeant, unde contractis inter se nuptiis cives omnes aliquo affinitatis gradu se invicem contingunt. Cives hic etiam copiis satis locupletes, operam mercaturæ navant, res suas domi forisque frugaliter obeunt. Briocum virum sanctissimum, a quo *Sanbriochiana* in Britannia Armorica diœcesis vulgo *S. Brieu* nomen assumpsit, hinc oriundum scribit Coenalis. Sed in hoc a veritate abiit, quod *Coriondos* Hiberniæ in hac urbe statuerit. Non enim hujus urbis meminit Ptolemæus. Flumen tamen quod præfluit idem videatur, quod *Davrona* Ptolemæo dicitur. *Savranus* enim, & *Saverenus* Giraldo, una tantum immutata literula, nominatur. Quæ intercedit inter hæc nomina affinitas, hoc mihi distavit, & majori sane cum probabilitate, inquit eruditissimus Camdenus, quam si *Davrona* nomen proximo flumini adaptarem, qui Corcagiensem Comitatum, & Triparariensem interfluens per *Lismor* Oceanum petit, & Historicis *Aven Mor*, id est flumen magnum, appellatur. *Ararmor* viculus est ad ostium, cui ad alteram ripam *Yoghelia*, statio satis tuta opponitur. In hujus vicinia magnos habet proventus Vicecomes Barrensis, a Roberto Barrio Anglo prognatus, qui in expugnanda Hibernia operam navavit egregiam. Sunt præter jam dictas civitates hæc in hac regione *Kinsalia*, *Cassilia*, *Yoghelia*, *Lismoria*, *Clonnella*, *Kilmalochia*. Hæc pro Methodi ratione de quinque Hiberniæ partibus sint satis, ad alia quæ adhuc restant transeamus.

## SCOTIA.

54

Regio.  
Nomina.

Situs.

Caeli temperies.  
Soli fertilitas.Imperium Ma-  
jorum.Minorum virtus  
Urbes.

BRITANNIÆ Insulæ Borealior pars *Scotia* dicitur, olim *Albania*. Atque etiamnum ab incolis qui avitam servant linguam *Alban*, & ab Hibernicis *Allabary*, quasi altera Hibernia (quæ a Bardis *Banno* dicta est) vocatur. Hiberniam enim *Scotiam majorem*, & *Scotorum* in Britannia regnum *Scotiam minorem* historici appellant: Ptolemæus Britanniam *Parvam*, Rufus *Secundam*, Tacitus a filia *Caledoniam* vocat. Videntur autem Scoti sic dicti a vicinis quasi *Scythæ*. Quemadmodum enim Germani inferiores *Scythas* & *Scotos* uno nomine *Scuten*, id est sagittarios appellant, sic etiam Britannos utroque *T-scot* dixisse è Britannicis scriptoribus observatum est. Id sane constat eos a Scythis oriundos ex Hispania in Hiberniam, & inde in hanc partem Albionis, quam nunc tenent, pervenisse, & cum Pictis in unam gentem coaluisse. Hæc de nomine, sequitur situs. Terminus ejus Australes Angliam versus, sunt Tueda & Solvius fluvii: ad Septentrionem est Oceanus Deucaledonius, ad Occasum Hibernicus, ad Ortum Germanicus, ab aliis partibus undique eam ambiunt Oceanus & mare Germanicum. Longa est *LXXVI* millaria Germanica, hoc est Anglica *257*, lata *LII* Germanica, sive *190* Anglica. Regio temperatior quam Gallia, remissioribus frigoribus, caloribusque sicuti & Anglia: cui tamen in fertilitate æquari non potest. Terra magna ex parte sulphurea est & viscosa, atque ob id pabulum est ignis, præsertim cum ibi defectus sit lignorum. Tantum tamen hic crescit frumenti quantum incolæ absumunt. Profert etiam terra varia Metalla. Habet Aurum, Argentum, Argentum vivum, Ferrum, Plumbum & Cuprum magna copia. Habet in *Drifdalia* Aurifodinam, in qua etiam *Lazurum* invenitur, Habet & gemmas, præsertim Gagatem qui in aquis ardet & oleo extinguitur. Pascua item optima quæ omnis generis nutriunt Armenta: unde Carnis, Lactis, Butyri, Casei, Lanæ abundat copia. Cæterum Scoti cum ad Pictos in Britanniam accessissent, quamvis Anglos præliis, & prædationibus continenter lacefferent, non tamen res Scotica statim adolevit, sed in eo quo appuerunt angulo, diu delituerunt, nec, ut Beda innuit, per annos plus centum viginti septem, contra Nardanhumborum regulos signa efferre ausi: donec uno eodemque tempore Pictos fere ad internecionem delevisset, & Northumbriæ regnum intestinis malis, Danorumque incursionibus confectum, corruisset. Tunc enim omnis Septentrionalis Britannia: plagam in Scotorum nomen concessit, una cum citeriori illa regione citra Cluidam, & Edinburgh frith. Scoti in bello fortes, ac strenui milites, inedia, vigilia, algoris patientissimi. Primaria Scotiæ urbs est *Edinburgum*, vulgo *Edenborow*, Ptol. *Castrium Alatum*. Sedes hæc Regia, & Metropolis non tantum Laudoniæ, sed etiam totius Scotiæ, situ editiore inter montes, eo ipso Præge Bohemorum haud abfimilis: longitudine ab Oriente in Occidentem mille pass. porrecta, latitudine dimidio minore. Tota urbs ex monte dependet. Hic ad occasum altissimus, versus Septentrionem præcipitio munit urbem, cætera ad Orientem & Meridiem sunt muro circumdata: distat a sinu maris & ostiis *Forshe* passibus mille. Ad Orientalem urbis partem est Regis Palatium, quod Cathedram Arthuri vocant. Ad Occidentalem, Rupes est prærupta, & in rupe Arx maxima, quæ Scotis vulgo

Ca.



Lacus & Flumi-  
na.  
Mare.  
Portus.  
Montes.

Silva.

Opera publica.

Ratio gubernandi

Cattellum puellarum dicitur: quod vere est *Alatum* illud *Castrum* Ptolemæi. Sunt & aliæ hujus regni urbes & opida insignia quæ suis locis in particulari descriptione adponemus. In vallibus plurimi sunt Lacus, Paludes, Fontesque & Fluvii piscosissimi, quorum pars maxima è Monte Grampio oritur, de quibus in descriptione proxima mentionem faciemus. Mare ipsum, Ostreis, Halece, Corallis, Mytilis, Conchisque diversi generis plenissimum. Multos etiã Scotiã passim Portus habet & aditus marinis aquis pervios; inter quos *Leitha* Portus commodissimus. Regio ipsa aspera & montosa admodum est, & in ipsis montibus, habet æquatam agri planitiem pecori pabulum ubertim suppeditantè. Inter Montes maximus *Grampius*, qui mediam Scotiam intersecat. Hic vulgo *Grasebain* seu *Gratzbaine*, id est mons incurvus dicitur: is enim a Germanici maris littore ad ostia *Dea* fluvii per mediam hanc regionem in Hibernicum mare tendens ad Lacum *Lomundum* sistitur, qui etiam Pictorum olim, Scotorumque regni limes erat. Ad Aberdoniam Montes sunt silvosi. Hic creditur fuisse *Silva Caledonia*, Lucio Floro *Saltus Caledonius* in immensum spatium diffusa, procerisque arboribus invia, & Grampio monte divisa. Scotos autem non postremos inter Europæos fuisse qui Christianam Religionem amplexi sint, eamque præ reliquis servaverint & coluerint, non solum scripta & monumenta: verum etiam templa, cœnobîa, monasteria, xenodochia, & aliâ religioni devota loca testatur. Est & Edinburgi Palatiû regii de quo supra, valde superbû & magnificum, & in medio urbis Capitolium. Habentque Duces, Comites, Barones & Proceres Regni in ipsa urbe sua Palatia, quando ad Comitiam vocantur. Urbs ipsa non est constructa ex coctis, sed naturalibus & quadris lapidibus, ut etiam singulæ aedes magnis Palatiis possint comparari. Sed de his satis, ad reliquas partes transeamus. Populus Scoticus in tres ordines dispescitur, in *Ecclesiasticum*, *Nobilitatem*, & *Plebem*. *Ecclesiasticus* ordo duos habet Archiepiscopos: S. *Andreas* totius Scotiæ Primatem, & *Glasgoensem*. Archiepiscopo S. *Andreas* octo subsunt Episcopatus, *Dunkeldensis*, *Aberdoniensis*, *Moraviensis*, *Dumblanensis*, *Brechinensis*, *Rossensis*, *Cathariensis*, & *Orchadensis*. *Glasgoensis* tres, *Candida case*, *Lismoriensis* sive *Argadiensis*, *Sodorensis* seu Insularum, videlicet *Sura*, *Mule*, *Yla*, & c. *Nobilitatis* ratio hæc est: ut primum locum obtineant Rex filiique Regis, partu legitimo editi, quorum si plures sunt, natu maximus *Princeps* Scotiæ, reliqui absolute *Principes* dicuntur. Rex autem cum publice inauguratur, populo universo sancte promittit se *Leges* & *majorum Ritus* veteraque *Instituta* servaturum, eoque jure quod a Majoribus accepit usurum. Secundum locum obtinent *Duces*: Tertium *Comites*: Quartum illi *Nobiles* qui apud alias nationes extra Insulam non vigent & a Scotis *My Lords* appellantur. Quod nomen tantam dignitatem in se continet, ut etiam illud Episcopis, Comitibus & summis Magistratibus honoris ergò tribuant. Hosce Magnates posses dicere. Quintum locum *Equites Aurati* aut *Barones* sibi vendicant, qui *Lords* dici solent. In Sextum & ultimum locum rejiciuntur illi, qui nullo certo honoris titulo insigniti, sed nobili familia prognati vulgo *Gentlemen* appellantur, ut sunt fratres & filii Comitum, Dominorum, Equitum auratorum natu minores: qui in nullam hæreditatis partè succedunt, siquidem ea tota in filiiu natu maximum conservandarum familiarum causa jure Scotico devolvitur. Plebs autem omnes qui divitiis affluunt, quique hospitalitatis & clientelarum nomine bene audiunt, hoc sere titulo (*Gentlemen*) semper decorat.

Ab his autem Nobilibus infimi gradus, totum fere belli pondus pendet. *Plebei* verò cives partim sunt primarii opibus insignes qui magistratu in suis urbibus funguntur: partim *mercatores*: partim *opifices*, qui omnes eò quod a vectigalibus aliisque oneribus sint immunes, facile apud eos ditescunt. Ne quid autem gravius in aliquam civitatem in publicis comitiis statuatur, permittitur a Rege tribus aut quatuor ab unaquaque civitate evocatis civibus, ut cum reliquis duobus ordinibus suam sententiam de rebus propositis libere interponant. Ecclesiastici olim decretorum & conciliorum autoritate continebantur, nunc autem ut ceteri Legibus, quas Reges descripserunt, aut Regum voce confirmatas, tres ordines fixerunt, reguntur. Liber, qui Leges Municipales Latine scriptas continet, titulum (*Regiam Majestatem*) habet, quod ab illis vocibus libri exordium ducatur: Reliquis legum libris Scotica lingua Comitiorum (quæ Parliamenta dicuntur) *Acta* inscribuntur. Magistratus sunt in Scotia, ut apud alias Nationes, complures & diversi. Inter hos proxime & secundum Regem, Regni Procurator (quem Gubernatorem appellant) facile princeps est. Huic provincia Regni gubernandi incumbit, si Respublica Rege forte orbetur, aut si Rex per atatem Regni negotia non possit obire. Est & ibi Senatus perpetuus Edenburgi ex *Clero* & *Nobilitate* ita constitutus, ut Laicorum semper numerum æquet pars altera Ecclesiasticorum. Quibus adjicitur ex Ecclesiasticorum numero *Preses*, qui in dicenda ferendaque sententia principem locum obtinet, nisi iudicio Regni Cancellarius intersit; ei enim in omni Reipublicæ negotio Scoti primas deferunt: Qui capitis iudicio, magnum Iusticiarium: qui rei nauticæ Admiralium: qui castris regendis, Marecallum: qui delictis inter aulæ septa vindicandis præficitur, Connestabilem appellant. Sunt quoque in singulis provinciis, quas Vicecomitatus appellant, qui præsent singuli, quos Vicecomites antiquo vocabulo vocant. Horum autoritas in his rebus, quæ ad civiles causas & capitis summam pertinent, decidendis non aliunde pendet, quam a jure quodam hæreditario, quo etiam illos sibi Vicecomitatus vendicant. Ut ii Vicecomites non a Rege creati, sed a parentibus nati jure quodam dici possint. Habent quoque civitates atque opida suos Præfectos, Ballivos ac id genus alios Magistratus, qui cives in officio contineant & ipsarum civitatum privilegia tueantur. Ita fit ut Scotorum Respublica ordinum apta dispositione, Legum sancta majestate, & Magistratum firma autoritate, floreat & summam laudem mereri videatur. Nomina autem Ducatum, Comitatum & Vicecomitatum Scotiæ hæc sunt: Ducatus *Roslay, Albanie*. Comitatus, *Carnes, Sutherland, Rossie, Moravie, Buchquhan, Garniach, Garmoran, Mar, Mernis, Angus, Gowry, Fiffe, Marche, Athole, Strathern, Menteith, Levenox, Wagon, Douglasse, Carrike, Crawford, Annandale, Ourmonth, & Hionley*. Vicecomitatus, *Berwyk* alias *North Berwyk, Roxburg, Selkirk, Tweedale, Dinfrise, Niddisdale, Wigton, Ayr, Lanark, Dumbrerlen, Strevelling, Louthean, Landomia, Clakmanan, Kimros, Fiffe, Perth, Angus, Mernis, Aberdone, Bamph, Fores, & Invernes*. Univeritates, *S. Andrea, & Aberdonia*, quarum hæc ab Alexandro Rege & sorore Isabella multis ornata est privilegiis circa annum M. CC. xl. Illa sub Iacobo Rege inaugurata, Anno M. CCCC. xi. Quibus additur *Glasguensis*. Ingenia Scotorum vivida sunt, excitata, ignea: sapiëntiæ capessendæ maxime idonea.

**G**ENERATIM quæ de Scotia dicenda habui, absolvi: postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam perambulem. Dividitur autem Scotia (monte Grampio mediam secante) in Australè sive superiorem, & in Borealem sive inferiorem. Dirimitur vero ab Anglia primum *Tueda* fluvio, *Zeviota* Monte altissimo, & qua Mons deficit, vallo non adeo pridem facto, ac deinde *Esea* & *Solvæo* fluminibus. Citra hos limites a Mari Scotico ad Hibernicum regiones hoc ordine jacent. Prima est *Marcia* vel *Merchia*, sic dicta quod limitanea, hæc sinistrum *Tuedæ* latus attingit: ad Orientem *Forthæ* ætuario, ad Meridiem Anglia clauditur. In *Marcia* *Bervicum* opidum quod Angli tenent. Est & hic *Hume* castrum, antiqua possessio Dominorum de *Hume* qui a Comitum *Merchiæ* familia oriundi, in amplam & insignem familiam sunt propagati. Cui vicinum subsidet *Kello* monasterio quondam celebris, & antiqua habitatione *Hepburnorum* qui *Bothwelliæ* Comites, & hæreditario jure Admiralli Scotiæ diu fuerunt, qui honores per sororem *Iacobi* Comitis *Ioanni* filio naturali Regis *Iacobi* v enuptam, ad *Franciscum* ejus filium nunc *Bothwelliæ* Comitem descenderunt. Inde *Coldingham* cernitur, *Beda* Urbis *Coldara* & *Coludi* urbs *Ptolemæo* fortasse *Colonia*. Ad Occidentem *Marcia* ad utrumque *Tuedæ* latus est *Teviotia*, a *Teviot* amne nomen adepta. *Teviot* monte dirimitur ab Anglia. Post hunc regiones non magnæ *Lidalia*, *Evia*, & *Escia* a tribus fluminibus cognati nominis *Lidalo*, *Evo* & *Esea* nominata. Ultima *Amundia*, & ipsa ab *Amundo* amne prope mediam dividente appellata, secundum *Solvæum* in Mare Hibernicum decurrit. Iam ut rursus ad *Fortham* redcamus, is ab Ortu *Lothianam* claudit: *Cochran* Saltus, & *Lamyri* montes eam a *Marcia* separant. Contingit deinde paullum ad Occasum inflexa *Lauderiam* & *Tuediam*: alteram a *Laudera* opido; alteram ab amne *Tueda* mediam secante, *Tuediam* ad Meridiem, & Occidentem contingunt *Lidalia*, *Nithia*, *Glottiana*. *Nithia* *Nithus* amnis nomen dedit per eam in mare Hibernicum labens. *Lothiana* a *Lotho* Pictorum rege nominata. Ab Oriente ætivo finitur *Fortha* sive mari Scotico. Vallem *Glottianam* spectat ab Occidente hiberno. Hæc regio humanitatis cultu, & rerum necessariorum ad usum vitæ copia ceteras longe præcellit. Quinque amnibus irrigatur, *Tma*, utroque *Esea*, ( qui antequam in mare cadant in unum alveum coeunt ) *Letha* & *Almone*. Hi partim è *Lamyri*, partem *Pictlandicis* montibus in *Fortham* defluunt. Opida habet *Dumbarum*, *Hadsnam* vulgo *Hadsnotonam*, *Dalgethum*, *Edinburgum*, *Letham*, *Limnuchum*. Magis ad Occidentem jacet *Glottiana*, utramque *Glottia* fluminis ripam complexa, quæ ob longitudinem in duas præfecturas dividitur. In superiore præfectura collis est non admodum editus, a quo in tria diversa maria flumina effunduntur: *Tueda* in mare Scoticum, *Amundus* in Hibernicum, in *Deuceledonium* *Glotta*. In ea urbes insigniores sunt *Lanarcum*, & *Glasca*. Hanc ab Occidente hiberno *Coila* contingit. Ultra *Coilam* est *Gallovidia*. Ea separatur a *Nithia* *Cludano* amne, tota fere in Meridiem vergens, ac ab littore ejus reliquum illud Scotiæ latus tegitur. Univerfa pecoris, quam frumenti fertilior. Amnes habet plures in Hibernicum mare decurrentes *Urum*, *Devam*, *Kemum*, *Cream* & *Luffum*. Nusquam

*Marcia.*  
*Situs.*  
*Urbium nomina.*

*Teviotia.*

*Nithia.*  
*Lothiana.*  
*Situs.*  
*Solis fertilitas.*  
*Flumina.*  
*Urbium nomina.*  
*Glottiana.*  
*Flumina.*  
*Urbium nomina.*

*Gallovidia.*  
*Situs.*  
*Flumina.*



*Lacus.*

Nusquam fere in Montes attollitur, sed collibus tantum frequentibus intumescit. In convallibus inter eos aqua restagnans innumeros prope lacus efficit, è quibus primis ante æquinoctium autumnale imbribus tibi augentur, unde multitudo incredibilis Anguillarum descendit, quas accolæ nasis vimineis exceptas sale condiunt, ac non modicum inde quæstum faciunt. In hac provincia lacus est *Myrtoun*, dictus, cujus una pars aliarum aquarum more gelu hyeme concrevit; altera nullis frigoribus congelari potest. Extremum lateris est *Novantium* promontorium, sub quo in ostio *Lussi* fluminis Sinus est qui Ptolemæo *Rerigonius* vocatur. Ei ex adverso influit ex æstuario Glottæ Sinus vulgo *Lacus Rinnus*, Ptolemæo *Vidogara*. Quod inter hos sinus terræ procurrit Incola *Rinnus*, id est Gallovidiæ aciem appellant. Ab eisdem *Novantium mûla*, id est *rostrium* sive *rietus* nominatur. Tota autem regio Gallovidia (nam *Gallovid* præcorum Scotorum lingua *Gallum* significat) nominatur. Infra Vidogaram a tergo Gallovidiæ leviter declinat ad Glottæ æstuarium *Carilla*. Eam duo amnes intersecant, *Stinsarius* & *Grevanus*: interque multis amœnis villis cingitur. Inter amnes qua in modicos colles tumet pascuis fecunda, nec infelix frumeto est. Tota terrestribus maritimisque copiis non modo sibi sufficiens, sed vicinis multa suppeditans. *Dunus* amnis eam a Coila separat, ortus ex ejusdem nominis lacu, qui insulam complectitur modicæ arcis capacem. Sunt in *Carilla* regione ingentis magnitudinis Boves, quorum caro tenera suavisque esu est; pinguedo liquefacta semel nunquam concrevit, sed olei instar semper fluitat. Sequitur *Coila*, quam a Meridie Gallovidiæ, claudit, ab Ortu æstivo Glottianam attingit: ab Occasu *Irvno* fluvio a Cunigamia distinguitur: mediam *Aera* amnis dividit. Ad eum sita est *Aera* emporium non ignobile. In universum regio est feracior virorum fortium, quam frugum aut pecorum, tota quidem tenui & arenoso solo: quæ res hominum industriam acuit, & parsimonia vires animi & corporis confirmat. In hac Provincia haud plus decem millibus passuum ab Aer oppido, saxum est duodecim vix pedes altum, xxx cubitorum non amplius spissitudine; haud immerito surdum appellatum. Nam si ingentem sonitum vel voce edas, vel scloppo, vel quovis crepitaculo; is qui ex adversa parte erit saxo proximus, nihil audiet, qui remotior melius, qui remotissimus optime. *Cunigamia* post hanc ad Septemtriones procurrit, & Glottam submovet, ac prope ad justiam modum coercet.

*Carilla.**Soli fertilitas.**Coila.**Sinus.**Rensfoana.**Glottia.**Sinus.**Flumina.**Ager sterlinensis.*

Nomen huic Regioni Danicum esse constat, quod eorum lingua *Regis domicilium* significat: quæ res indicio est, eam Danos aliquando tenuisse. Proxima ad Orientalem ejus plagam sita est *Rensfoana*, ab opidulo in quo conventus ejus celebrari solent, appellata, vulgo *Baronia* dicitur. Mediam eam secant duo amnes quibus utriusque *Carthus* est nomen. Post Baroniam est *Glottia* ad utramque Glottæ ripam protensa, & ipsa in plures jurisdictiones ob magnitudinem divisa. Amnes nobiliores fundit: a læva *Avennum*, & *Duglassium*, qui in Glottam decurrunt: item a dextra alterum *Avennum*, qui Lothianam ab agro Sterlinensi dividit. Hi duo fluvii communem omnium appellationem loco proprii nominis acceperunt: quemadmodum in Vallia diversa dialecto is, quem Avonam vocant. *Sterlinensium agrum* a Meridie separat a Lothiana *Avennum*, ab Ortu æstuarium *Fortha*, donec paulatim seipso minor ad justam fluminis magnitudinem reductus prope Sterlinum pontem patitur

patitur. Secat regionem fluvius unus, qui memoratu sit dignus, *Carron*: juxta quem aliquot vetusta sunt Monumenta. Ad lavam Carrontis duo terreni sunt tumuli Hominum opera (ut res indicat) ædificati: vulgo *Duni pacis* appellantur. A dextro Carrontis latere ager fere cætera planus in collem paullum prominat, medio fere spatio inter Dunos pacis, & ædiculam: in eo ad ipsum anguli flexum modicæ urbis vestigium adhuc apparet. Sed murorum fundamenta, & vicorum descriptio partim cultu rustico, partim eruendis ad propinquas ditiorum villas construendas lapidibus quadratis confusa est. Hunc locum diserte Beda Anglus *Gudi* vocat; atque in ipso valli Severi angulo collocat. Multi præclari scriptores Romani ejus valli meminerunt: multa vestigia exstant, multi lapides inscripti eruuntur, quibus aut testimoniū salutis per Tribunos & Centuriones acceptæ, aut sepulchrorum inscriptiones continentur. Ultra Sterlinensem agrum est *Levinia*, a Renfroana præfectura *Glotta*, Glascuensi *Kelmo* amne divisa, ab agro Sterlinensi Montibus, a Taichia *Fortha* dirimitur: tandem in montem *Grampium* definit, ad cujus radices per vallem cavam *Lomundus* lacus se explicat 24 millia pass. longus, 8 latus, supra 24 insulas complectitur. Præter multitudinē aliorū Piscium habet & sui generis esu non insuaues, *Pollacas* vocant. Tria autem de hoc Lacu memoratu digna referuntur. Pisces pinnis carent, gratissimi alias saporis. Aquæ nullo interdum flante vento ita concitantur, ut vel audacissimos Nautas deterreant, quominus solvant. Denique Insula quædam gregibus armentisque pascendis apta, natat, ferturque quo ventis impellitur. Sed redeo ad Lacum. Tandem erumpens Meridiem versus Levinum amnem, qui regioni nomen dedit, effundit: qui prope Britannodunum arcem, & eodem nomine opidum in Glottam ingreditur. Levinia partem extremā Grampii Montis ultimi colles attollunt, sinu maris exiguo, quem *Gerlochum* a brevitate appellant, intercisi. Ultra hunc est Sinus multo amplior, quem *Longum* vocant, a *Longo* qui in eum cadit fluvio. Is limes est inter Leviniam & Covaliam. Ipsa Covalia, Argathelia seu potius Ergathelia, & Cnapdalia multis sinibus angustis ex æstuario Glottæ infusus, in multas partes dirimuntur. Unus inter cætera insignis lacus *Finis* vocatur a *Fmo* fluvio, quem recipit. Is ultra sexaginta millia passuum in longitudinem porrigitur. Est & in Cnapdalia lacus *Avus*, in quo est exigua Insula & arx munita. Ex eo fluvius Avus effunditur: qui unus in illis regionibus in mare Deucealedonium exit. Ultra Cnapdaliā ad Occidentem hibernum excurrit *Cantiera*, hoc est regionis caput, Hiberniæ occurrens, a quo modico freto dirimitur, ipsa longior quam latior, adeo arctis faucibus Cnapdaliæ conjungitur, ut vix mille passus expleat, idque spacium nihil aliud quam arena sit: adeo humilis ut per eam naviculis tractis Nautæ plerumque navigandi compendium quarant. Hanc attingit *Lorna* Argatheliæ adjacens & usque ad *Abriam* pertinens: regio plana nec infecunda. Qua Grampius mons humilior est, & magis pervius *Bruad Albin* regio vocatur, hoc est, quasi altissimam Scotiæ partem dicas, ac ubi maxima pars illa attollitur *Drum Albin*, hoc est, Scotiæ dorsum vocatur: nec omnino sine causa. Ex eo enim dorso flumina in utrumque mare decurrunt, alia in Septemtrionem, alia in Meridiem. Ex Ierno enim lacu Iernam fluvium in Orientem Hibernum fundit: qui in Taum illabitur ad tria millia passuum infra Perthum. Ab hoc flumine cognomen accepit ad utramq; ripam affusa veterē Scotorum lingua *Strathiernā* dicta. *Strat* enim regionem ad fluminum decursum jacentem appellare solent.

Levinia.

Situs.

Lacus.

Cantiera.

Situs.

Lorna.

Flumina.

H iij

Taichiam

Taichiam excipiunt *Ocelli* montes; ipsi quidem magna ex parte, atque ager ad eorum radices in Iernenfi præfectura censentur, Verum reliquum agri ad Fortham usque ambitio in varias præfecturas dissecuit, *Clacmananam*, *Colrossianam* & *Kmrossianam*. Ab his & *Ocellis* montibus quicquid agri a lateribus *Fortha* & *Taus* claudunt, in Orientem anguste cuneatur ad Mare. Et uno nomine appellatur

*Fifa.*

*Fifa*, omnibus rebus ad usum vitæ necessariis sibi sufficiens: qua lacus *Levinus* eam scindit, latissima: inde utrinque se colligens in angustum usque ad *Cavalham* opidum. Amnem unum qui memoratu sit dignus *Levinus* fundit. Totum littus frequentibus opidulis præcingitur: è quibus maxime est memorabile propter bonarum artium studia *Fanum Andree*, quod prisca Scoti *Fanum Reguli* appellant. Interius in media fere regione est *Cuprum*, quo reliqui *Fifani* ad jus accipiendum conveniunt. Qua Ierniam contingit, est *Abrenethium* vetus

*Opida.*

*Flumina.*

Pictorum regia. Hic in *Taum* insluit *Ierna*. Ipse autem *Taus* è lacu *Tao*, qui est in *Braid Albin*, viginti quatuor millia longo erumpit, fluviorum Scotiæ facile maximus. Is se ad *Grampium* montem inflectens, *Atholiam*, attingit regionem fertilem in ipsis *Grampii* saltibus collocatam. Infra *Atholiam* ad dexteram *Tai* ripam sita est *Caledonia* opidum, vetus tantum nomen retinens, vulgo *Duncaldem*, id est tumulus corilis confitus. Corilus enim cum per inculta se latissime funderet, & silvarum opacitate agros tegetet, & opido & genti nomen dabat. *Caledones* enim, aut *Caledoni* gens olim inter Britannorum clarissimas alteram partem regni Pictorum faciebant: quos *Ammianus Marcellinus* in *Caledones* & *Vecturiones* dividit, quorum nunc vix nominis vestigium aliquod superest. Infra *Caledoniam* ad duodecim millia passuum in eadem dextra ripa est *Perthum*. Ad sinistram ripam sub *Atholia* ad Orientem spectans est *Gowrea* frumentariis cæpis nobilis. Et sub hac iterum inter *Taum*, & *Escam* porrecta *Angusia*, sive ut prisca Scoti loquuntur *Aeneia*.

*Gowrea.*

*Soli fertilitas.*

*Angusia.*

*Vrbium nomina.*

Sunt qui *Forestiam*, aut juxta dialectum Anglorum *Forestiam* dictam putant. In ea sunt ubes *Cuprum*, & quod *Boethius* patriæ suæ gratulans ambitiose *Dei donum* vocat. Vetus enim nomen *Taodunum* fuisse reor, a *Duno* id est colle ad *Taum* sito, sub cujus radicibus opidum est constructum. Extra *Taum* ad *xiiii* millia passuum recto littore occurrit *Abrenethia*, alio nomine *Obrinca*. Deinde *Rubrum* promontorium satis longe conspicuum. *Esea* fluvius cognomento Australis mediâ fecat: alter *Esea* Septentrionalis eam a *Mernia* dividit. Ea ex magna parte solo est campeltri, & plano, donec ultra *Fordunum* & *Dunotrum* Comitum Martialis arcem occurrat *Grampius* paullatim se demittens, & in Mare subsidens. Ultra eam ad Septentriones est *Deva*, vulgo *Dee* fluminis ostium: & plus minus mille passus ulterius *Dona*. Ad alterum *Abredonia* est *Salmonum* piscatu nobilis, ad alterum *Episcopi* sedes, & scholæ publicæ omnium ingenuarum artium studiis florentes. Hanc citeriorem invenio vetustis monumentis *Abredoni* appellatam. Nunc utrumque opidum *Abredonia* Veteris & *Novæ* cognominibus distinctum vocatur. Ab hac tam angusta fronte inter hæc flumina incipit

*Abrenethia.*

*Situs.*

*Vrbium nomina.*

*Marris.*

*Situs.*

*Marris*, ac sese paullatim dilatans ad *lx* in longitudinem millia se protendit *Badenacham* usque. Ea regio perpetuo dorso continetur, & in utrumque Mare diversa magnaque flumina evergit. *Badenachæ* confinis est

*Abria,*



*Abria*, ad Mare Deucaledonium modice prona, regio (ut inter Scotos) in primis copiosa maritimis & terrestribus commodis. Est enim & frumentis & pascuis imprimis foelix, & praterea nemorum umbris, & rivulorum fontiumque amenitate jucunda. Piscium vero proventu adeo fertilis, ut nulli prope Scotiæ regioni cedat. Nam præter fluuiatilium copiam quam tot rivi sufficiunt, Mare longo canali per planum solum infusum penetrat: ibique terræ paulo altiore margine coercitum se latius diffundit, ac speciem stagni, aut verius lacus præbet: unde *Abrium*, id est, stationem patrio sermone appellant. Idem quoque nomen regioni circum circa vicinæ dant. Ad plagam Septentrionalem proxima Marriæ est *Buchania*. Dona fluuio ab ea diuisa. Ea omnium Scotiæ regionum longissime se in Mare Germanicum exporrigit. Pascuis Ouiumque proventu admodum foelix, cæterisque commodis ad vitam necessariis sibi sufficiens. Fluuio ejus cum Salmonibus abundent, *Ratram*, amnem tamen id genus Piscis non ingreditur. Est in ejus littore spelunca, cujus natura pratereanda non videtur. Aqua è naturali fornice guttatim destillans statim in lapidum pyramidas vertitur, ac nisi opera Hominum antrum subinde purgaretur, spatium usque ad fornicem brevi completeretur. Ultra Buchaniam, ad Septentriones duæ sunt regiunculae, *Boina* & *Aima*, quæ usque ad Spæam fluuium pertinent, qui separat eas a Moravia. Oritur autem Spæa a dorso Badenachæ, cujus meminimus: & longe ab ejus fonte lacus est, unde erumpit Lutea, ac se in Occiduum Mare devolvit. Ad ostium ejus ferunt opidum nobile fuisse, a fluuio Emmerluteam nuncupatum. Certe siue terræ vicinæ spectes ingenium, siue navigationis & subvectionis maritimæ commoditatem locus est admodum emporio aptus. Prisci quoque Reges has oportunitates secuti aliquot sæculis ibi habitaverunt in Evonia arce, quam nunc multis falso persuasum est esse *Stephanodunum*. Ejus enim arcis rudera, & vestigium adhuc in Lorna monstratur. Ultra Spæam usque ad Nessum sequitur Moravia, olim (ut creditur) *Vara* dicta. Inter eos amnes Oceanus Germanicus, velut retro in Occidentem terram agens, sinu vasto ejus laxitatem castigat. Tota quanta est hæc regio frugibus & pascuis fecunda, amenitate vero, & fructiferarum arborum proventu totius regni facile prima. Duo memoratu digna habet opida, *Elginum* ad Loxiam amnem, qui nomen antiquum adhuc retinet, & *Nessum* ad cognominem fluuium. Nessus a Lacu Nesso longo viginti quatuor millia fluuit. Aqua fere semper tepida, nec unquam ita frigida ut congelet. Quin & asperissima hieme fragmina glaci in eum inuenta, tepore aquarum brevi solvuntur. Ultra Nessum Lacum Occidentem versus octo millia continentis terræ protenduntur. Tantillum sane est, quod obstat, quominus maria coeant, & quod reliquum est Scotiæ, Insulam reddant. Nam quod spatii ab iis faucibus ad Mare Deucaledonium interjicitur, fere sinubus maris in terram irrupentis est intercisum. Quod ultra Nessum, & fauces illas angustas est interjectum, in quatuor provincias solet dividi, *Naverniam*, seu ut vulgo *Strathnaverniam*, a fluuio Naverco dictam. Ultra ostium *Nessi*, qua mari Germanico immergitur est *Rossia*, in mare promontoriis altioribus excurrens: quod & nomen ipsum indicat. *Ros* enim Scotis promontorium significat. Ea tota longior est quam latior. Nam a mari Germanico ad Deucaledonium porrigitur, qua in Montes attollitur aspera, & inculta: qua se in campos explicat, frugum fertilitate nulli prope Scotiæ agro inferior. Valles habet amoenas piscosis annibus irriguas:

Lacus

*Buchania.*  
*Situs.*  
*Soli fertilitas.*  
*Flumina.*

*Boina & Aima.*

*Moravia.*  
*Soli fertilitas.*  
*Opida.*

*Rossia.*  
*Situs.*

Lacus pisciferos complures, sed maximum omnium *Lubrum*. A Mari Deucaledonio littus paulatim se castigat, & in Orientem æstivum reflectit. Ab altero littore mare Germanicum inter rupium excelsarum scopulos iter fibipandens interius in Sinum se spatiosum explicat aduersus omnes tempestates Portum salutiferū, ac certum perfrugium. Proxima Rosiæ extrema Septemtrionem versus est *Navernia*, a *Naverno* amne appellata: quam *Navernia*, vulgo proprietatē sermonis patrii secuti *Strathnaverniam* appellant. Eam a Meridie Rosia claudit, ab Occasu & *Situs*. Septemtrione mare Deucaledonium eam alluit, ab Oriente Cathanesiam contingit. *Sutherlandia* his omnibus ita interjecta est, ut omnibus sit finitima, atque ab aliqua regione cœli eas contingat. Nā ab Occidente *Strathnaverniam*, a Meridie & Oriente Rosiam, a Septemtrione Cathanesiam habet objectā. Cultores magis ex natura regionis pascuo quam arvo dediti. Nihil in ea quod sciam' singulare, nisi quod Mōtes candidi Marmoris habet, rarum in regionibus frigidis miraculum, & prope in nullos usus comparatum, quod nondum ejus affectatrix luxuria eo immigravit. *Cathanesia* ultima ad Septemtrionem Scotiæ regio est: qua in plaga ei Navernia occurrit: *Montes*. *Cathanesia*. haque duæ regiones Scotiæ latitudinem in frontem angustam contrahunt. In ea fronte tria attolluntur promontoria. Altissimum in Navernia, quod Ptolemæo est *Orcas*, sive *Tarvedrum*, & *Tarvisium*: reliqua duo nequaquam æque sublimia in Cathanesia sunt, *Vervedrum*, nunc *Hois*, & *Betubium*, falso Hæctori Boëthio *Dume* appellatum, nunc *Dunis Bei* vulgo dicitur, alii *Duncans Bei* vocant. Ex hoc nomine aliquot literis exemptis vox *Dunis Bei* facta videtur. In hoc tractu Ptolemæus collocat *Cornavios*, cujus nominis adhuc vestigia quædam restant. Arcem enim Comitum Cathanesiæ vulgo *Gernico* vocant. Nam qui Ptolemæo, & exteris *Cornavii* sunt, Britannis *Kernici* fuisse videntur. Nam cum non in hoc tractu modo, sed in diversissima Insulæ parte, nempe in Cornovallia *Cornavios* ponat eosdem, qui vetustum sermonem Britannicum retinent adhuc *Kernicos* vocant. Restat nunc ut de Insulis aliquid dicamus. Recentiores Insularum omnium, quæ Scotiam *Scotia Insule*, velut coronant, tres fecerunt vel classes, *Occidentales*, *Orcadas*, & *Zelandicas*. Occidentales appellantur quæ ab Hibernia pene ad Orcades in Mari Deucaledonio lateri Occidentali prætenduntur. Has alii *Hebrides*, alii *Abudas*, alii *Mevanias*, alii *Beteoricæ* appellarunt. *Orcades* in mari partim Deucaledonio, partim Germanico, ad Septemtrionalem Scotiæ partem sparsæ sunt. Harum de nomine inter Scriptores veteres & recētiore satis convenit. Sed qui eas primi tenuerint, nō satis constat. Omnes Germanicæ originis eos fuisse tradunt: At è qua natione Germanorum advenerint, id non proditur. Si è sermone conjecturam faciemus, & olim & nunc quoque vetere Gothica lingua utuntur. Sunt qui Pictos eos fuisse arbitrantur, hoc maxime argumento, quod fretum eos a Cathanesia dividens, Picticum cognominatur: Pictosque ipsos generis Saxonici fuisse existimant, Claudiani carmine maxime freti: *Maduerunt Saxone fuso*. *Orcades, in caluit Pictorum sanguine Thule: Scotorum tumulos flevit glacialis Ierne,*

Sed quum de his supra in Britannicarum Insularum descriptione egerimus: hæc paucula sufficient, ut Scotiæ finem imponamus.

*Regio.*  
*Nomen, a quibus*  
*inditum.*

**A**LBIONIS Insulæ pars Meridionalior ac maxima *Anglia* Latinis dicitur: ab *Angria* regione Westphaliæ, vulgo *Engern*, ut nonnulli volunt. Alii ab angulo nomen inditum arbitrantur, quod Orbis sit angulus: alii ab *Angloen* opido Pomeraniæ. Goropius Anglos ab *Ange* i. hamo piscatorio deducit, quod ut inquit ille, omnia sibi adhamarent, & fuerint, ut Angli loquuntur, *Good Anglers*, i. boni hamatores. Quæ sane conjectura risum potius quam fidem meretur. Sunt qui ab Anglia Cimbricæ Chersonesi regiuncula, quæ *Engelond* i. Anglorum Terra, ab Egberto Occiduum Saxonum Rege indigitata fuit, appellatam autumant: vel quasi *Engistland* i. Engisti terra: qui se ducem his Saxonibus præbuit. Sed qui Engelberti, Engelhardi, & ejusmodi Germanicorum nominum etymologiam videt, facile etiam Anglorum notationem viderit. Hi sunt Germaniæ populi qui Britanniam occuparunt, quos unam gentem fuisse, communique nomine nunc Anglos nunc Sæones vocatos docet Camdenus. Hac ab Indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversimode: in duas enim regiones eam dividunt. Pars ab Indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversimode: in duas enim regiones eam dividunt. Pars ab Indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversimode: in duas enim regiones eam dividunt. Pars ab Indigenis non uno nomine appellatur, idque etiam diversimode: in duas enim regiones eam dividunt.

*Situs.*

*Cæli temperis.*

*Soli fertilitas.*

*Animalium va-*  
*rietas.*

210151A



*Imperium ma-  
jorum.*

*Urbium nomina.*

*Flumina.  
Mare.*

*Portus.*

*Ratio gubernandi.*

Mollosi nullibi gentium prestantiores, ferocioreque. Nusquam gentium major Cornicum multitudo. Magna etiam Milviorum qui pullis infidiantur copia. Romani Britanniae potiori parti quingentos pene annos imperarunt, a C. Caesare scilicet ad tempora usque Theodosii junioris: cujus aetate Romanorum legiones & praesidia ad Galliam defendendam accersita, Britanniam Insulam reliquerunt, quo factum est, ut Picti Scotique partem Australem invaserint; quorum impetum quem diutius sustinere Britanni non possent, vocarunt e Germania Saxones, viros bello aduetos, quorum opera initio adversus Scotos & Pictos usi sunt. Postea vero Saxones sive Coeli illecebris capti, sive Pictorum amicitia & familiaritate ducti, sive perfidia propria impulsus, foedus adversus Britannos cum Pictis iniverunt, domitisque & profligatis hospitiibus, ipsi illorum loca invadere. Vnde & pars illa Britanniae Anglia, ut supra vidimus, dicta est. Continet Anglia urbes plurimas, inter quas maxime excellunt, *Londonium, Eboracum, Cantuaria, Bristolia, Glocestria sive Governia, Salopia, Vigornia, Bathonia, Cantabrigia, Oxonia, Nordvicius, Zandvicius* cum multis aliis quas in descriptionibus particularibus delineabimus. Flumina illustriora *Tamesis, Humbrius, Trenta, Ousa, & Sabrina*, de quibus suis locis. Oceanus autem qui Insulam alluit, omnis generis Piscium copia redundat; inter quos Lucius est, quem *Pike* vernacula lingua appellant, qui apud illos magno in precio habetur; eoque cum interdum ex palustri aqua in vivaria transferunt; ubi nidore illo opido purgatus, anguillis minutisque pisciculis pastus mirandum in modum pinguescit. Ostrea nec alibi delicatiora, nec plura. Portus vero Angliae praecipui sunt hi: *Davernus*, vulgo *Dovre*, qui est Comitatus Cantii extremus, ac colle munitur, arcemque habet tutissimam, omni armatum genere optime instructam: *Monsitbay* satis latus in Cornwallia, ubi tutissima est navium statio. Item *Uolemouib* sive *Falemouth, Torbay, Sout hantonsis*, & alii. Angliae Rex supremam potestatem & merum Imperium habet, nec in Imperii clientela est, nec investituram ab alio quovis accipit, nec praeter Deum, superiorem agnoscit. Eius subditi vel sunt Laici vel Ecclesiastici: Item sunt vel Nobiles vel Plebei. Nobiles sunt vel majores: ut Duces Marchiones, Comites & Barones, qui vel hereditario jure his titulis gaudent, vel iisdem virtutis ergo a Rege exornantur. Ducis autem nomen soli Regis filio natu maximo hoc tempore convenit: quamvis olim plures hoc titulo insigniti fuerint. Nobiles minores sunt Equites Aurati, Armigeri, & qui vulgo Generosi & *Gentlemen* dicuntur: Generosi, vel promiscue nobiles sunt, qui natalibus clari, aut quos virtus aut fortuna a saepe hominum extulit. *Cives sive Burgeses* qui in sua quilibet urbe publicis funguntur muneribus & in Parliamentariis Angliae Comitibus locum habent: *Ingenui sive Teomen* sunt, quos Legales homines lex vocat, & ex agris, quos optimo jure tenent, quadraginta ad minimum solidos quotannis colligunt: *Opifices* autem sunt qui mercede operam locant. Dividitur autem tota Anglia in Comitatus XXXIX. Comitatus vero in Centurias (quae in nonnullis regni partibus *Wapentaches* a tractu armorum nominantur) & in decurias dividuntur. In his Comitatibus, difficilioribus temporibus, *Praefectus Regius*, quem *Lieutenant* vocant, ne quid detrimenti Respublica capiat, constituitur. Singulis vero annis nobilis aliquis ex Incolis praeficitur, quem *Viccomitem* quasi vicarium Comitatus & Anglice *Shiriffe*, id est Comitatus Praepositum vocant; quietiam Comitatus vel

Provinciae

Provinciae Quæstor recte dici potest. Ejus enim est publicas pecunias provinciae suae conquirere, multas irrogatas vel pignoribus ablatis, colligere, & arario inferre. Iudicibus præsto adesse, & eorum mandata exequi: duodecim viros cogere, qui in causis de facto cognoscunt, & ad iudices referunt, (Iudices enim apud Anglos juris solum & non facti sunt iudices) condemnatos ad supplicium ducere & in minoribus litibus cognoscere. In majoribus autem jus dicunt Iustitiani, quos *Itinerantes & Iustitianos ad Assisas* vocant, qui quotannis hos Comitatus bis obeunt, ut de causis cognoscant, & de incarceratis sententiam ferant. Quod ad Ecclesiasticam jurisdictionem attinet, duas nunc habet Anglia provincias. Archiepiscopus item duos: *Cantuariensem*, totius Angliæ Primatem & *Eboracensem*. Quibus subsunt XXV. Episcopi: *Cantuariensis* XXI. *Eboracensis* tres reliqui. Angliæ tribunalia sive juris fora, quas etiam curias dicimus, in triplici sunt differentia. Alia enim sunt Ecclesiastica, alia temporalia, & unum mixtum, quod Parlamentum vocant, & ex tribus Angliæ Ordinibus constat & totius Angliæ corpus representat. Hoc a Principe pro arbitrio indicitur summamque & sanctam auctoritatem habet in legibus ferendis, confirmandis, antiquandis, interpretandis, & in omnibus quæ ad Reipublicæ salutem spectant. Fora temporalia sunt duplicia, juris scilicet aut æqui. Juris sunt, *Bancus Regius*, *Curia camera stellata*, *Bancus communis*, *Scaccarium*, *Curia Wardorum & Liberationum*, *Admirali*, *Assisa*, alia quæ obscura sunt, omitimus. *Bancus regius* ita dicitur quod Rex ipse in eo præsidere soleat, Coronæ placita tractat. *Camera stellata*, sive potius Curia consilii regii in qua tractantur criminalia, perjuria, imposturæ, dolus malus, &c. *Bancus Communis*, quia communia placita inter subditos ex jure Anglico, quod commune vocant, in hoc disceptantur, nomen habet. *Scaccarium* a tabula quadrangula, ad quam assidebant, nomen traxit, in eo omnes causæ audiuntur quæ ad Fiscum pertinent. *Curia Wardorum*, a pupillis, quorum causas tractat, nomen habet. *Admirali Curia* res maritimas tractat. *Assisa*, quas dicimus, in quolibet Comitatu bis anno habentur, in quibus duo Assisarum Iustitiani ad hoc deputati cum Eirenarchis, sive pacis Iustitiani comitati & de civilibus, & criminalibus cognoscunt. Fora æquitatis sunt *Cancellaria*, *Curia Requestarum*, *Concilia* in Limitibus Walliæ, ex parte Boreali. *Cancellaria* a *Cancellario*, qui ibi præsidet, nomen traxit. In hac ex æquo & bono judicatur, & summum jus quod summa crux videri solet, temperatur. *Requestarum Curia* pauperum & regionum famulorum causas audit. Ecclesiastica fora præcipua sunt, *Synodus*, quæ *Convocatio* *Scholæ*. *Clæ* dicitur, semperque simul cum Parlamento habetur: & *Synodi Provinciales* in utraque provincia. *Academiæ* in hoc regno duæ sunt nobiles, *Cantabrigiensis* & *Oxonienfis*, quibus additur tertia *Londonensis*. Ingenia *Mores*. *pro*ducit Anglia non infelicia neque sterilia, virosque doctos & omnium facultatum & scientiarum peritissimos. *Viæ*. *plurimos* habet. Gens procera statura, venusta & candida facie est, cæcis ut plurimum oculis, & ut sono linguæ Italici perfimiles, ita corporum habitu ac moribus ab illis pene nihil discrepant. Victus maxima ex parte in carne consistit. Cerevisiam ex hordeo conficiunt, potum lapidum, gratum, jucundum. Hic in exteras etiam regiones asportatur. Vestimento non multum ab simili Gallico utuntur. Atque hæc quidem de Anglia in genere *Vestitus*. dicta sufficient; reliqua in particularibus deinceps tabulis exponemus.

conticens *Northumbriam, Cumberlondiam Comitatus, & Dunelmensem Episcopatum.*

**G**ENERALITIM quæ dicenda habuimus de Anglia absolvimus: postulat Methodus, ut speciatim & per partes eam percurramus. Britannia ab se debellatæ citeriorem partem in Provinciam redactam, Romani varie dividerunt, ut supra diximus. Saxones vero pro Pentarchia Romanorum fecerunt Heptarchiam, in ea sunt *Cantium, Suffexia, Eastanglia, Westsexia, Northumbria, Eastsexia, & Mercia.* Hodie in Comitatus (quos vel *Conventus* vel *Pagos* proprie & Latine voces) Angli peculiari vocabulo *Shyves* appellant, distribuitur. Ac primum anno a Christo nato 1016 Ethelredo regnante tantum xxxii numerabantur: deinde sub Guilielmo primo xxxvi. Postea tres in numerum additæ xxxix Comitatum numerum compleverunt, qui hodie in Anglia obtinet. Quibus accedunt xiii plures in Wallia, quorum sex fuerunt tempore Edwardi Primi, reliquos Parliamentaria autoritate constituit Henricus Octavus. Hosce autem Comitatus seu Partes Angliæ cum nonnullis Insulis Mercator noster 6 tabulis luculenter expressas exhibet. Harum omnium tabularum, quo ordine ab authore nostro proponuntur, delineationem, quam poterimus fidelissime proponemus. Offert se primo loco *Northumbria*, vulgo *Northumberland*, Trianguli sed non æqualiteri figura quodammodo inclusa jacens. Meridionale ejus latus *Derwentus* in Tinam influens, & ipse Tina claudit, qua Dunelmenses spectat. Orientale latus Mari Germanico pulsatur. Occidentale vero quod ab Oceano brumali in Ortum æstivum, primum concatenatis montibus, inde *Tweda* flu. protrahitur, Scotia obvertitur, regionumque limes est. Terra ipsa magna ex parte aspera est, ac cultu dura. Ad mare & *Tinam* adhibita mediocri cultura satis est colono grata, alibi vero multo ingrator, & quasi horridior. Plurimisque in locis lapides illi *Lithanthracis*, quos *Sea-coales* Angli vocant, magna copia effodiuntur. Hæc autem Provincia ab Ofca Hengisti fratre, & filio eius Ieuba in Saxonum potestatem redacta, primum suos duces clientelare jure Cantii regibus obstrictos habuit. Inde cum regnum Berniciorum constitutum esset, quod ad *Tesi* ad Scoticum fretum pertigit, pars ejus optima fuit, pariterque Nordanhumbrorum regibus, qui cum suam periodum confecissent, quicquid ultra Tuedamerat, in Scoticum nomen cecidit; hunc autem agrum Egbertus Orientalium Saxonum Rex suo imperio per deditionem adjecit. Alfredus postea Danis permisit, quos Athelstanus pauculos post annos exturbavit; Eilricum tamen Danum populus postea in regem extulit, quem Ealdredus Rex statim expulit: Deinceps vero regium nomen in hac provincia defuit, Comesque qui præfuerunt dicti sunt. Incolæ bellicosissimi sunt & velites optimi. Cumque omnino Marti se quasi consecrarint, non est inter eos quispiam melioris notæ, qui suam turriculam, aut munimentum non habeat, & quamplurimos olim Baronum titulo honorarunt Reges etsi tenuioris fortunæ, ut militarem virtutem vel honore inter eos conservarent. Est in Northumbria urbs *Newcastle*, portu nobilis, quem Tina efficit sua profunditate naves valde magnas admittens, & ita defendens, ut nec tempestatibus facile jactari, nec vadis afflictari possint. Quodnam

*Northumbria.*  
*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Imperium Majorum.*

*Minorū virtus.*

*Urbes.*



Flumina.

Cumbria.

Situs.

Soli qualitas.

Urbes.

Lacus.

Flumina.

Quodnam olim fuerit in comperto non est. Cum Normanicum Imperium inciperet, a Monachis *Monke-ester* vocabatur, statimque a Novo Castro, quod Robertus Gulielmi Normanni filius extruxit, hoc novum nomen *Newcastle* induit, magnaque paullatim incrementa cum maritimis Germanis contrahendo, & fossiles carbones quibus regio abundat, in alias Angliæ partes subvehendo, cepit. Est & ultimum Angliæ, & munitissimum totius Britanniae opidum *Berwick*; quod nomen a Berengario Duce, quem somniarunt, deducunt aliqui. Lelandus ab *Aber*, quod ostium Britannis sonat, ut *Aberwic* vicum ad ostium significaret. Undecumque vero nomen habet, situ longius in mare porrigitur, ita ut mari & *Tueda* fere circumvalleretur: & alia. Fluvii hic sunt *Tina Australis & Borealis* ( qui sic dictus quod in arcum coeuntibus ripis constringitur, hoc enim *Tin* Britannica lingua significare affirmant nonnulli. ) *Australis* ex Cumbria æditus, prope *Alfemore*, ubi antiqua est fodina æraria: cum aliquamdiu se in Septemtriones provolverit, in Ortum conversus, recta cum muro Pictico procurrit. *Tina Borealis* è limitaneis montibus, sociatus *Redo* fluvio infesto qui ad *Redsqwir* praruptum montem effusus, *Rhedesdale*, i. *vallem Redi*, laudatissimorum velitem altricem rigat. Infra *Collesford*, uterque *Tina* confluit, qui jam auctus, subindeque auctior, uno alveo urget ad Oceanum iter. *Tueda* Angliam a Scotia longo spatio discludit, *Limesque Orientalis* dicitur. Hic fluvijs copiosa scaturigine è Scotia montibus erumpens inter limitaneos equites, diu tortuosus errat. Vbi vero proxime *Caryam* vicum accesserit, multis aquis convalescens regnorum collimitia discriminare incipit, ac tandem *Tillo* recepto in Mare Germanicum sese exonerat. Sunt & alii, ut *Coqueda*, *Alamus*, *Blishus*, & *Wasseth*, quos omitto, ad secundam partem transitum faciens. Ea est *Cumbria* vulgo *Cumberlond*: hæc Westmorlandiæ ad Occasum præjacet, ultima in hac parte Angliæ provincia, utpote quæ ipsam Scotiam ab Arcto attingit, ab Austro & Occidente Hibernico Oceano pulsata, ab Ortu vero super Westmorlandiam Northumbriæ contigua. Nomen ab Incolis traxit, qui veri & germani Britanni fuerunt, & se sua lingua *Kumbri*, & *Kambri* indigitarunt. Terra autem quamvis ob Septemtrionalem situm frigidior, & ob montes asperior videatur, sua tamen varietate perlustrantibus aridet. Post verrucosas enim rupes, & confertos montes, quibus lacus interjacent, succedunt pabulosi colles gregibus referti, quibus rursus substernuntur porrectæ planities frugibus satis fecundæ. Est in hac Provincia optima & oportuna positione urbs vetustissima *Carlisle*, a Septemtrione profundo Itunæ alveo, ab Ortu Peterillo, ab Occasu Cauda munita, & præter hæc naturæ defendentis munimenta, firmis mœnibus è saxo quadrato, castello & Citadella quam vocant, armata. Romani & Britanni hanc *Lugu-vallum*, & *Luguballium*, sive *Luguballiam*, Saxones teste Bedæ, *Ewell*, Ptolemæus ( ut nonnullis placet ) *Leucopibiam*, Angli *Carlisle*, & Latini *Carleolum* recentiori vocabulo dixerunt. Romanis temporibus hanc floruisse varia antiquitatis indicia subinde eruta, & celebris ejus tunc temporis memoria satis affirmate loquuntur. Sunt & alia opida *Keswike*, *Warkinton*, *Bulness*, *Perith*, ut vicos & arces silentio præteream. Atq; hic ager 58 Parochiales Ecclesias numerat. Habet præterea Lacus omni volatilium genere abundantes. Fluvios item inter quos *Irtou* amniculus in quo Conchæ cum rorem, quem veluti maritum appetit, oscitatione quadâ hauserint, fiunt gravidæ, margaritæque pariunt, quas accolæ cum resederit aqua venantur.



*Lancastriam, Cestriam, Caernorvam, Denbigh, Flint, Merioneth, Montgomery & Salopian, cum Insulis Mania, & Anglesey.*

*Westmorlandia.*  
*Situs.*

*Solis qualitas.*  
*Imperium majorem.*

*Lancastria.*  
*Situs.*

*Solis fertilitas.*

*Opida.*

*Lacus.*  
*Flumina.*  
*Montes.*

*Cestria.*  
*Situs.*  
*Solis qualitas.*  
*Urbs.*

**A**D tertiam Tabulam venio, in qua primum sese offert *Westmorlandia* ab Occasu & Arcto *Cumberlândia*, ab Ortu *Eboracensi* & *Dunelmensi* agro terminata: sic dicta quod magna ex parte inculta sit. Pars Australior, angustiori spacio inter *Lonum* flumen & *Winandernere* conclusa satis ferax in vallibus, licet suas asperas glabraeque cautes ostendat, & *Baronia de Kendal* dicitur. Deinceps supra *Loni* fontes latius se explicat regio, multisque gyris & flexibus Montes excurrunt, quibus interjacent alicubi convalles prae-rupta altitudine, crebris locis speluncarum in modum subruptis. Opidum hic primum *Aballaba* nunc *Appleby*. Est etiam frequentissimum opidum *Kandale*, Lanificii gloria & industria celeberrimum. Atque in hoc Comitatu 26 parociae numerosae habentur. Fluvii sunt *Lonus, Irena, & Eimotus*. *Lancastria* vulgo *Lancashire*, & the *County Palatine of Lancaster*, quod sit Comitatus Palatini titulo insignis. Sub Montibus, qui per Angliam mediam procurunt, jacet ad Occasum: inter *Eboracenses* ab Ortu, & *Hibernicum Oceanum* ab Occasu ita includitur, ut ab Austro qua *Cestrenses* respicit, (a quibus *Merseio* flumine dirimitur) sit latior, sensumque in Boream procedens, qua *Westmorlandiae* confinis, coarctetur. Ibi quoque maris Sinu abruptitur, sui quoque partem non exiguam ultra sinum habet, quae *Cumberlandiae* adjacet. Vbi in campos aequatur, hordei & tritici satis est fertilis, ad Montium radices avenae fertilior, ubique solo tolerabili, nisi uliginosis quibusdam, & minus salubribus locis, qui tamen haec sua incommoda commodis refarciunt uberioribus. Abraza enim superficie cespites ad ignis fomitem, & nonnunquam arbores, quae diu defosae jacuerunt, praebent. Inferius vero margam ad stercorendos agros affatim alicubi suppeditant. Boves proceris cornibus & composito corpore excellunt. Ad urbes transeo, inter quas primo loco occurrit per vetus illud opidum *Manchester*, *Manumium*, & *Manucium*, variante lectioe Antonino, Hoc circumvicinis opidis praecellit suo ornatu, frequentia, lanificio, foro, templo & Collegio. Est & *Ormeskirke* mercatorium opidum, sepultura Stanleiorum *Derbientium* Comitum insigne: Et *Lancaster* praecipuum regionis opidum, ut alia taceam. Atque hic parociae 36: sed valde populosae recensentur. Plurimi sunt Lacus & paludes inter quas *Merton* palus, & Lacus totius Angliae maximus, nunc *Winandernere* Pisci sibi peculiari accolis *Chare* dicto, fecundus. Fluvii *Merseius, Irwellius, Duglessie, Ribellus, Wyre, Loccus, & Lonus*. Montes hic plurimi, iique aeditissimi, inter quos ille qui *Ingleborowhill, Pengem, Pendle hill*. *Cestria* sequitur vulgo *Cheshire*, & *The Countie Palatine of Chester*, quod ejus comites jura Palatina habuerint. Ab Austro agro *Salopienfi*, ab Ortu *Staffordienfi* & *Derbientfi*, a Septentrione *Lancastrenfi*, ab Occasu *Denbighenfi* & *Flintensi* circumscribitur, ad Circium vero *Chersoneso* longius in altum abit, quae inter duos sinus coelusa utrinque insinuantem Oceanum admittit, in quos etiam sinus omnia hujus agri flumina conveniunt. Regio farris & tritici jevana & inops, pecoris & piscium strax, Urbs hic clara quam *Ptol. Deunam, Angli Chester & Westchester*.

Urbs



*Flumina.**Caernarvonshire.**Situs.**Soli fertilitas.**Opida.**Montes.**Denbighia.**Situs.**Soli qualitas.**Opida.**Flintshire.**Situs.**Soli qualitas.**Merionithia.**Situs.**Soli qualitas.**Opida.**Montes.**Montgomery.**Situs.*

Vrbs hæc quadrata forma, mœnibus quæ duo plus mill. pass. ambitu colligunt, includitur: ad Lybonotum, castrum eminet prope flumen a Comitibus constructum, ubi fora Palatinatus bis quotannis habentur. Edificia sunt nitida, & projectis Mœnibus porticus utrinque per primarias plateas ducunt. Sunt præterea opida, *Emberrow* & *Condae*, nunc *Congleton*. Habetque paræcias plus minus 68 hic Comitatus. Fluvii hanc regionem interluunt, *Deva*, Anglice *Dee*, Salmonibus admodum ferax, è duobus in Wallia fontibus efficitur, unde denominatum credunt. Præterea *Wever*, *Mersey* & *Danus*. *Caernarvonshire*, Historicis Latinis *Snaudonia*, & *Arvonis*. Latus Septentrionale & Occiduum Mari objacet, Australe claudit Merionithia, & Orientale Denbighensis ager Conovio flu. interlabente. Qua Mare prospicit glebæ est satis fertili, & opidulis redimita. In hac præter alia opida est *Bangor* sedes Episcopalis. Interiora hujus Comitatus montosa, aspera, clivosa. *Denbighensis* ager, Anglis *Denbighshire* interius a mari recedit, & in Ortum usque ad *Devam* flumen procurrit. A Borea aliquandiu mare, inde *Flintensis* regiuncula, ab Occasu Merionithia & *Montgomery*, ab Ortu *Cestria* & *Salopia* circumcingunt. Pars Occidua sterilis, media qua in vallem succumbit, fecundissima, Orientalis statim a valle naturam sibi iniquiorem, ad *Devam* vero multo æquiores sentit. In hoc autem agro est vallis *Cluida*, & mœnitate, fertilitate, & salubritate vere felix, in qua *Ruthun* maximum est vallis emporium. Deinde territorium, Britannice *Maior Gymraig*, Anglis *Bromsfield* lætum admodum & plumbi ferax. Præterea hujus tractus opidum *Denbighia*, vulgo *Denbigh*, & *Cluida* fluvius. *Flintensis* Provinciola, Anglis *Flintshire*, *Denbighensis* agro ad Septentrionem longior quam latior præjacet, Hibernico mari, seu potius *Deva* ætuario ab Arcto pulsata, ab Ortu *Cestrensi* Comitatu, ab aliis plagis *Denbighensis* finita. Hæc non quidem montana, sed collium prominentia aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur, qui præsertim qua Mare prospiciunt, primo quoque anno nunnulis in locis hordeum, aliis triticum, in universum fecale vicefimo & supra fenore, & postea avenam in quatuor aut quinque annos profundunt. Est hic opidum *S. Asaph* Anglis, ubi Episcopalis est sedes, cui paræciæ subsunt multæ: & *Rythlan*, castello egregio nitens. Hic etiam *Alen*, fluvius, prope quem fons est qui maris æmulus statis temporibus suas & revomit & resorbet aquas, *Merionithia*, Latine *Mervinia* a *Montgomery* pago ad finem usque Lunatum & Oceanum pertingit, quo ab Occasu ita pulsatur, ut nonnullam ejus partem abripuisse credatur. Ad Meridiem *Devo* flumine a *Ceretica* dirimitur, ad Septentriones *Caernarvoniam*, & *Denbighiam* attingit. Ipsa vero inter Montium conglomerationes omnium totius Walliæ terrarum hispida magis & horribilis. Opida hic rara, *Harlech* autem castrum est munitissimum, atque hujus regionis præterea duo celeberrima *Traith maur*, & *Traith Bochuan*, id est ætuarium majus, & minus. Montes habet altissimos, arctos tamen & in modum arcis acutissimos, nec raros quidem, sed creberrimos, & tanta æqualitate confertos, ut in summis eorum verticibus pastores confabulantes, vel convitantes, si concurrere forte statuerint a mane ad vesperam vix convenirent. *Montgomery* ad Meridiem *Ceretica* & *Radnor*, ad Ortum *Salopia*, ad Boream *Denbighia*, & ad Occasum *Merionithia* circumscripta, licet Montibus plurimè emineat, còvallibus tamè grata fecunditate, cū arvis, tum pascuis utiq; felix est.

est, laudatissimorumque equorum fecunda olim genitrix. Primarium hujus regionis opidum *Montgomery*, *Soli fertilitas*, surgenti saxo, cui amœna planicies subjacet a Balduino limitis Wallici praefecto constructum. Est & *Lan-velbin*, *Opida*, opidum mercatorium. Hic est *Sabrina* secundum a Tamesi Britanniae flumen, *Severne* Angli indigitant. Hic statim a fonte ita crebris incurvus flexibus agitur, ut saepe reverti credatur, procurrit tamen, seu potius lentus pervagatur hunc agrum, *Salopiensem*, *Vigorniensem*, & *Glocestrensem*, vitalemque humorem glebae ubique suppeditans in *Sabrinianu* fretum se tandem placide exonerat. Hic etiam *Plinimon Mons* in eximiam exurgens altitudinem, qui *Sabrinon* flumen, de quo modo diximus, effundit. *Salopia* sive *Comitatus Salopiensis*, Angli *Shropshire*, ad Ortum *Staffordienfes*, ad Occasum *Montgomerienfes*, ad Meridiem *Vigornienfes*, & ad Septemtrionem *Cestrenfes* attingit. Ampla regio, fertilis & amœna, Opidis & castris undique stipata est frequentissimis, utpote quae limitanea fuerit. Inter quae hujus agri urbs longe clarissima ex antiqui *Vriconii* occasu exorta, quam Angli *Shrewsbury* dicunt, Latini *Salopiam*. Sunt & *Bishops Castle*, *Ludlow*, & alia. Numeratur hic parœcia plus minus 170. Fluvii *Temdus*, *Colunus* & *Terna*. Restant nunc in Tabula nostra Insulae duae *Mannia* & *Anglesey*. *Mannia*, Caesari *Mona*, *Monæda* Ptolemaeo quasi *Mon-etha*, id est, *Mona* remotior, ad alterius *Mona* differentiam, dicitur. *Monabia* Plinio, *Menavia* Orofio & Bedae, apud quos tamen *Mevonia* perperam legitur, *Eubonia* Gildae, *Menaw* Britannis, incolis *Maving*, Angli *The yle of Man*. Iacet autem medio libramine inter Borcales Hiberniae & Britanicae partes, a Septentrione in Meridie xxx. plus minus Italica mil. porrecta, latitudinem vero qua maxime patet vix ultra xv mill. qua minime VIII extendit. Linum & Cannabim abunde profert, pascua & arva habet satis lata, hordei, tritici, sed praecipue avenae ferax est, unde avenaceo pane maxime vescitur incolae; pecorū ubique multitudo, & numerosi Oviū greges, sed cum Oves, tum pecora minorā sunt quam in Anglia. Cum autem silvis sit indiga, bituminoso cespite ad ignem utuntur, quem dum effodiunt, saepe numero in fustosias arbores incidunt. Britannos hanc Insulam uti Britanniam tenuisse in confesso est, sed cum a Septemtrione gentes tanquam infusi nymbi, has australes plagas inundarint, in Scotorum potestatem devenit. Inter Opida hujus Insulae praecipuum censetur *Russin* ad australe latus situm, quod a castro ubi praesidium habetur, vulgo *Castletown* appellatur: sed frequentissimum est *Duglas*, quod Portus sit optimus, aditusque facillimus, ad quem Galli, & alii exteri cum sale suo marino commeant, coria, lanam rudem, & carnem bubulam salitam ab Insulanis emergentes. In occiduo autem insulae latere sunt *Bala-Curi* ubi Episcopus plerumque agit qui Eboracensi Archiepiscopo subest, & *The Pyle* muimentum exigua in Insula positum, ubi etiam non pauci sunt milites praesidiarii. Ipsi vero australi promontorio modica etiam Insula (*The casle of Man*, dicta) praetenditur, marinis avibus quas *Puffins*, & anatibus illis è ligno putrefacto enatis, quas Angli *Bernacles*, Scoti *Clakes*, & *Soland Geesse* vocant, referta. In medio *Mannia* Montibus densius attollitur, è quibus æditissimus *Sceafell*, unde sudo caelo Scotia, Anglia & Hibernia prospici possit. Controversas Iudices, *Deemsters* vocant, sine scriptis & impensis dirimunt. Incolae omnes a furandi & mendicandi ostiatim consuetudine sunt alienissimi, ac mire religiosi. Superest *Anglesey* Insula de qua in 7 Angliae Tabula agemus.

*Plinimon mōs.*

*Salopia.*

*Situ.*

*Soli fertilitas.*

*Opida.*

*Flumina.*

*Mannia.*

*Nomina.*

*Situ.*

*Soli fertilitas.*

*Animalium varietas.*

*Imperium majorum.*

*Opida.*

*Montes.*

*Ratio gubernandi.*

*Vulgs Mores.*

Kij

CAMBRIA

Regio,  
Nomina.  
Situs.



Solis quæ abitas.

AMBRIA, quæ & Wallia, sive Wales, avita Britannorum Sedes, a Cambro tertio Bruti Filio denominata nonnullis videtur, quod falsum putat Camdenus. Hæc ab Anglia Saxonica sive Lhoëgria, Sabrina & Dia Fluvio distinguitur. Cætera ejus Regionis Mari Hibernico pulsantur. Hujus nomen universam quondam Translabriam Regionem complectebatur, nunc vero minus late patet. Terra omnis montosa, aspera, clivosa, nisi qua Mari vicina est; hic enim solum fecundius. Walliam autem tres olim populi infederunt: Silures, Demetæ, & Ordovices. Hi non solum duodecim, quos vocant Wallia Comitatus, sed duos etiam illos Translabrinos Herefordshire, & Monmouthshire, qui Angliæ Comitatibus adnumerantur, tenuerunt. Silures eas regiones ex Ptolemæi descriptione incoluerunt, quæ Wallis sua lingua uno nomine Deheborth, i. pars Australis, & novis hodie nominibus, Herefordshire, Radnorshire, Brecknockshire, Monmouthshire, & Glamorganshire, appellantur, in quibus & nominis Silurum nonnullæ superfluit reliquæ. Reliquam hujus regionis partem quæ longius in Occalum projecta, Anglis Westwales dicitur, agrumque Maridunensem, sive Caermardenshire, Penbrochiensem, & Cereticam, sive Cardiganshire complectitur, Plinius Siluras etiam tenuisse existimavit; sed Ptolemæus qui exploratius Britanniam novit, alium hic populum constituit, quos Demetæ & Demetæ dixit, Demetæque nomine pro hoc tractu usi sunt, cum Gildas, tum Nennius. Ordovices qui & Ordevices, reliquos duos Principatus (quos illi Guineth & Powis, Angli North-wales & Powisland dicunt) olim infederunt; & ad eos spectantur regiones illæ, quæ nunc Anglice novis nominibus Montgomeryshire, Merionethshire, Caernarvonshire, Denbighshire & Flunshire appellantur. Nunc Walliæ partes eo ordine quo supra a nobis posite sunt, percurramus: ea tantum quæ nobis in Tabularum Mercatoris explicationibus indicata sunt referentes. Occurrit primo loco Herefordiensis Comitatus. Huic elanguente jam Anglorum Imperio præfuit Comitis Officialis titulo Radulphus Gualteri Medantini Filius, quem Normanni hoc honore exuerunt, cui successerunt Gulielmus, Filium Osberni, Normanniæ Ducibus arctissima propinquitate conjunctum. Huic successit Robertus ejus Filius de Britolio dictus, qui sine prole mascula proscriptus obiit. Stephanusque Rex Roberto le Bossu Comiti Leicestriæ reddidit Herefordiam, verum frustra: Mathildis enim Augusta, sive Imperatrix Milonem Gualteri Constabularii Glocestriæ Filium, eo honore auxit, Angliæque Constabularium fecit, cui 1 v Filii Rogerus scilicet, Gualterus, Henricus, & Mahel, nulla suscepta prole invicem successerunt. De reliquis Camdemannorum Regionem fuso Edrico Silvatico Saxone, sibi devicerunt. Cumque longo jam tempore inter omnes in hac regione eminuisset, tandem Rex Edwardus 111 anno salutis 1154 cccxxix Rogerus de Mortuomari Dominum de Wigmar hujus limitis Wallici, vel (ut vulgo loquuntur) Matchæ Comitæ creavit, qui statim morte multatus est. De his & reliquis plura habes apud Camd. Tertium locum obtinet Brechinia, Hujus A-

Herefordia.

Imperium majorum.

Radnoris.

Imperium majorum.

Brechinia.



CAMBRIA sive WALLIA.

West  
An  
glesey I.

HIBERNIA  
CUN

CAMBRIA sive  
WALLIA

Walleria Anglia

CAMBRIA sive WALLIA.

80

*Imperium majorem.*

grum regnante Gulielmo Rufo, *Bernardus de Novo-mercato*, sive *Newmark* Normannus, vir animi consiliique plenus, conscripta non parva Anglorum, & Normannorum manu, primus aggressus difficili bello a Cambriis extorsit, Nestamque Gruffini Principis filiam uxorem duxit. Quæ cum filium Mahelem patrimonio spoliasset, *Sibylla* ejus soror illud adiit, virumque suum *Milonem* Herefordiæ Comitem hoc honore auxit, a quo successive ad *Breosfos*, *Bobumos*, *Staffordos*, illisque proscriptis, ad Regem redditus in hoc agro longe amplissimi devenerunt.

*Comitatus Monumethesis.*  
*Imperium majorem.*

Brechinix, & Herefordiæ ad Meridianam plagam subjacet Comitatus *Monumethesis*. Hic Saxonica Heptarchia Wallis montanis paruit, qui tamen ut in Legibus antiquis videre est, sub Occiduorum Saxonum imperio erant. Normannorum vero primis temporibus limitanei Duces gravissime afflixerunt, præcipue *Hamelinus* *Balun*, *Hugo Lascy*, *Gualterus* & *Gilbertus Clarenfes* *Strigulix* Comites dicti, & *Brienus Wallingfordensis*, quibus cum donassent Reges, quicquid hoc tractu, devictis Wallis, occupare potuissent, hi superiorem Agri partem, illi inferiorem, quam *Netherwent* dixerunt, in suam paullatim potestatem redegerunt. Ultima Silurum Regio est *Glamorgania*, cujus ab ipsa Provincia expugnatione Domini fuerunt a *Fitzhaimone* recta linea descendentes *Glocestriæ* Comites, *Clari* & *Spenceri*, inde *Bellocampi*, & *Nevillus* unus & alter, & per *Nevilli* Filiam è *Spenceris* oriundam *Richardus III* Angliæ Rex, quo interfecto, *Henricus VII* hujus agri hereditatem crevit, *Gasprius* *Bedfordiæ* Duci patruo suo concessit, quo sine prole defuncto, ad se universum jus Rex revocavit, & Filio *Henrico VIII* reliquit, cujus Filius *Edwardus VI* maximam ejus partem *Gulielmo Herberto*, quem *Penbrochiæ* Comitem, & Baronem de *Caerdiff* crearat, venundedit. Ad *Dinetas* transeo. Hic primo loco occurrit *Agro Maridunensis*. In eo Fons est (ut scribit *Giraldus*) qui naturali die, his undis deficiens, & toties exuberans marinas imitatur instabilitates. *Penbrochia* Proxima est. Hujus Comitum *Gilbertum Strongbow* fuisse lego, cui *Stephanus* Rex *Penbrochiæ* Comitis titulum primus contulit. Ille *Richardo Strongbow* filio, *Hiberniæ* domitori reliquit. Hujus unica Filia *Isabella Gulielmion*, Dominum de *Hempsted*, Angliæ *Marscallum*, maritum eodem adauxit, virum belli pacisque artibus florentissimum. Filiique ejus v. successive *Penbrochiæ* Comites fuerunt: *Gulielmus junior* dictus, *Richardus*, *Gilbertus*, *Gualterus* & *Anselmus*. Quibus omnibus sine prole intra breve tempus sublati, Comitatus hujus gladio *Henricus III* *Gulielmum de Valentia* è *Lusigniana* in *Pictonibus* familia cinxit. Huic successit filius *Andomarus*. De reliquis Comitibus lege *Camdenum*. Tertia *Dinetarum* Regio est *Ceretica*. Ejus orâ Normanni vix suo in *Britannia* imperio confirmato, statim tentarunt, & feliciter quidæ res successit. *Maritima* enim paullatim, Wallis extorserunt, sed maximam ejus partem concesserunt *Cadugano* filio *Blethini*, *Britanno* prudentissimo, cujus gratia plurimum in universa Wallia poterat, & quo amicissimo utebantur Angli. Sed cū ejus Filius *Oëmus* Anglos assiduus excursionibus infestaret, infelix pater patrimonio multatus, in *Hiberniâ* se subducere coactus est. *Cereticam* vero Rex *Henricus, I.* Comiti *Clarenfi Gilberto* donavit. Sed *Caduganus* cum *Oëno* filio in gratiâ postea ab Anglis receptus, quæ fuerant patrimonii etiam recepit. *Rogerus de Clari* postea *Cereticam* *Henrici II* munificentia accepit. Sequuntur jam *Ordovicum* Comitatus percurrendi; inter quos

*Glamorgania.*  
*Imperium majorem.*

*Agro Maridunensis.*  
*Penbrochia.*  
*Imperium majorem.*

*Ceretica.*  
*Imperium majorem.*

quos *Montgomeria* primum locum occupat. Hanc *Powiffie Principes* a tertio filio Rotherici magni prognati cum *Montgomeria*,  
 aliis ( licet Rogerus & Hugo Montgomerienses partē nonnullam abraſſent ) perpetua ſerie ad Edwardi 11 *Imperium maje-*  
 tempora tenuerunt. Tunc enim *Oënnis* è Britannico ſanguine ultimus *Powiffie* Dominus *Hawiffiam* unicam filiã *rum*.  
 reliquit , quam Ioannes Charletonus equeſtri dignitate Anglus duxit , & jure uxorio Dominus *Powiffie* ab Ed-  
 wardo factus erat, qui Leonem rubrũ erectum aureo in clypeo gerebat. Hujus hères mafculi ad quartam uſq;  
 progeniè hoc honore claruerunt, donec in Edwardo mafcula ſucceſſio abolita fuiſſet. *Merionithia* Giraldo *Terra* *Merionithia*.  
 filiorum *Canani* dicitur. Hanc *Hugo* Comes *Ceſtrenſis* primus Normannorum diſpoſitis præſidiis occupavit , cũ *Imperium maje-*  
*Gruffinum* filium *Conani* captivum teneret, ſed poſtea ille hanc cum reliquo principatu recuperavit, poſterifque *rum*.  
 reliquit, donec fatali periodo conſecta, in *Leolino* deſiit. Supra *Merionithiam* jacet *Caernarvonſhire*. Cui ſtatim a *Incolarum me-*  
 Normannorum in Britanniam ingreſſu *Gruffinus* *Conani* filius præfuit, qui cum influentes Anglorum in Wal- *res*.  
 liam copias reprimere non potuiſſet, tempeſtati ſubinde ceſſit; demumque cum ſua integritate Regis *Henrici* 1 *Caernarvonſhire*  
 gratiam redemiſſet, facile etiam ab Anglis ſua recuperavit, poſteritatiſque reliquit ad *Leolinum* uſque. Qui cum *Imperium maje-*  
 fratres injuriis, & vicinos Anglos incurſionibus irritaſſet, eo adductus fuit, ut hanc montanam Regionem cum *rum*.  
 Mona, ſive *Angleſea* Inſula, ab Edwardo 1 clientelari jure teneret, eoque nomine mille *Marcas* quotannis per-  
 ſolveret. Quibus conditionibus cum poſtea non ſtaret, ſed ſuam perfidique fratris pertinaciam, potius, quam  
 ſpem ſequutus, aleam belli denuo tentaret, interfectus & ſibi & Britannorum in *Wallia* imperio finem attulit. *Denbighia*.  
*Denbighia* ſequitur. Hanc cum res *Wallorum* ſeditionibus, & Anglorũ incurſionibus in lapſum prona jam ſiſti *Imperium maje-*  
 non poterat, *Comites* *Ceſtria*, *Waremmia*, *Mortuomarii*, *Laccius* & *Grey*, primi Normannorũ paullatim occuparunt, *rum*.  
 & ſuis poſſidendam reliquerunt. Sequitur ultima *Wallie* provinciola Anglis *Flintſhire*. Hujus agrum *Ceſtrenſes* *Flintſhire*.  
*Comites* levia prælia ex occaſione, & oportunitate cum *Wallis* conferentes, primi Normannorum ſibi ſubjece- *Imperium maje-*  
 runt. Sed cum illi jam deſiſſent, *Edwardus* 1. hanc & omnem *Wallie* oram maritimam ſibi tenuit. Interiora *rum*.  
 Proceribus ſuis, ut viſum erat, aſſignavit, conſilium *Auguſti* ſequutus, qui validiores & exteriores provincias *Cambro-  
 rum*.  
 ipſe ſuſcepit, cæteras Proconſulibus ſortito permiſit. *Cambri*, ut teſtatur *Humfredus* *Lhuydus*, Anglos ve- *mores*.  
 ſtitu imitantur, impatientes laborum, generiſque nobilitate ferocientes, parce & duriter domi vitam agunt: ple-  
 rique in *Anglia* ſe clientelæ & famulitiæ Regum & Nobilium dedunt, ad quæ ſupra quam dici poteſt ſunt apti.  
 Liberorum etiam educationi inſtitutionique operã dant: quo fit ut nullus adeo in univerſa *Cambria* ſit for-  
 tuna tenui, qui non in *Schola* edoctus ſit: peritiores ſuri operam dant, deque eo per totam *Angliam* respon-  
 dent. Et quemadmodum olim gens ( ut *Tacitus* refert ) injuriarum impatientiſſima, continuis pugnis & homi-  
 cidiiſ inter ſe digladiabatur; ita nunc ob legum metum, quibus optime obediunt, ſupra omnes gentes, litibus &  
 controverſiſ inter ſe, uſque ad omnium bonorum conſumptionem, contendunt. Sed de his ſatis.

L

CORNVBIA

Cornubia.  
Situs.  
Soli qualitas.

Opida.

Flumina.  
Portus.

Devonia.  
Situs.

Urbes & Opida.

Flumina.

Somerfetenfis  
Comitatus.  
Situs.

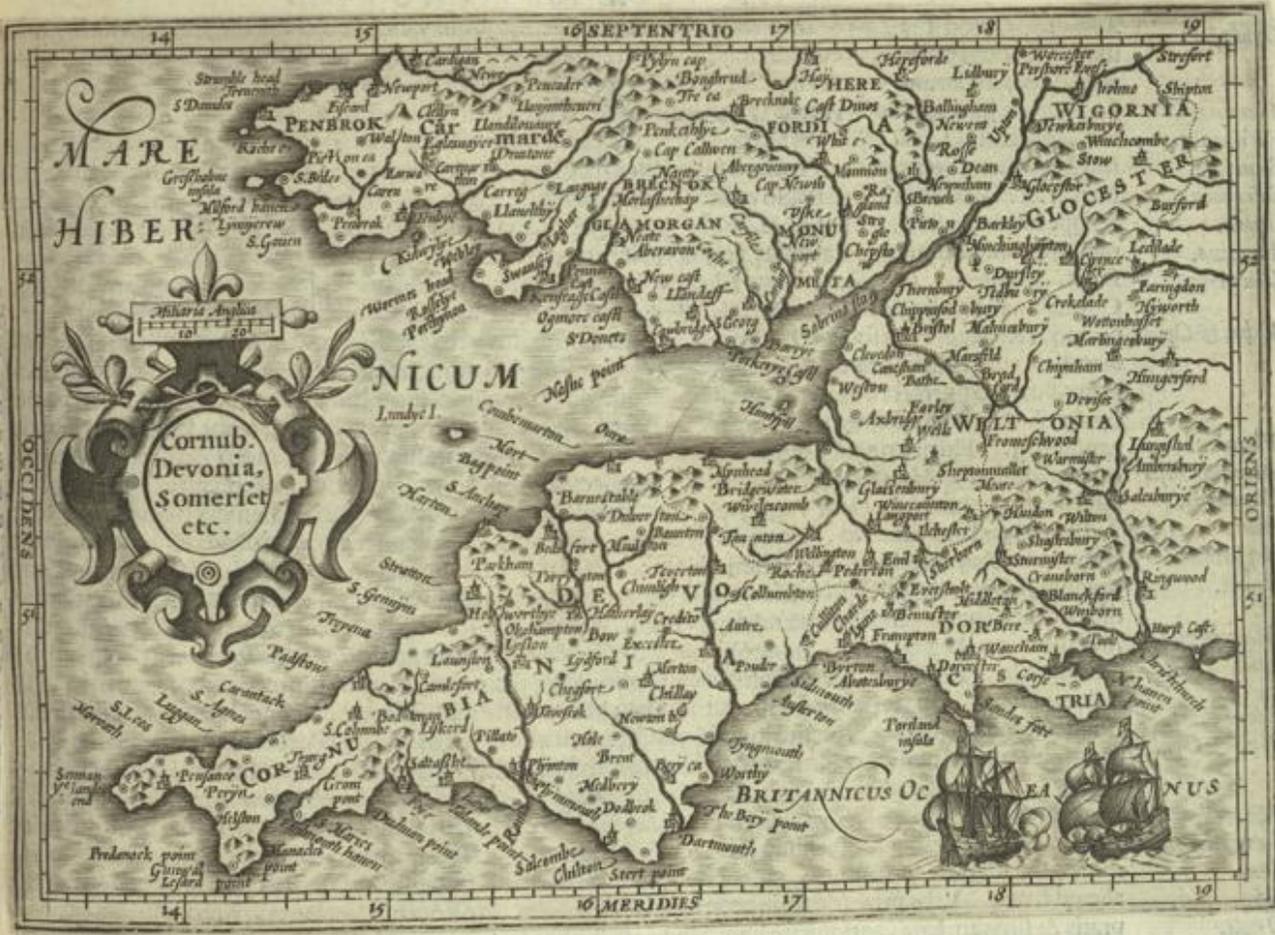
Cæli temperies  
& Soli fertilitas.

Urbes & Opida.

Flumina.  
Dorcestria.

**C**ORNVBIA quæ & Cornwallia Britannice Kernaw, a Meridie Oceano Britannico, a Septemtrione Hibernico, ab Occasu Antiveftæo promontorio & Gallico Oceano clauditur, ab Ortu Tamara flumine a Devoniam fejungitur. Regio gleba fati fertili, ac Metallorum divite vena abundans. Frugum quoque licet non sine magno agricolæ labore, ferax. Nitet hæc regio & imprimis ora maritima creberrimis oppidis. Ea sunt *Heilfton* opidum signandi stanni privilegio celebre. *Peryn* celebris mercatus, *Arwenak*, *Truoc*, *Grampond*, *Fowy*, *Leftubiell*, *Lesberd*, *Bodmar*, *Saltashe*, *S. Jies*, *S. Colomb*, *Padflow*, *Stow*, *Stratton*, *Tamerton*, *Lanfuphadon* & *Saltash*. Suntque in hoc Comitatu paræciæ 161. Fluvii sunt *Vale*, *Fawey*, *Loo*, *Liverus*, *Haile*, *Alan*, & *Tamara*. Inter Portus hujus regionis celeberrimus *Volemouth*, *Genionis* olium Ptolemæo, quoque nobilis, ac ipsum Italiæ Brundisium, navium capacissimus & tutissimus. Devoniam vulgo *Denshire* sequitur. Termini ejus ab Occasu Tamara flumen: ab Austro Oceanus, ab Ortu Dorcestria & Somersetus, a Septemtrione Sabrinianū fretum. Hæc ut majori latitudinis incremento utrinque quam Cornwallia excurrit, ita utrinque Portibus accincta commodioribus, nec minus stanni venis dives, prætis distincta latioribus, silvis vestita frequentioribus: gleba autem alicubi perinde exili. Urbs primaria Anglis hodie *Excester*, Latinis *Exona*, Ptolemæo *Isca*, Antonino *Isca Dummoniorum*. Sunt & opida plurima, ut *Plimmouth* quod superiori seculo, ex viculo piscatorio in opidum amplum, civiumque frequentia urbis æmulum excrevit. Hinc fuit Franciscus de Dracus Eques Auratus in gloria navali nostræ memoriæ facile Princeps. Item *Lidston*, *Plimpton*, *Modbery*, *Dennmouth*, *Exminster* & multa alia: Parochiales ecclesias 394 continet. Fluviique sunt *Lid*, *Tævus*, *Plimus*, *Dens*, *Totnes*, *Teignus*, *Isca*, *Credemus*, *Columbus*, *Otterey*, *Ax*, *Towridge*, *Taw*, *Ockus* & *North Ewe*. Somersetensis Comitatus sequitur vulgo *Somerfeshire*. Termini ab Ortu Wiltonia, ab Austro Dorcestria, ab Occasu Devoniam, a Septemtrione Sabrinianum fretum & Glocestria. Ditis hæc admodum soli, usquam non ad fruges, aut pabula eximie fertilis, atque alibi etiam adamantum admodum fecunda, qui splendore Indicos provocant, duntaxat cedunt. Urbs præcipua *Bristolia*, pulcherrimis ædificiis, gemino flumine & muro, portu, exterorum commercii, civium frequentia illustratur. Opida habet, *Theodorundunum* nunc *Welles*, *Bahonia*, vulgo *Barbe*. Atque in hoc agro Parochiæ 385 numerantur. Fluvii *Ivell*, *Frome*, *Pedred*, *Thonus*, *Avonia*, *Somer*, *Brius*, *Welle*. Dorcestria, *Dorsetshire*: ab Ortu Southamptonia, ab Occasu Devoniam, ab Austro Oceano Britannico, a Boreâ Wiltonia & Somersetus terminatur. Gleba vero est fertili, qua Septemtriones spectat silvæ, & Saltus diffunduntur, unde crebris & herbidis collibus, qui numerosos ovium greges pascunt, gratis pascuis ad littus usque descendit.

Dummoniorum



*Opida.*

*Flumina.*

*VWilsonia.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Opida.*

*Flumina.*

*Glocestria.*

*Vrbes & Opida.*

*Flumina.*

*Monumethensis*

*Comitatus.*

*Situs.*

*Soli fertilitas.*

*Opida.*

*Glamorgania.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Vrbes & Opida.*

*Flumina.*

*Caermardenshire.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Opida.*

*Durnovaria*, quod *Durnium* & *Duniam* Ptolemæo pro exemplarium varietate dici videtur, nunc *Dorchester*, primarium totius conventus censetur opidum, nec magnum tamen nec speciosum, mœnibus jam olim Danorum furore nudatum. Sunt & alia, *Burport*, *Lime*, *Weymouth*, *Poole*, *Warham*, *Shiburne*, *Sturminster* & *Wimborne*, atque hic Comitatus Parœcias 248 numerat. Fluvii sunt, *Lam*, *Trentus*, *Car*, *Luell*, *VVy*, *Sturus*, *Alennus*, *Uria* Latinis, *Frau* vel *Frome* Saxonibus. *Wilsonia* a primario olim opido *Wilson*, denominata, vulgo *Wiltshire*, tota est mediterranea. Terminos ab Ortu Oxoniam & Southantoniam, ab Occasu Sommericetum, a Septentrione Glocestriam habet. Regio pascuis & frugibus ubique læta. *Wilton* opidum olim fuit totius agri caput, cui & appellationem fecit. Sunt & *Malmesbury*, *Crecklade*, *Calne*, *Chippenham*, *Trubridg*, *Sarisbury* & *Marleborough*. Atque hic Comitatus Parœcias 304 complectitur. Fluvii sunt *Isis*, *Avona*, *Willebourne*, *Adderbourne*, *Ellan* & *Kennet*. *Glocestria*, vulgo *Glocestershire*, ab Occasu Walliam, a Septentrione Vigorniam, ab Ortu Oxoniam, a Meridie Wiltoniam spectat. Regio amœna & fertilis, ab Ortu æstivo in Occalum brumalem exporrecta. Habet & Ferri fodinas. Primaria hujus Comitatus Vrbs *Glocester*, quam Antoninus *Clevum* & *Glevum* dixit, vulgus Latinorum *Gloverniam*, alii *Claudiocestriam*. Antiqua sane urbs, ac a Romanis condita, Sabrinæ fluvio exporrecta imminet, qua flumine non alluitur, murus firmissimus opponitur. Sunt etiam alia opida *Tewkesbury*, *Deorhirst*, *Campden*, *Wincefcombe*, & *Cirester*, ac Parœciæ 280 hoc Comitatu comprehenduntur. Fluvii irrigant *Sabrina*, *Aven* & *Isis* vulgo *Onse*, qui postea recepto *Tamo*, *Tamis* composito vocabulo dicitur. *Monumethensis Comitatus*, Anglice *Monmouthshire*, includitur a Septentrione *Munow* fluvii Herefordienses, ab Ortu *Vaga*, qui Glocestrenses, ab Occasu *Remneio*, qui Glamorgenfes sejungit, & ab Austro Sabriniano æstuario, in quod illa flumina una cum *Isca* mediam regionem intersecante, evolvuntur. Rebus ad victum necessariis non solum sibi sufficit, sed etiam vicinis affatim suppeditat. Primarium regionis opidum *Monmouth*, ad Septentriones qua fluminibus non defenditur, muro & fossa præcinctum erat, in medio proxime forum castellum prætendit. Item *Chepstow*, *Abergreenny*, Antonino *Gobannium*, *Neport*, & vrbs *Isca* Antonino, Legio II dicta, nunc *Caerleon*, & *Caer Leon ar Usk* Britannis. *Glamorgania* Anglis *Glamorganshire*, dicitur. Regio tota est maritima, minus latitudine, quam recta regione porrecta, Sabriniano freta a Meridie pulsatur. Qua terram vero spectat ab Ortu Monumethenses, a Borea Brechnochienses, ab Occasu Meridunenses adjacent. Pars Septemtrionalis montibus est aspera qui in Austrum descendentes paulatim miscunt, quorum ad radices planities in Meridiem extenditur. In hoc agro est tenuis urbecula *Landoff* i. *Fannus* ad *Taff*, cui Parœciæ subsunt 165: *Caerdiffe*, *Cowbridge*, *Neath*, *Sweinsy* & *Loghor* Antonino *Leucarum*. Fluvii interluunt *Reynnus*, *Taffus*, *Nidus*, & *Loghor*. *Ager Meridunensis* Anglis *Caermardenshire* continetur ab Ortu Glamorgania & Brechinia, ab Occasu Penbrochia, a Septentrione Cretica, intercurrente Tivio flumine, & a Meridie Oceano. Hic frugibus satis fertilis, gregibus abundans, fossiliumque carbonum alicubi ferax. Vrbs primaria totius conventus *Caermarden*, Ptolemæo *Meridunum*, Antonino *Meridunum*, pratis & silvis amœna, antiquitate suspicienda, cœtilibus muris, ut inquit Giraldu, partim adhuc extantibus,

egregie

egregie clausa supra nobilem *Tovium* fluvium. Est & opidum *Kidwelly* vetus, quod nunc vetustate quasi de-  
 sertum fatiscit. Incolæ enim *Vendraeth Vehan* fluvium transgressi novum *Kidwelly* subtruxerunt, Por-  
 tus commoditate eo allecti, quæ jam tamen tenuis objectis, fere nulla est. Fluvii sunt *Vendraeth Vehan*, *Tovy*, *Penbrochensis*  
*Pr. Tobius*, & *Taf*. *Penbrochensis Comitatus* Anglis *Penbrockshire*, undique mari urgetur, nisi ab Ortu, qua ager  
 Maridunensis, & ab Aquilone qua pars *Cereticæ* obtenditur. Regio ex *Hiberniæ* confinio aëris salubritate tem-  
 perata, triticea, vinoque venali copiose referta. Principale provinciæ municipium *Demetiæ*que caput, est *Pen-*  
*bro*, Anglis *Penbroke*, in saxosa quadam & oblonga rupis eminentia situm. Nobilia etiam hujus tractus Opida  
 sunt *Tenby*, *Hosfordwest*, & *Menevia* Anglis hodie *S. Davids*. Fluvios hic non nisi duos reperio. Est hic  
 Portus quem *Milford-Haven* Angli vocant, quo non alter in Europa aut nobilior aut tutior. *Ceretica*, An-  
 glis *Cardiganshire*, campestris regio ad Occasum qua mare prospicit, uti ad Meridiem, qua *Tivius* fluvius  
 Maridunenses secludit: ab Ortu vero & Aquilone, qua ad *Brechinienses* & *Montgomerienses* spectat, continui  
 Montes pabulo fecundi perpetua latera trahunt, sub quibus passim diffunduntur Lacus. Præcipuum hujus  
 regionis opidum est *Cardigan*, est & *Aberistwith*. *Tivius* fluvius, Ptolemæo *Tuerobius*, hanc regionem per-  
 currit, qui olim *Castoribus* nunc *Salmonibus* abundat. Est quoque *Ridol*, & *Ystwith* Ptolemæo *Stuccia*. *Rid-*  
*northire* forma triquetra, quanto magis in Occasum protenditur, in angustum magis magisque contracta  
 Occasum *Herefordensibus* annectitur. Ad Austrum *Vaga* flumine *Brechnochiensis* discludit, ad Septemtri-  
 onem adjacent *Montgomerienses*. Pars ejus Orientalis & Australis cultior, reliqua Montibus asperior vix ul-  
 lo cultu mitescat, silvis tamen satis vestita, profluentibus irrigua, stagnisque alicubi aspersa. Est hic *Radnor*  
 præcipuum totius pagi opidum, pro regionis more culmeis tectis satis elegans. *Vaga* fluvius Occiduum agri  
 angulum transversum secat, & occurrentibus faxis tractus, subito solo destitutus præcipitatur. *Radnor* sub-  
 jungitur ad Austrum *Brechinia*, Anglis *Brecknockshire*, a *Brechanio* Principe sic dicta, ut existimant Walli. Hæc  
 ab Ortu *Herefordia*, ab Austro *Monumuthia* & *Glamorgania*, ab Occasu *Caermardinia* terminatur. Regio  
 in montes densius confurgit, convallibus tamen passim fecundis. Primarium hujus agri opidum *Brecknock*  
 in ejus fere umbilico positum. Sunt præterea *Buelth* & *Hay*. *Vaga* Borealem agri partem alluit, *Isca* eximius  
 item fluvius mediam percurrit. *Herefordiensis* Comitatus sive *Herefordshire*, forma quasi circulari, ad Ortu  
*Vigorniensibus* & *Glocestrensibus*, a Meridie *Monumethensibus*, ab Occasu *Radnor* & *Brechinia*, a Septen-  
 trione *Salopia* definitur. Regio est amœna, pascendisq; pecoribus & alēdis frugibus mitissima. *Herefordia* nunc  
 urbs hujus Comitatus prima, pratis gratissimis, & arvis uberrimis interstita, fluminibus fere incincta, ab Septē-  
 trionem & Occasum Anonymo, ab Austro *Vaga*, qui è Wallia huc accelerat. Sunt & *Lemster*, *Webleia*, *Ledbu*. Vrbs & Opida  
*ry*, *Rosse*. Numerantur hic Paræciæ 176. Flumina hic sunt eximia, *Vaga*, *Lugus*, *Munow* & *Dorus*. *Vigor-*  
*mensis* Comitatus vulgo *Worcestershire*, ab Ortu *Warwicenses*, a Meridie *Glocestrenses*, ab Occasu *Herefordi-*  
 enses, ab Aquilone *Staffordiensis* habet. Regio hæc cælo & solo propitio utitur. Præcipua urbs est *Worcester*,  
 Latinis *Vigornia*. A Romanis videtur condita. Hic ager paræcias 152 numerat. Flumina hic *Sabrina* & *Avona*. Cæli & Soli qua-  
 Succeditur.

Hos continet Comitatus, Eboracum, Lincolniam, Derbiam, Staffordiam, Nottinghamiam, Lecestriam, Rutlandiam, & Norfolkiam.

*Ager Eboracensis.*  
*Situs.*  
*Soli qualitas.*

*Urbes & opida.*

*Flumina.*

*Lincolnia.*

*Soli qualitas.*

*Urbs & Opida.*

*Flumina.*

*Provincia Der-*

*biensis.*

*Situs.*

*Opida.*

**S**uccedit explicanda quinta Tabula Angliæ, in qua primo loco *Ager Eboracensis* vulgo *Yorkshire*, totius Angliæ Provincia longe maxima, occurrit. Ab Occasu, Montibus, Lancastrensi agro & Westmorlandia, ab Arcto Dunelmensi Episcopatu terminatur: ab Ortu Oceano Germanico, ab Aultro primum agro Cestrensi & Derbiensi, inde Nottinghamiensi, & postea Lincolnensi. Temperatæ hæc censetur ubertatis. Si hic saxosa vel arenosa sit sterilitas, illic lætissima arborum fecunditas, si hic silvis sit nuda, illic densissimis nemoribus obumbrata, ita provide temperante natura, ut ipsa regio etiam sua varietate gratior & lætior videatur. Est hic *Eboracum* vulgo *York* urbs totius Angliæ secunda, hujus regionis pulcherrima, quæ universæ Septentrionali parti, & præsidio & ornamento est singulari. Amœna, ampla, munita, ædificiis tam privatis, quam publicis exculsa, opibus civibusque referta, Hanc *Urus* qui nunc *Ouse* intersecat, & quasi in duas urbes dividit, quæ lapideo ponte vastissimo conjunguntur. Sunt & *Kingston upon Hull*, *Danaster*, *Halsfax*, *Pomfreit*, *Shyborna*, *Wetherby*, *Kingston*, *Parington*, aliaque opida plurima. Opida enim triginta novem & parœcias 459 in hoc Comitatu numero, quibus subsunt plurima sacella magnis parœciis Incolarum multitudine comparanda. Potiora flumina sunt *Danus*, *Calderus*, *Arus*, *Wersus*, *Nidus*, & *Ousa*, quæ ex limitancis Montibus exorta, locis potioribus affunduntur. Sunt & alia, *Cokerus*, *Fossus*, *Derventio*, *Foubresse*, *Hullus*, *Teyse*, *Dow*, *Rhie*, *Regal* & *Wiskus*. *Lincolnia* vulgo *Lincolnshire*, Regio amplissima, per sexaginta fere milliaria in longitudine jacet, latitudinè alicubi super triginta extendit. Ab Ortu Oceano Germanico pulsatur, a Septentrione ad *Abum* æstuarium pertinet, ab Occasu Nottinghamiam spectat, & a Meridie Wellando flu. a Northantonia discluditur. Regio alendis frugibus, & pascendis pecoribus mitissima, frumentariis campis, alibi, & pascuis admodum læta. Prima & præcipua hujus Comitatus civitas *Lincolnia*, Anglis *Lincoln*, Ptolemæo & Antonino *Lindum*. Urbs ipsa ampla & celebris collis dorso insidet, ubi *Withama* in Ortum se defleat. Sunt præterea opida *Stanford*, *Grantbam*, *Ancaster*, *Crowland*, *Spalding*, *Boston*, & alia. Suntque in hoc Comitatu Parochiæ plus minus 630. Crebris hæc regio fluvius rigatur qui sunt, *Withan* Lucis fecundus, *Lud*, *Trenta*, *Wellandus*, *Idle*, *Donus*. Sequitur Provincia *Derbiensis* vulgo *Derbshire*, quæ a Meridie agro Leicestrensi, ab Occasu Staffordiensi, a Septentrione Eboracensi, ab Ortu Nottinghamensi clauditur, forma quasi triangulari, sed non æquilatera. In duas partes Derventione flumine intercurrente dividitur. Pars Orientalis & Meridionalis culta, fecunda & vivariis frequens. Occidentalis tota petrosa, Montibus & aspretis sterilefcit, plumbi tamen proventu opulenta, & Ovibus pascendis satis commoda. Univerfi agri caput *Darby* opidum celebre è juridicis conventibus pro universo agro, & cervisia quam coquit optima, Anglis *Ale* dicta. Sunt



*Flumina.*

Sunt etiam alia *S. Diacre, Worksworth & Bakewell.* Atque hic Comitatus Parœcias 106 includit. Fluvii *Trenta, Dovus, & Derwentio.* Pars Occidentalis hujus Provinciæ quæ tota collibus eminet *Peake* dicitur, Plumbi admodum ferax. In his enim Montibus lapides plumbarii feraces, ut vocant Metallici, quotidie magna copia effodiuntur, quos in collibus Favonio obverfis, obfervatis temporibus cum Favonius flare coeperit, magna lignorum vi accensa, excoquant, & effosis canalibus quibus defluat, in massas conflant. Nec Plumbum solum, sed etiam Stibium (vulgo Antimonium vocant) hic in propriis venis reperitur, quo in tingendis Ciliis Græcæ mulieres olim usæ leguntur. Lapidés etiam molares hic excinduntur, cotes etiam ad ferramenta exacuenda & nonnunquam fluor quidam candidus in fodinis reperitur, qui per omnia Chrystallo est simillimus. Sed de his satis, ad Staffordiam transeo, *Staffordshire*, quæ ab Ortiva plaga Warwicensibus & Derbiensibus, a Meridiana Vigorniensibus, ab Occidua Salopiensibus præcinctâ quasi rhombi forma: ab Austro in Septentriones procurrit, medio latior, & extremis se angustantibus. Pars Septemtrionalis montana & minus lata, media Trenta flumine perfusa latior, silvis amicta, arvis & pratis variata: uti & Meridionalis, quæ etiam carbonés fossiles habet, & ferri venas. Totius hujus agri caput olim erat & nunc est *Stafford*, cui maximum tamen decus a *Stafford* castro adjuncto, quod Barones de *Stafford* sibi in sedem construxerunt. Sunt hic etiam *Lichfeldia, Burton, Vicester, Stone, Drayton, Bassett, Tameworth, Vulfrunshampton, Theotenball, & Weadestrig.* Atque in hoc Comitatu Parœciæ 130 habentur. Flumina hanc regionem irrigant *Dovus, Hansus, Churnet, Teyn, Blis, & Trenta.* Hic è duobus fontibus effluens, suo quasi jure tertium sibi locum inter Britannia: flumina vendicat. Item *Sous, Tama, & Pankus.* Pars Septemtrionalis Montibus non magnis leviter intumescit, qui hinc exorsus, ut Apenninus Italiæ, per Angliam mediam perpetuum dorsum perpetuis jugis elatum ad Scotiam usque, nomine sepe mutato agunt. In parte hujus agri media *Needwood* silva spatiosa, vivariisque repleta diffunditur, in qua circumvicina Nobilitas hilares venandi labores gnaviter assidueque exercet. Comitatus *Nottinghamiensis*, Angliis *Nottinghamshire*, ab Ortu Lincolnensi confinis est, a Septentrione Eboracensi, ab Occasu Derbiensi, a Meridie Leicestrensi terminatur. Partem Meridionalem, & Orientalem *Trenta* flumen nobilissimum, influentesque rivuli focundant: Occidua autem partem saltus de *Shirewood* longe se porrigens, totam occupat. Hanc, quod arena sit, *The Sand*: illam quod argillacea, *The Clay*, vocant incolæ, & in has duas partes, regionem suam distribuerunt. Vrbs præcipua, quæ nomen Comitatu præbuit, *Nottingham*, loci ingenio amœna, hinc enim ad flumina spatiosa procumbunt prata, illinc faciles consurgunt colles: omnibus etiam quæ ad vitam pertinent, copiosa. Hinc *Shirewood* lignum in ignis alimentum, illinc pisces *Trenta* large suppeditat. Amplitudine denique, structura, uno & altero eleganti templo, foro longe pulcherrimo, & munitissimo castro, est sane speciosa. Opida præterea hic sunt *Suthwell, Newark, Mansfeld, Blis, Scrobby, & Workensop.* Atque in hoc agro 168 Parochiales Ecclesiæ visuntur. Flumina *Trenta, Linnus, Snite, Idle.* Nottinghamiæ a Meridie confinis est Provincia *Leicestrensis*, vulgo *Leicestershire*, ab Ortu Rutlandia & agro Lincolnensi, a Septentrione Nottinghamiensi, & Derbiensi, ab Occasu Warwicensi, a Meridie Northantonensi præcingitur.

*Staffordia.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Opida.*

*Flumina.*

*Montes.*

*Silva.*

*Nottinghamia.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Vrbs & Opida.*

*Flumina.*

*Leicestria.*

*Situs.*

ANGLIÆ v. TABVLA.

89

cingitur. Tota campestris, frugibus opima, sed silvis maximam partem indiga. Primaria totius agri urbs *Leiceſtria*, *Leogara*, *Legeceſter* & *Leiceſter* apud authores diſta. Hæc majorem vetuſtatem quam dignitatem præ ſe fert. Eſt & *Loughborow*, *Lutterworth*, *Hinckly* & *Boſworth*. Atque intra hunc agrum Parochiales Eccleſiæ 200 numerantur. Mediam hunc *Souarus* flumen Trentam petens alluit, Orientalem vero partem *Wrekus* fluuiolus qui *Souaro* demum commiſcetur, placide pererrat. *Rutlandia* vulgo *Rutlandſhire*, *Leiceſtrenſi* agro quaſi includitur, niſi a Meridie qua *Wellando* fluuiò incumbit, & ab Ortu qua *Lincolnienſes* attingit: Spatio eſt multo minori, utpote totius Angliæ provinciola minima. Forma enim fere circulari circumſcripta, tantum circuitu colligit, quantum expeditus Eques uno die conficere poſſit. Non minori hæc regio ſoli ubertate & amœnitate, licet ſpatio ſit minori. Eſt in hoc agro *Uppingham*, non ob aliud memorandum, quam quod totius agri primarium habeatur opidum, & Scholam legentem oſtendat, quam uti etiam *Okehamiæ*, ad puerorum ingenia bonis litteris excolenda, laudabili inſtituto R. Ihoſon Verbi Divini Miniſter, non ita pridem poſuit. Eſt & *Okehamia* cujus modo mentionem feci. Eccleſiis autem Parochialibus 47 ornatur hæc Provinciola. *Waſh*, ſive *Gwaſh* fluuiolus, qui hunc agrum ab Occaſu in Ortum quaſi medium intermeat, in duas diſpedit partes. Reſtat in Pinace *Norfolcia* breviter explicanda. Ea vulgo *Northfolke*, id eſt, ſi Latine interpretetur, Borealis Populus. Termini ejus a Meridie *Suffolcia*, ab Euro & Septentrione Oceanus Germanicus, a Zephyro *Ouſe* flumen. Regio eſt ampla fere omnis campeſtris niſi qua faciles aſurgunt colles, admodum opulenta, ovium gregibus reſertiſſima, cuniculiſque in primis ferax: aquis irrigua, ſilvis non omnino indiga: ſolum pro locorum diverſitate varium, alicubi pingue, luxurians & ſucculentum, alibi tenue, leve & ſabuloſum, alibi argilloſum & cretaceum. Inter urbes hujus Provinciæ primum occurrit vetuſta illa quam memorat Antoninus urbs *Sitomagus*, nunc *Theſford*. Raris hæc nunc eſt habitatoribus, licet ſatis ampla, olim vero frequens & celebrata. Eſt etiam in hac Provinciâ *Norwicus* urbs celeberrima, Angliſ *Norwich*: & *Tarmouth* portus opidumque elegantiſſimum, loci ingenio, & ſolerti opera permunitum. Quamvis enim aquis pene circumvallatur; ab Occaſu flumine, quod verſatili ponte inſternitur, ab aliis partibus Oceano, niſi ad Septentriones qua continens eſt; incœnibus tamen ſatis firmis quæ cum flumine formam quadrilateram oblongiorem efficiunt, pulcherrime includitur. Item *Aſhellwell*, *Thorp*, *Diſ*, *Shelton*, *Skulton*, *Attleburgh*, *Wauburne*, *Lynne*, *Swaffham*, *North Elmham*, *Derham*, *Windham*, *Icborow* & alia. Opida enim mercatoria 27 villas & pagos ſexcentos viginti quinque hæc regio exhibet, & Parochiales Eccleſias plus minus 660. Fluvii eam irrigant *Ouſe*, *Theſ*, *Warveney*, *Garienis* Angliſ *Gerne*, *Jere* & *Wentſus*. Et ut de Mari aliquid etiam addam, e regione *Tarmouth*, Halecum captura totius Orbis eſt uberrima & quaſtuofiſſima. Incredible enim videtur, quantæ & quam frequentes Nundinæ hic ad feſtum Michaëlis habeantur, & quanta vis Halecum, aliorumque piſcium diſtrahatur. Porro ſoli hujus provinciæ bonitatem de qua ſupra loquuti ſumus, vel ex eo colligas, unde *Varro* colligere jubet, quod Incolæ optime niteant, ut taceam ingenia verſutiſſima, & in Jure Anglico municipaliter acerrima. Sed de his ſatis copioſe, ad Tabulam ſextam tranſeo.

*Soli fertilitas.*  
*Urbes & Opida.*

*Flumina.*  
*Rutlandia.*  
*Situs.*

*Soli fertilitas.*  
*Opida.*

*Norfolcia.*  
*Situs.*  
*Soli qualitas.*

*Urbes & Opida.*

*Flumina.*  
*Maris commo-*  
*ditas.*  
*Incolariū mores.*

M

IN VI.

In qua hi Comitatus, *Warwicum, Northantonia, Huntingdonia, Cantabrigia, Suffolcia, Oxonium, Buckinghamia, Bedfordia, Hertfordia, Effexia, Berberia, Middelfexia, Southantonia, Surria, Cantium & Southfexia, cum Insula Wight.*

*Warwicum.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Opida.*

*Northantonia.*

*Situs.*

*Soli fertilitas.*

*Vrbs & Opida.*

*Flumina.*

*Huntingdonia.*

*Situs.*

*Soli fertilitas.*

*Opida.*

*Flumina.*

*Cantabrigia.*

*Situs.*

*Soli qualitas.*

*Vrbs & opida.*

*Flumina.*

*Suffolcia.*

*Situs.*

*Soli fertilitas.*

*Opida.*

**I**N VI. Angliæ Tabula *Warwicensis* pagus Angliis *Warwickshire*, ab Ortu *Leicestria* & via militari, ab Austro *Oxonia* & *Glocestria*, ab Occasu *Vigornia*, & a Septentrione *Staffordia* finitus, qui in duas distinguitur partes, *Feldon*, scilicet & *Woodland*, i. in regionem campestram & nemorosam. Præcipuum totius agri opidum *Warwicke*. Sunt præterea *Leamington*, *Uchindon*, *Harbury*, *Mancester*, *Coventry*, *Stratford* & alia; continenturque in hoc Comitatu Parochiales ecclesiæ 138. Flumina, *Avona*, *Leamus*, *Arrow*, *Alenus*. Sequitur ager *Northantonensis* vulgo *Northamptonshire*, qui ab Occasu brumali qualior est, sensim se contrahendo in Ortum æstivalem protenditur. Ab Ortu *Bedfordiensis*, & *Huntingdonensis*, ab Austro *Buchinghamiensis* & *Oxonienis*, ab Occasu *Warwicenses*, & a Septentrione *Leicestrensis*, *Rotelandensis*, & *Lincolniensis* Wellando flumine discriminati sedent. Campetris regio est, soli admodum ditæ, five arva five pascua respicias. Vrbs hujus agri *Northampton*; Opida *Brakeley*, *Torcester*, *Grafton*, *Daventry*, *Wedon*, *Higham*, *Oundale*, *Peterborow*, *Welledon*. Atque ad hunc agrum Parochiæ 326 pertinent. Flumina *Ufa*, *Avona*, *Wellandus*. Tertium locum tenet *Huntingdonia* vulgo *Huntingdonshire* eo situ locata, ut ab Austro *Bedfordiensis*, ab Occasu *Northantonensis*, ut etiam a Septentrione, qua *Avona* flu. dirimitur, & ab Ortu *Cantabrigiensis* spectet. Regio sementi satis apta, pascendo pecori, ad Ortum qua palustris est, uberrima, ubique fere collium apricitate, & nemorum opacitate amena. Præcipuum totius Comitatus Opidum *Huntingdonia*, cui & nomen dedit tam situs fulgore quam sui decore. Sunt & *S. Ives*, *S. Needes* & *Cumington*: Parociæque 78 in hac regiuncula numerantur. Flumen *Ufa*, quem sæpe dixi etiam alluit, & *Avona*. Quartum in locum venit ager *Cantabrigiensis* vulgo *Cambridgeshire*, qui in Aquilonem productus *Norfolciæ* & *Suffolciæ* objacet, a Meridie Orientalibus *Saxonibus* & *Hertfordensibus*, ab Occasu *Huntingdonensibus*, a Septentrione *Lincolniensibus* & *Oufa* flumine, qui ab Occasu in Ortum transversum intersecat, in duas partes dispersitus. Inferior & Australis magis culta, magis confita, ideoque lætior, non perlibrata planitie, sed exigue plana, plurima, imo tota ( nisi qua *Crocum* copiose progignit ) frumentariis jacet campis, hordeumque laudatissimum affatim effundit. Vterior & Septentrionalis pars, pascuis uberrimis perviridis & læta. Vrbs in hoc Comitatu *Cantabrigia* Angliæ *Academia*, imo Sol & oculus, clarissimaque bonarum literarum & pietatis officina ad Camum sedens. Sunt præterea *Roisston*, *Rech*, *Burwel*, *Elye*. Parochiæque 163 in hoc Comitatu continentur. Fluvii *Camus* & *Sturus*. *Suffolcia* sequitur ab Occasu habens *Cantabrigiensis*, ab Austro *Stourum* fluvium qui ab *Effexia* dividit, ab Ortu *Oceanum Germanicum*, a Septentrione duos fluviolos *Ouse minimum*, & *Waveney* qui ex eodem quasi fonte in diversa fluentes, a *Norfolcia* determinant. Regio satis ampla, solo nisi ad Orientem, admodum pingui, utpote ex argilla & marga composita, unde lætissima ubique arva, & uberrima saginando pecoripascua, caseique magno numero conficiuntur. Est hic *Sudbry* id est *Australis Burgus*. Sunt & hæc opida *Ixning*, *S. Edmunsbury*, *Brettenham*, *Hadley*, *Ipswich*, *Debenhamia*, *Oxford*, & alia plurima.



*Flumina.* Fluvii autem *Stourus*, *Bretonus*, *Gipping*, *Debenus*, *Orrus*, *Ouse*, *Waveney*, *Gavienis*. Huic succedit *Oxonienfis* 2.  
*Oxonia.* ger vulgo *Oxfordshire*, *Glocestrenfis*, ad Occasum conjungitur, ab Austro Ifide fluvio a *Barkshire* excluditur,  
*Situs.* ad Ortum *Buckinghamienfi* agro definitur, ad Septentriones hinc *Northantonienfi*, illinc *Warwicenfi* in-  
*Soli fertilitas.* cluditur. Regio fertilis & opima, plana arvis & pratis sunt exulta: colles crebris silvis obfelsi, nec frugibus  
*Animalium va-* tantum, sed omni genere animantium, ubique referta. In hoc Comitatu eminent *Oxonia* vulgo *Oxford*, altera  
*rietas.* Angliæ *Academia*, alter *Sol*, *Oculus* & *Anima*, literarum & sapientię clarissima officina, unde *Religio*, hu-  
*Urbes & Opida.* manitas & doctrina in omnes Regni partes uberrime distribuuntur. Sunt præterea *Blabac*, *Burford*, *Min-*  
*Buckinghamia.* ster *Lovell*, *Whitney*, *Woodstocke*, *Banbury*, *Burcester*, *Tama*, *Dorchester*, *Wallington*, ac 280 Parochiæ. Sunt hic  
*Unde dicta.* fluvii *Isis*, *Cherwel*, *Windrusshus* & *Evenlode*. *Buckinghamia* septimo loco est. Hujus ager minori latitudine  
*Situs.* conclusus a *Tamisi* ad Septentriones longitudine sua procurrat. A Meridie *Bercheriam*, *Tamisi* seclusam, ab  
*Soli fertilitas.* Occasu agrum *Oxoniensem*, a Septentrione *Northantonensem*, ab Ortu primum *Bedfordiensem*, inde *Hert-*  
*Opida.* fordensem, & postea *Mediofaxones* prospicit. Solo est passim uberi, ac pabulosis pratis innumeros *Ovium* gre-  
*Flumina.* ges pascit. Caput totius *Conventus* *Bukingam*. Habet & *Marlow*, *High Wickham*, *Colbroke*, *Amersham*,  
*Bedfordia.* *Crendon Storr*, *Siraford*, *Oulby*, *Newport*, *Parrell*. Atque in hac regione Parochiæ 185 numerantur. Flumi-  
*Situs.* naque *Tamisis*, *Cobnus*, *Ufa*. *Bedfordiensis* ager sequitur, vulgo *Bedfordshire*, ab Ortu *Cantabrigienfi*, ab  
*Soli qualitas.* Austro *Hertfordensi*, ab Occasu *Buchinghamienfi*, a Septentrione *Northantonensi*, & *Huntingdonensi* con-  
*Opida.* junctus, Vltaque interfluente in duas partes divisus. Quæ Septentriones spectat, fertilior est, & nemorosa: al-  
*Hertfordia.* tera ad Meridiem quæ multo major, solo est tenuiori, sed non omnino ingrato: *Hordecum* enim plenum, al-  
*Situs.* bum & crassum assatim profundit. In medio silvis nonnihil densa, sed ad Ortum magis siticulosa, & arbori-  
*Soli fertilitas.* bus nuda. *Primarium* opidum *Bedfordia*, unde & *Regioni* nomen. Habet & alia, *Odill*, *Bletnesho*, *Eaton*,  
*Opida.* *Dunstable*: Parochiæque 116 hæc *Provinciola* continet. Atque *Vltima* fluvio irrigatur. Agro autem *Bedfordien-*  
*Flumina.* si a Meridie adjacet *Hertfordia* sive *Hertfordshire*, cujus Occidentale latus claudunt *Buchinghamienfes*, *Aus-*  
*Situs.* trale *Mediofaxones*, *Oriente* *Saxones Orientales*, & partim *Cantabrigienfes*. *Fruentariis* agris, pascuis,  
*Soli fertilitas.* pratis, nemusculis, foelix. Caput *Comitatus* censetur *Hertfordia*, quæ agro universo nomen suum commu-  
*Opida.* nicavit. Sunt præterea *Watlingstreet*, *Fanum*, *Albani*, *Raiston*, *Aswell*, *Bishopos*, *Stortford*, aliaque multa. *Paro-*  
*Flumina.* chialque 120 habet hic *Comitatus*. Fluvios *Leam*, *Stort*, *Mimmeram*, & *Benefician*. Ad *Essexiam* nunc ve-  
*Situs.* nimus, vulgo *Essex*. Hanc ad Septentriones *Stourus* flumen a *Southfolcia* dividit, ad Ortum *Oceanus* se in-  
*Soli fertilitas.* fluat, ad Austrum *Tamisis* jam grandis a *Cantio* secludit, uti ad Occasum *Ley* fluviolus a *Mediofaxonibus*,  
*Opida.* & in eum influens *Stourus* minor sive *Stort* ab *Hertfordensibus*. *Regio* est lata, frugifera, *Croci* foecunda,  
*Flumina.* nemorosa & in primis opulenta. Est hic *Camalodunum*, nunc *Maldon*. Item *Colchester*, *Leiton*, *Beamsfleet*, *Leigh*,  
*Bercheria.* *Rochford*, *Angre*, *Ralegh*, *Dunmow*, *Plaissy*, *Chelmerford*, *Ithuncester*, *Earles Colne*, *Barklow*, *Walden*. Et *Pa-*  
*Situs.* rochiæ 415. Fluvii *Ley*, *Tamisis*, *Chelmer*, *Froshwell*, *Cobne*. *Bercheria* sequitur vulgo *Barkshire*. Hujus *Se-*  
*Opida.* ptemtrionalem partem *Isis* qui postea *Tamisis* flexuoso, sed amœno admodum blandus alveo perfundit, &  
*primum*

primum ab Oxoniensibus, postea a Buchinghamiensibus secludit. Australem partem irrigat *Cunetio* flu. donec Tamisi se inferat. Ad Ortum qua latior est, & parte media, suarum opum satis prodiga, & frumenti ferax, præcipue, ubi in vallem subsidet. Orientalem autem partem quæ minus fertili gleba, saltus & silvæ longe lateque occupant. Opida hic *Farendon*, *Abbenonia* vulgo *Abbandune*, *Wantage*, *Wallengford*, *Hungerford*, *Wide-Opida*, *hay*, *Neewbury*, *Reading*, *Bisham*, *Maidenhead*, & *Windfore*. Suntque præterea in hujus Comitatus *Flumina*, complexu Parochiæ 140. *Flumina* eam irrigant *Isis*, *Tamisis*, *Oke*, *Cunetio* & *Lambor*. *Middlesexia*, a *Middelfexia*. Buchinghamiensibus *Colno* fluvio ad Occasum, ab Hertfordensibus ad Septemtrionem noto limite, ab *Esse-Situs*. *xia* ad Ortum *Lea* flu. a *Surreia* & *Cantio* ad Austrum *Tamisi* determinatur. Summa cœli temperie & soli indulgentia, ædibus & vicis magnificis ubique nitida. Opida hic sunt *Uxbridge*, *Draiton*, *Stanes*, *Radcliff*, & *Soli* *fecunditas* & alia. Verum inter hæc omnia *Londinium* totius Britanniae Epitome: aliis *Londinium*, *Longidinium*, & *Augusta*. *tas*. Sita ad *Tamisin* fluvium, agro fertili & Cœlo clementi. Distat ab Oceano sexaginta millibus passuum. *Pon-Opida*. tem habet lapideum ultra flumen, pass. CCCxxx: utrimque magnificis splendidisque ædificiis exornatum. Arcem præterea munitissimam, Angliæ totius armamentarium, in qua etiam officina est monetaria. Vicinum Londino est *Westmonasterium*, templo, foro judiciario, & Regia longe celeberrimum. Templum Regum Angliæ inauguratione & sepultura insigne est. Atque in hoc agro parœciæ 73 plus minus extra urbem *Flumina*, numerantur. *Flumina* *Lea*, *Colnus*, *Tamisis*. *Southantonia* vulgo *Hantsire* ab Occalu *Dorsetiam* & *Wiltosouthantonia*. *niam*, ab Austro Oceanum, ab Ortu *Suffexiam* & *Surreiam*, & a Septemtrione *Bercheriam* attingit. Ea frugum proventu ferax, silvarum densitate amœna, pascuorum fecunditate læta. Vrbes habet duas quarum altera *Soli fertilitas*. *South-banton*, altera *Wintonia* Anglis *Winchester*. Sunt & opida *Ringwood*, *Christ church*, *Whorwell*, *Andover*, *Vrbes* & *Opida*, *Rumsey*, *Portsmouth*, *Kingsclere*, *Odiham*, *Silcester*, & alia; ac Parœciæ hic 253 habentur, *Fluvii* *Avena*, *Sturus*, *Tesi* *Flumina*, & *Hamble*. *Surria* *Bedæ* *Suthriona* vulgo *Suthry*, & *Surry*, ab Occalu partim *Bercheriæ* & *Southantoniæ*, ab *Surria*. Austro *Suffexiæ*, ab Ortu *Cantio* contigua, a Septemtrione *Tamisi* perfunditur & a *Middlesexia* dirimitur. Regio *Situs*. est non admodum ampla, satis tamen opulenta. Opida sunt *Godelminge*, *Ockley*, *Essingham*, *King stone*, *Mer-Soli qualitas*. *ton*, *Croydon*, *Beddington*, *Wimbledon*, *Wandsworth*, *the Bourrough of Southworce*. Atque hic Comitatus *Pa-Opida*. *rocias* 140 habet. *Flumina* autem sunt, *Wey*, *Molis*, *Vandalis* & quem dixi *Tamisis*. *Cantium* vulgo *Kent* sequi *Flumina*. *tur*, Regio a situ sic dicta. Grandi etenim angulo Galliam prospectat, *Tamisi* æstuario, & Oceano omni ex *Cantium*. parte circumfusa, nisi qua ad Occasum, *Surreiam* conterminam habet, & *Southsexiæ* partem ad Meridiem. In *Situs*. æqualis est, ad Occasum planior, & silvis umbrosa, ad Ortum surgentibus collibus excelsior. Vbs primaria est *Soli qualitas*. *Darovernum*, *Ptol. Darvernum*, Anglis *Canterbury*, Latinis *Cantuaria*. Sunt & opida *Dover*, *Huh*, *Rumney*, *Sand-Vrbes* & *Opida*. *Wich*, *Gravesend*. *Fluvii* *Tamisi*, *Darentus*, *Medway* & *Stoure*. *Suthsexia* hodie *Suffex* Oceano Britannico tota ad *Flumina*. Meridiem longior quam latior recto littore incumbit. Maritimus tractus colles albicantes sublimem elatos ha- *Suthsexia*. bet, qui cum ex creta pingui consent, fruges affatim profundunt. Medius tractus pratis, pascuis, arvis, lucis di- *Situs*. stinctus admodum est spectabilis. Citerior silvarum opacitate amœnissimus. Ferri venis pascim fecunda est. *Soli fertilitas*. Opida hic *Chichester*, *Arundel* & alia. *Fluviolos* habet plurimos parœciafq; 312. De *Insula Wight* descriptione *Opida*. proxima.

Has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: *Mona*, sive *Anglesey*, *Uel. an* vulgo *Wight*, *Gersey* & *Garnsey*.

*Mona.*  
*Nomina.*  
*Situs.*  
*Soli fertilitas.*

*Imperium majorum.*

*Opida.*

*Uel. an.*  
*Nomina.*

**S**eptima & postrema Angliæ Tabula has quatuor Insulas sub Anglorum Imperio comprehensas habet: quarum priores duæ videlicet *Mona* & *Uel. an* ad littus Angliæ, posteriores vero duæ *Gersey* & *Garnsey* juxta Galliæ littus sitæ sunt. Prima est *Mona* Britannis etiam *Mon*, *Tirmon*, & *Tnis Dowyll*, id est, *Insula opaca*, Saxonibus *Montze*, tenui freto *Menni* a Britannicæ continente divisa. Insula nobilissima, antiqua sedes Druidum, cujus longitudo est plus minus 22 mill. Anglicorum, latitudo 17, ambitus vero 60. Insula hæc, *quamvis*, ut inquit Giralduus, *arida, saxosa, aspectu inamœna, & deformis*, suo tempore videretur; nunc tamen amœna, & culta est, triticique proventu adeo fecunda, ut *Mater Walliæ* vulgo appelletur. Lapidem etiam habet molares, & alicubi terram aluminosam, è qua alumen, & calchantum conficere non ita pridem cœperunt. Re etiam pecuaria fatis est opulenta. Ea autem a Paulino Suetonio, & Iulio Agricola in Romanum Imperium redacta, ut ex Tacito scriptore gravissimo refert Camdenus. Multis post sæculis ab Anglis devicta in eorum nomen concessit, *Anglesey* quasi Anglorum Insula dicta. Hoc etiam addit Camdenus: Romanorum in Britannia jam divergente Imperio, Scotos ex Hibernia in hanc etiam irrepisse. Nam præter tumulos fossa circumdatos, quos Hibernicorum casulas vocant, etiam locus est *Tn hercy Gwidil* ab Hibernicis denominatus, qui Duce Sirigi, Britannos eo loco fuderunt, ut Triadum libro memoratur. Nec ab Anglis solum, verum etiam a Norwegis graviter devastata fuit. Anno enim M. Æthelredi classis totam Insulam circumvecta hostilem in modum devastavit. Postea Hugones duo Normannici, alter Cestriæ, alter Salopiæ Comes gravissime afflixerunt, castrumque *Aber-Lliemoc* ad coercendos Incolas extruxerunt; verum *Magnus* Norwegus eo tempore ad hanc appulsi Hugonem illum Cestrensem sagitta transiit, & Insulam deprædatus discessit. Deinceps etiam Angli sæpius adorti sunt, donec Edwardus primus in suam potestatem redegerit. Villas numeravit olim 363; hodieque incolis frequens est. Verum primum opidum censetur *Bellus Marisus*, vulgo *Beaumarish* quod in Orientali parte Edwardus primus in loco palustris construxit, & ob situm bello hoc nomine insignivit, cum prius locus *Bonover* diceretur, castrumque munivit. Ab hoc secundum habetur *Newburge*, id est, *Novus Burgus*, Britannicæ *Rossio*, quod ingestis arenis diu constructum. Est hic quoque *Aberfraw*, Regia olim Wallorum urbs. Item sacrum promontorium quod Angli *Holy head*, Incolæ *Cæter Guby* a Kibio viro sancto Hilarii Pictavenis discipulo vocant. Incolæ ditissimi ac validissimi sunt, & Britannica utuntur lingua Angliæ penitus imperiti, licet Angliæ regibus per annos 300 cum reliqua Cambria paruerint. Sequitur *Uel. an* sive *Uel. an* Britannis *Guib*, vulgo *the Isle of Wight*, & *Whight*. Tam modico autem interfluente Euripo *Solem* olim dicto, a Continente Britannicæ avulsa est, ut cohasse videatur, unde Britannicum illud nomen *Guib*, quod divortium denotat (ut Nennius habet) factum videtur: quemadmodum etiam Sicilia, ab Italia abrupta & secta, Latino vocabulo a secando, ut eruditissimo Iul. Scal. placet, nomē invenit.

Ex

ANGLIÆ VI TABVLA

Septentrio.



Meridies

Situs.

Soli fertilitas.

Animalium virtus.

Mare.

Imperium majorum.

Incolarum virtus.

Opida.

Gozey.

Nominis.

Ex hac situs vicinitate, & nominis affinitate *Veſtam* hanc *Itlam* eſſe opinari licet, quæ maris fluxu Inſula videbatur, at cum refluxiſſet, exiccato interjecto littore, Britanni præfici curribus eo ſtannum devehere ſolebant, quod in Galliam exportaretur. *Miſlim* tamen eſſe Plinii, quæ arctaiſtem cognatione *Veſtam* attingit, non iudicari, cum in ea candidum plumbum proveniret, & in hac nulla ſit, quod ſciam, Metallæ vena, inquit Camdenus. Hæc inter Ortum & Occaſum lenticulari ſive ovali figura viginti mill. paſſ. longitudine exporrigitur, latitudine vero in media qua maxime patet xii mill. paſſ. expanditur, altero latere ad Boream, altero ad Auſtrum converſo. Terra eſt uberi glebæ & colono admodum grata, adeo etiam ut fruges exportet; Cuniculorum, Leporum, Perdicum & Phafianorum paſſim ferax: ſaltum etiam & vivaria duo habet, Damis ad venationis voluptatem refertum. Per medium longo tractu procurrunť colles qui Ovibus pabula affatim profundunt. Quarum lanæ poſt vellus Lemſterianum & Cottewoldianum optimæ habentur, & inprimis pannariis expetuntur, unde maximum ſurgit Incolis lucrum & commodum. Pars Septentrionalis præris, paſcuus & ſilvis viret, Auſtralis frumentariis quaſi tota jacet campis, ubique foſſis & ſepibus intercluſa. In extrema utrinque parte Mare a Boreali plaga ita ſe inſinuat & penetrat, ut duas fere efficiat Inſulas, & Inſulæ ſane Incolis vocantur, ſcilicet quæ ad Occaſum proſpicit *Freſhwater Tle*, quæ ad Ortum *Binbrydy Tle*. In Romanorum poteſtatem primus hanc Inſulam redegit Veſpaſianus dum privatus ſub Claudio meruit, quem admodum de eo ſcribit Suetonius in Veſpaſiano. Saxonum vero primus Cerdicius juris ſui fecit, conceſſitque *Stuffæ* & *Whitgaro*, qui Britannicos Incolas ad internecionem ſuſtulerunt; inde *Wolpherus* Merciorum Rex *Veſtam* in ſuam poteſtatem redegit, & *Edelwalcho* Auſtraliſium Saxonum Regi tribuit. Poſtea *Cædwalla* Occidentalium Saxonum Rex *Edelwalcho* illo occiſo, & *Arvando* Inſulæ *Regulo* ſublato, ſuo imperio adjunxit. Sed de his plura vide apud Camdenum. Incolæ natura bellicoſiſſimi & promptæ audaciæ, militeſque ſtrenuiſſimi. Be læ ætate mille ducentarum familiarum Inſula cenſebatur, nunc triginta ſex opida, vicos & caſtella numerat. Inter Opida celebriora ſunt *Newport* primarium Inſulæ emporium, olim *Medena* & *Novus Burgus de Meden*, unde tota regio in *Eastmeden* & *Weſtmeden* dividitur, ut hinc vel Ortum vel Occaſum reſpicit. *Bradling* alterum opidum mercatorum, *Newton* & *Tarmouth* quæ ſuos habent *Majores*, & *Burgenses* ad Comitæta Parliamentaria mittunt. *Tarmouth* hæc & *Sharpoore* caſtella habent, quæ cum *Worſleys* propugnaculo littus ad Occaſum æſtivum defendunt. Quibus ex oppoſito vix duorum milliarij interſtitio objacet *Hurſt* linguæ impoſitum Hantonenſis Comitatus munitum. *Quære* ubi virginibus velatis monaſteriolum anno 1132 poſitum; *Gods Hill* ubi ad ingenia excolenda Scholam inſtituit I. *Worſley*. *Weſtcove* & *Eastcove* jam ruinoſum, quæ in faucibus Neoportus *Henricus VIII* conſtruxit. Et ad Ortum æſtivum *Sandham* caſtrum tormentis majoribus, ut cætera inſtructa. Nec naturæ defendentis munimenta defunt, rupibus enim abruptis continua ferie præcingitur, ſubſuntque occulta faxa. Atque hæc duæ Inſulæ littori Angliæ adjacent. Magis ad Occaſum nonnullæ Inſulæ Gallicæ præterent, Angliæ tamen juris in alto apparent, inter quas *Gerzey* & *Garnzey* primumque Normanniæ, ſive Lexobiorum littori quos Britanni noſtri *Lettoy*, quaſi littorales vocant, *Cafarea* ab Antonino memorata adjacet, quam Galli

Galli nunc ita contraxerunt, ut Cæsar's Burgum in Normannia, & Hispani Cæsarauugustam in Hispania, Gerzey enim illi indigitant, ut *Cherburgh* pro Cæsar's Burgo, *Sawagossam* pro Cæsarauugusta dicunt. In hanc olim damnati relegabantur; Prætextatus enim Episcopus Rothomagenfis huc relegatus erat, Papiusque Massonius Insulam littoris Constantini vocat, quod Constantiæ antiquæ urbi objacet, quæ Ammiano *Castra Constantia* dici videantur, & superioribus sæculis *Moritonium*. Insula hæc triginta plus minus mill. pass. ambitu colligit, cautibus & brevibus (quæ vadosa sunt loca navigantibus insidiosa) defensa. Terra satis fertilis, variis frugibus & gregibus abundat, Oves habet multas & ex iis plurimas quatuor cornibus conspicuas. Multiplici horum viriditate, ac pomariis ridet: unde vinum è pomis hic conficiunt, quod *Siferam* Incolæ vocant & Angli *Sidre*. Cum autem exiguum ignis alimentum ferat, pro lignis alga marina (*Vraic* vocant) utuntur. Quæ facus marinus Plinii esse iudicatur, adeoque copiose his scopulis provenit, ut silvæ condensæ eminus videantur. Hæc sole siccata pro igne est: cujus etiam cinere agros vervaſtaque lætificant, uberrimosque faciunt. Villis frequens est, parccis duodecim exornata, & castro munitissimo *Montorguel* colli imposito tuta, cui pro Anglis præfectus constitutus qui universæ Insulæ præest. Viginti hinc milliaribus ad Occasum æstivum altera abest insula, quæ Antonino *Sarnia*, Anglis hodie *Garnsey* appellata, cytharæ quasi forma ab Ortu in Occasum projecta, Cæsareæ quam dixi, nec magnitudine, nec fœcunditate adæquanda, parccias enim tantum 10 habet. In hoc tamen præferenda, quod nihil venenosum, ut illa, alat. Naturæ munimentis tutior, ubique prærupta cautium corona quoque redimita, inter quas Smyris lapis durissimus, & asperrimus reperitur (Angli *Emerill* vocant) quo Gemmarum lapides expurgant, scinduntque, & vitriarii vitrum diffundunt. Hæc etiam Insula sicuti prior hortos virides & pomaria variis arboribus consita habet, unde vino è pomis factitio plerumque utuntur. Portus autem commoditate mercatorumque commeatu multo est celebrior quam Gerzey. In extrema enim fere ad Ortum parte, sed Australi latere, lunato sinu Portus admittitur, cui adsidet opidum *S. Petri*, longa platea, & angusta productum, bellico apparatu plenum & mercatoribus cum bellum ingruit, frequentissimum. Portus aditus utrinque castris munitur; ad sinistram vetus est castellum, ad dextram alterum (*Cornett* vocant) è regione eminet in rupe satis ædita, & mari circumflua. Incolæ utriusque Insulæ sunt origine vel Normannici vel Britones, Galliceque loquuntur. Vtrobique *Vraic* illa pro ignis est fomento, vel fossiles ex Anglia carbones; & piscium utrobique maxima multitudo. Spectarunt olim hæc Insulæ cum aliis circumvicinis ad Normanniam, sed cum Henricus primus Robertum fratrem anno Christi 1103 debellasset, Normanniam & hæc Insulas Angliæ regno adjunxit, ex quo tempore Angliæ firma fide adhererunt, licet, Gallus (proscripto Ioanne Anglo, Normanniam occupaverit, & Henricus tertius suo in Normannia jure pacta pecuniæ summa, & Aquitaniz possessione, cesserit. *Garnseiam* tamen regnante Edwardo Quarto Galli occuparunt, sed opera Richardi *Harleston*, *valecti de Corona* (ut eo tempore vocarunt) illi exturbati & Rex ipsi in dignitatis præmium Insulæ & castri præfecturam detulit. Atque hæc de hisce quatuor Insulis, deque Anglia tam geperatim quam speciatim dicta sufficient.

Situs.  
Soli fertilitas.

Garnsey.  
Situs.

Soli qualitas.

Portus.  
Opidū S. Petri.

Imperium majorum.